MOTERIS

Nr. 3 (24)

LIEPA - RUGSĖJIS, 1961

TURINYS

	Psl.
A. Rinkūnas — Jaunosios kartos lietuviškojo ir tautinio auklėjimo artimiausios problemos	1
E. Čekienė — Verta išlikti lietuviu ir didi garbė juo būti	4
Kun. dr. J. Matusas — Karžygė moteris Pūnioje	6
Danutė Paškevičiūtė — eilėraščiai	7
Roma Jaloveckaitė - Dapšienė — eilėraščiai	8
M. Aukštaitė — Sparnai už laisvę	9
Pr. Pauliukonis — Lietuvė moteris kovoje už tautos išlikimą	11
G. Vaičiūnaitė - Paliulienė — Mūsų šeimos	13
Kun. dr. J. Matusas — Nuo kada Lietuvoje gėlės, sodai ir daržai?	15
I. Lukoševičienė — Socialinė globa, kaip profesija	17
H. E. Bates — Karstų dirbėjas	19
M. Aukštaitė — eilėraštis	19
D. Petrutytė — Pirmosios žmogaus gyvenimo dienos ir pirmieji trys metai	22
Prof. V. Tumėnienė — Jautrusis kūdikis ir jo auklėjimo problemos	23
Lietuviško židinio pastogėje	24
Lietuviškas kryžius Toronte	25
Moterys, laimėjusios Nobelio premiją	25
Dail. K. Žmuidzinienė — K. Čiulionio 50 m. mirties proga	26
Kelionė po Sovietų Sąjungą	26
Vokietijos karalienė Liuizė Klaipėdoje	27
Lietuviška Baleto studija	28
M. Jonynienė — A. Tamošaitienė — žemės įsčių poetė - dailininkė	28
Dr. M. Anysas — "Herkaus Montės" nauja laida	29
H. Mošinskienė — GFWC tarptautinė solidarumo konferencija	32
Lietuvių Moterų Klubas Vašingtone	32
Romano konkursas	32
M. Augusta — Katalikių moterų veikla Lietuvoje	33
D. Baltutienė — 10 m. Melbourno LK Moterų Dr-jos skyriui	33
Naujas kunigas altoriaus tarnyboje	34
Nauja akademikė	34
Br. Pabedinskienė — Šeimininkių kampelis	35
Madų pasaulis	36
Aukos, Garbės prenumeratos, Skaitytojų laiškai	Viršelio 3 psl.

"MOTERIS" Lietuvių Moterų Žurnalas Nr. 3 (24). Leidžia Kanados Lietuvių Katalikų Moterų Draugija. Redaktorė Izabelė Matusevičiūtė. Administratorė Bronė Pabedinskienė. Viršelis ir meninė priežiūra—Nora Kulpavičienė. Redakcijos ir administracijos adresas: 57 Sylvan Ave., Toronto 4, Ont. Spaudė "Žiburių" Spaudos Bendrovė, Toronto, Ont. Kaina 75 centai. Prenumerata metams $3.00.

"MOTERIS" Quarterly Lithuanian Women's Magazine. 1961 Fall Issue. Printed by "The Lights" Printing & Publishing Co. Ltd. in Toronto, Ont. Price 75 c.

MOTERIS
LIETUVIŲ MOTERŲ ŽURNALAS

JAUNOSIOS KARTOS LIETUVIŠKOJO IR TAUTINIO AUKLĖJIMO ARTIMIAUSIOS PROBLEMOS

A. RINKŪNAS

ĮVEDAMIEJI PAAIŠKINIMAI:

1. *Jaunąja karta suprantama vaikai, paaugliai ir jaunimas nuo 4 iki 20 metų amžiaus.*
2. *Klausimas liečia ne vieno kurio krašto, bet viso laisvojo pasaulio lietuvių švietimo ir auklėjimo problemas.*

ESAMOS PADĖTIES KONSTATAVIMAS

1. Priešmokyklinio amžiaus vaikai namuose išmoksta lietuviškai kalbėti. Neišmokstančių mažuma. Antra vertus žaidimas su kitataučiais vaikais ir žiūrėjimas televizijos svetima kalba neišvengiamai sugadina jų lietuviškąjį garsų tarimą. Iš šeimos gautasis lietuviškasis žodynas — skurdus.

2. Lietuviškųjų pradžios mokyklų darbą švietimo srityje reiktų įvertinti sekančiai: skaityti išmokoma pakankamai, rašyti ir reikšti mintis raštu — blogai, tėvynės pažinimo mokoma pakankamai, bet blogi metodai neįpratina vaikų išmoktąją medžiagą įsisąmoninti — ji greitai pamirštama. Nesudaromas įprotis skaityti lietuviškąją knygą savarankiškai. Beveik visiškai nemokoma gražios lietuvių kalbos žodžių — t.y. gražaus kalbėjimo. Žodynas mažai tepraturtinamas lietuviškais žodžiais. Išvadoje—baigę aštuonerių metų pradžios mokyklą mokiniai temoka lietuvių kalbos tik beveik svetimosios kalbos lygyje. Jie ją geriau ar prasčiau vartoja viešai kur reikia, bet tarp savęs kalba svetimąja kalba. Lygiai ir laiškai rašomi nelietuviškai.

3. Augštesnysis lituanistinis švietimas, viso laisvojo pasaulio mastu imant, tėra suorganizuotas tik ne daugiau kaip dešimtyje vietovių. Lituanistinio švietimo srityje čia daugiausia tik gilinama pradžios mokyklos programa, nes vaikai ateina iš pradžios mokyklų nepakankamai pasiruošę lituanistinės gimnazijos kursui. Iš to dėsnio yra išimčių, kur dėl ypatingo gabumo ar šeimos įtakos augštesniojo lygio lituanistinės mokyklos jaunuoliai-ės pasiekia ir gana gerų rezultatų.

4. Bendras jaunimo tautinis susipratimas palengva krinta. Tikrai lietuviška šiuo metu yra karta virš 20 metų amžiaus, kurie dar bent kiek buvo Vokietijos tremtinių mokyklose. Sekančioji karta, 17-20 metų, išaugusi jau naujose sąlygose. Jos lietuviškumą norėtųsi įvertinti 75%. Į juos jau yra įsiskverbęs dalinis svetimosios kalbos vartojimas. Sekančių kartų lietuviškumas palaipsniui mažesnis.

5. Visa priaugančioji karta skęsta svetimųjų tautų papročiuose. Vieni iš tų papročių, kad ir būdami svetimi, yra bent moraliniu atžvilgiu priimtini, bet kiti yra žalingi. Prie tokių žalingų papročių pirmiausia priklauso jaunuolių girtavimas, į kurį dalinai įsitraukę net ir mūsų organizuotieji jaunuoliai. Išgėrimas nesvetimas ir mergaitėms, o rūkymas beveik visuotinis. Tokios rūšies žalingų papročių galima būtų priskaityti ir daugiau.

KĄ GALIMA BŪTŲ PADARYTI?

Priešmokykliniame amžiuje.

Pirmiausia ateiti į pagalbą šeimai.

a. Rūpestingai paruošiant ir išleidžiant lietuviškosios šeimos vadovą jaunoms šeimoms. V. Čižiūno "Tautinis auklėjimas šeimoje", VLIKo pinigais išleistas, turėtų būti tuojau pat nemokamai išdalintas jaunoms šeimoms. Kadangi ši knyga rašyta jau prieš dešimtį metų, tai laikas būtų paruošti ir naują pataisytą jos laidą, arba duoti kam nors kitam naują studiją tuo reikalu parašyti.

b. Aprūpinti priešmokyklinio amžiaus vaikus lietuviškomis mokslo ir žaidimų priemonėmis: priešmokykliniu elementoriumi, įvairiais pratimų sąsiuviniais lietuviškųjų žodžių ir garsų įsisąmoninimui, patefono plokštelėmis su lietuviškomis pasakomis, gerai iliustruotu lietuviškų pasakų rinkiniu (eiliuotu), priešmokyklinio amžiaus dainorėliu ir pan. Toje srityje iki šiol visiškai nieko nepadaryta ir nesigirdi, kad kas nors ruoštųsi daryti.

Mokyklinis amžius

a. Čia pirmiausia atsiduriame prie kontroversinio vadovėlių klausimo. Pačiam esant vadovėlių autoriui nesinori tuo reikalu daug kalbėti. Vieną tik norėtųsi pabrėžti, kad be reikalo leidžiame visuomeni-

nius pinigus kartodami tuos pačius vadovėlius. Stebuklų čia niekas neparodė ir neparodys. Visi esamieji ir naujai leidžiamieji vadovėliai lituanistiniu, pedagoginiu ir metodologiniu atžvilgiu yra maždaug lygūs. Skirtumas tik Jono ar Petro parašytas. Toronte ar Čikagoje išleistas. Viena knyga dviems metams, ar kiekvieniems metams atskira knyga ir panašios smulkmenos O virš visko ambicija — asmeninė, organizacinė, partinė, atskirų kraštų, atskirų miestų ir t.t. Rezultate šiems mokslo metams turėsime net tris elementorius: "Kregždutę", Ig. Malėno elementorių leidžiamą Clevelande ir elementorių Bendruomenės organų leidžiamą Čikagoje. Tas pats netolimoje ateityje bus ir su kitais vadovėliais iki šešto skyriaus imtinai. O tuo tarpu gyvybiniai trūksta: populiariai parašytos lietuvių kalbos gramatikos, pratimų sąsiuvinių, parašytų pagal vaikams įprastą angliškąjį metodą, mokyklai pritaikyto žodynėlio, mokyklinės lit. enciklopedijėlės ir t.t. — sąrašas per ilgas išvardinimui. Toliau trūksta bet kokių lituanistinių mokslo priemonių: sieninio Lietuvos žemėlapio, didesnių Lietuvos geografijos ir istorijos paveikslų, Lietuvos augmenijos ir gyvūnijos didesnio formato paveikslų, Lietuvos geografijai ir istorijai kartoti bei gilinti specialiai paruoštų žaidimų (anglai jų turi gausybes) ir t.t. (Kur, sakysime, dingo puikus Ig. Malėno projektas paruošti Lietuvos vaizdų spalvotus stereoskopinius paveikslėlius ir kartu stereoskopais aprūpinti lituanistines mokyklas. O ar tai jau tikrai būtų perbrangu pasigaminti mažytes filmukes (film strips) Lietuvos istorijos ir tautotyros temomis?). Projekcinius aparatus turėtų mokyklos. Anglų mokyklose tokias filmukes rodome vaikams po kelis kartus savaitėje.

b. *Vaikų savarankiškas skaitymas* lietuviškai kritęs beveik iki nuliaus. Lietuviškoji knyga išeivijoje pradžios mokyklose jau beveik mirusi. Už kelių dešimčių metų toji knygos mirtis pasieks ir suaugusius. Kodėl? Visos vaikams leidžiamos lietuviškosios knygos yra tiktai tam, kad padėtų autoriui prisiminti savo jaunystę. Dvidešimtame amžiuje Amerikoje gimusiam ir augusiam vaikui tos knygos svetimos ir turinio, ir formos ir svarbiausia kalbos atžvilgiu. Turinys veda vaiką į perdideles Lietuvos gyvenimo smulkmenas, kurių vaikas nebesupranta (panašiai kaip Krėvės "Antanuko ryte"), formos atžvilgiu knygos nepatraukliai išleistos, mažai iliustruotos ir spausdintos permažu šriftu. Kalbos atžvilgiu — kas kelintas žodis vaikui nesuprantamas. Patys būdami vaiko kailyje tikrai tokių knygų neskaitytume (pavyzdžiui, A. Giedriaus "Lukšujai"). Jeigu norime, kad vaikas pradėtų lietuviškai skaityti, turime pradėti leisti specialią Amerikos vaikams pritaikytą pasiskaitymo knygų seriją.

Skaitanti mergaitė
Nuotrauka V. Bubelio

Jaunimas

Jaunimo švietimo srityje pagrindiniai reikalą išspręstumėm, jeigu galėtumėm sukurti ir išlaikyti bent po vieną grynai lietuvišką gimnaziją kiekviename krašte. To padaryti, deja, negalime, nes ir jau sukurtoji lietuvių berniukų gimnazija Kenebunke (pranciškonų) neturi nė pusės numatyto skaičiaus mokinių ir galvoja apie pradėjimą priiminėti anglų vaikus. Taigi esamomis sąlygomis tenka pasitenkinti įvairiaspalviais Augštesniaisiais Lituanistiniais kursais. Kas į juos eina, šio to išmoksta, bet didelė jaunimo dalis į tuos kursus neina. Tokių jaunuolių lituanistinis švietimo lygis pasilieka toks, kokį turėjo paskutiniame pradžios mokyklos skyriuje.

b. Dar gal svarbiau negu švietimas yra jaunuolių išlaikymas tinkamame moraliniame lygyje ir lietuvybėje. Čia pagrindinį vaidmenį turėtų atlikti jaunimo organizacijos, sporto klubai ir meniniai vienetai. Deja, didžioji jaunimo organizacijų dalis turi du stambius trūkumus — stokoja įtakingų vadų ir pinigų. Be tvirtos vadovybės bet kuri jaunimo organizacija yra tik palaidi barščiai — jaunuoliai suėję kalba nelietuviškai, į šokius ateina įgėrę, po šokių susimeta naktiniam užimui, o paskui miega iki pietų, praleisdami pamaldas. Ką daryti? Visų pastangomis reiktų surasti jaunimui tinkamus vadus. Tokie asmenys turėtų būti išimti iš fizinių ar kitokių jiems netinkamų darbų ir bendru visų rūpesčiu aprūpinti darbais, kurie jiems netrukdytų jaunimui vadovauti. Tokių darbų, kuriuos jau patys lietuviai tvarkome, yra. Deja, į tuos darbus dažnai patenka ne tie, kurie galėtų eiti jaunimo vadų ar kitokias lietuvybės išlaikymo pareigas, bet pažįstami, dėdės, dėdienės, ir kitokie bičiuliai.

Visų darbų centralizavimas

Iš to, kas jau augščiau pasakyta, matome, kad:

1. Lietuviškojo švietimo ir lietuvybės išlaikymo baruose nuolat smunkame. Norint padėtį taisyti, reiktų atlikti visą eilę skubių darbų artimiausioje ateityje.

2. Vis daugiau juntame vadų trūkumą, nes seniesiems veikėjams, baigusiems mokslus nepriklausomoje Lietuvoje, pasitraukiant, mažai bėra kas juos pakeičia, o jeigu ir pakeičia, tai šalia gerų norų naujai atėję neturi reikiamo lituanistinio išsilavinimo.

3. Visiems reikalams trūkstame pinigų.

Sunkėjanti padėtis verčia visus susirūpinti kuo didžiausiu taupumu ir jėgų bei pastangų centralizavimu. Pirmas būtinas žingsnis toje srityje — veiksmingo lietuviškojo švietimo centro ir lietuvybės išlaikymo židinio sudarymas pasauliniu mastu. Padėję į šalį asmenines ar atskirų miestų ambicijas, turime sudaryti tokį veiksmingą centrą ir visi tam centrui

Skudutininkė
Skulpt: N. Gaigalaitė

paklusti. Geriausia tam tiktų Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Kultūros Tarybos rėmai. Iki šiol toji Taryba tėra tik negyva raidė. Nežinau kokie buvo daryti bandymai tokiai Tarybai sudaryti ir kodėl jie nepasisekė. Šiaip ar taip, į Tarybą turėtų įeiti visų kraštų atstovai, proporcingai pagal kraštų didumą. Turėtų taip pat įeiti ir pagrindinių jaunimo organizacijų atstovai. Toji Taryba turėtų paskirti kelių asmenų lietuvybės išlaikymo vadovybę, kuri būtų sudaryta iš specialistų ir veiktų pagal Tarybos nustatytus principus.

Kokie būtų artimiausi Tarybos ir jos sudarytosios Vadovybės darbai:

1. Surinkti žinias apie esamą padėtį. Pirmiausia statistiką — kiek turime lietuvių vaikų, kokis jų nuošimtis lanko ir kokias lituanistines mokyklas, kiek ir kokias mokyklas yra baigę. Toliau geros anketos būdu nustatyti bendrą lietuvybės lygį vaikuose. Tokias anketas naudoja anglų mokyklos — galima būtų paimti jų pavyzdžius. Anketos duomenys, manau, mus gerokai nustebinų, kai pamatytumėm, kiek mažai vaikai bemoka lietuviškai!

2. Suderinti lietuviškųjų mokyklų programas ir vadovėlių leidimą. Programos turėtų būti tokios, kad tiktų visiems kraštams. Vadovėliai bent tuo tarpu neturėtų būti kartojami.

3. Plačiu mastu suorganizuoti lietuviškųjų mokslo priemonių ir pagalbinių panašios rūšies reikmenų gamybą.

4. Šiaurės Amerikos lietuviai, būdami turtingiausi, švietimo ir tautinio auklėjimo srityje rūpinasi tik savo krašto reikalais. Išskyrus Vasario 16 lietuvių gimnaziją Vokietijoje, mūsų švietimo pagalba į užjūrius beveik nesiekia; o tuo tarpu daugelyje kraštų dar yra gražaus lietuviškojo jaunimo, kuris neturi net vadovėlių, nes mūsų leidžiami jiems yra perbrangūs.

Pavyzdžiai: Turtingiausia Australija ir Naujoji Zelandija dar perka "Kregždutes". Anglija nepajėgia, nes už vieną vadovėlį reikia mokėti vienos dienos uždarbį.

Vokietijoje esantis lietuvių jaunimas buvo šelpiamas ir Kanados "Žiburių" spaudos b-vės ir Šalpos Fondo.

Kraštų Tarybos — vykdytojai

Piniginiai reikalai lietuvybės išlaikymui pasauliniu mastu nė nepradėti organizuoti. Kiekvienas kraštas daro pagal savo nuožiūrą. Dar blogiau — renkama atskirai kiekvienam tikslui — spaudai remti, vadovėliams leisti, bažnyčioms ir vienuolynams statyti, visuomenės veikėjams paremti, mokykloms, šalpai, bent keliems įvairiems fondams, ir t.t. Būtų daug kas pasakyti ir apie naujausią amerikiečių užsimojimą — Lietuvių Fondą. Kodėl, sakysime, fondas yra visų lietuvių ir pinigai renkami iš visų kraštų lietuvių, o į fondo vadovybę kaip organizaciją įeina tik JAV Bendruomenės Centro Valdyba?

Ši gana nelinksmo turinio straipsnį norėčiau baigti taip pat nelinksma išvada. Iš visko aiškėja, kad visos priaugančios kartos 100% lietuvybėje išlaikyti nepajėgsime. Nepajėgsime turbūt išlaikyti ir 50%. O visdėlto gana didelį kiekį, daugiau kaip 25%, dar galima išgelbėti. Kad ir dėl tos dalies lietuvybės išlaikymo apsimoka dirbti ir aukotis. Juk Didysis Mokytojas Kristus viską palikęs ėjo ieškoti vienos paklydusios avelės!

Red. pastaba: Tai yra paskaita, skaityta Bendruomenės vadovybių suvažiavime, š.m. gegužės mėn.

O MANO LIETUVA!

Su rūtomis, rugių laukais, su vieškeliais ir kryžiais,
Su vargo žmonėmis pilkais, palinkusiais po kryžium.
Tu mano! Ir išplėšt tave — nebent kartu su širdžia!...

VERTA IŠLIKTI LIETUVIU IR DIDI GARBĖ JUO BŪTI

EMILIJA ČEKIENĖ

Tik prisiminkime tą pilką, monotonišką kasdienybę, darbą, už kurį niekas nepagirs, didvyriškumą, kurio niekas nepastebės, kuriuo niekas nesusidomės. Kas tą kasdienybę pakelia ir vistiek pasilieka žmogumi, tas tikrai yra herojus, — rašė garsusis kūrėjas Dostojevskis.

O mums išeivijos lietuviams šiuo metu kaip tik yra labai svarbu tokiu žmogum išlikti. Iš svetimų, kad ir pelningų darbų, svetimos aplinkos tenka surasti dar laiko ir dvasioje iš tos kasdienybės pakilti, kitaip sakant, išlikti ne vien žmogumi, bet ir lietuviu. Nepalūžti ir nepamiršti kovoti vienu ar kitu būdu už Lietuvos laisvę, nepriklausomybę ir lietuvybę.

Praeities išeivijos lietuvis

Toje pilkoje ir didelio tempo kasdienybėj nedingo pirmasis mūsų išeivis šiame krašte. Nors lietuvių imigracija jau taip sena, jog skaitome šimtmečiais, tačiaus, tai buvo tik išimtys. Didesnis jų skaičius atvyko į JAV bėgdami nuo caro žandarų persekiojimo ir tada jau ėmė burtis į lietuviškas bendruomenes. Vieni glaudėsi prie steigiamų lietuviškų parapijų, kiti prie atsiradusių laisvamanių vadovų.

Tada mūsų imigrantus organizuotis traukė ne vien meilė ir ilgesys savam kraštui, bet ir nemokėjimas svetimos kalbos arba ir jokio rašto.

Prie lietuviškų parapijų buvo pradėtos steigti ir savos mokyklos ir organizacijos, kurios atliko didelės vertės darbus ne vien religinėje auklėjimo, bet ir lietuvybės išlaikymo srityje. Ir tik jų dėka mes čia atvykę radom dar tiek daug sąmoningų patriotų lietuvių. Jie nedingo toje didelio tempo šio krašto svetimoje kasdienybėje.

Praeities lietuvių imigrantai nedaug atsivežė, bet daug čia sukūrė. Pristatė bažnyčių, mokyklų, pristeigė laikraščių, organizacijų, bet kultūrinės pažangos mažai pasiekė, nes iš caro priespaudoje valdomos Lietuvos daugumoje atvažiavo neturtingas valstietis ar darbininkas, kai tuo laiku ir Lietuvoje kultūrinis gyvenimas buvo rusų žandarų užslopintas ir lietuviškas spausdintas žodis persekiojamas.

Praeities lietuvių imigracijos karta lietuvybės tęstinumui išlaikyti atidavė visa, ką galėjo, tačiau jie savo vaikus Lietuvai daugumoje prarado.

Dabartinis naujasis imigrantas

Kai pirmieji mūsų išeiviai pavargo, daugelis jų vaikų įsijungė į svetimų kraštų kultūrą, nes jų tėvai nesugebėjo perduoti Lietuvos praeities didybės, to pagrindo, ant kurio jie galėtų statyti naują lietuvišką rūmą, toliau kurti ir puoselėti kultūrines vertybes. Jų tėvai susirūpino lietuvių imigrantų tautinės ateities likimu.

Tada visais Lietuvos vieškeliais, takeliais ir miškais pasklido į visas laisvo pasaulio šalis iš tėviškės, dabar jau laisvo, nepriklausomo ir augštos kultūros krašto, nauja ir skirtinga lietuvių imigrantų banga. Jie bėgo tuščiomis rankomis iš tėviškės namų ir sodybų nebe nuo caro persekiojimo, ne svetur laimės ir pelningesnio darbo jieškoti, bet nuo sovietų raudonojo teroro grėsmės gyvybę gelbėdami.

Nusiminė pirmieji mūsų išeiviai dėl dar žiauresnio, negu jie paliko tėvynės likimo, tačiau, lengviau atsikvėpė, kad bus kam perimti jų sukurtus lietuvybės židinius, nes naujųjų tarpe atvyko daug intelektualinių jėgų: kunigų, kūrėjų, visuomenininkų, žurnalistų, įvairių profesijų ir didelio vispusiško gyvenimui pasiruošimo žmonių.

Taigi, naujieji ateiviai papildė senųjų eiles, įliejo naujo kraujo į lietuviškąjį išeivijos gyvenimą, sujudino jį, bet... po dešimties metų dabartinis išeivijos lietuvis liko daug kam abejingas.

Tam yra daug priežasčių. Vyresnieji su augštu mokslu profesionalai nuėjo dirbti prasčiausio juodo darbo ir jie prarado tą dvasinį intelektualinį alkį, be kurio negalėjo apsieiti tėvynėje. Jie nustojo domėtis lietuvišku laikraščiu ar knyga, po sunkaus fizinio darbo nebelieka energijos protavimui, susikaupimui ir taip į viską numoja ranka. Grįžę iš darbo išklauso žinių, nes naujasis imigrantas gerai mokėdamas kitas kalbas, greit ir lengvai išmoko ir šio krašto, pažiūri televiziją, mat, čia susikaupti nereikia ir taip dienotvarkė baigta.

Ir nenuostabu, kad toks darbo pakeitimas žmogų išmeta iš normalaus gyvenimo kelio, juk pagrindinę gyvenimo laimę ir prasmę randame darbe, todėl ir profesiją renkamės vieną iš pačių mėgiamiausių.

Visai suprantama, kad toks intelektualinis degradavimas, įsiliejimas į pačią žemiausią svetimtaučių masę dvasiškai žmogų neigiamai paveikia, nes su kuo sutapsi, toks pats patapsi, — sako lietuviška patarlė.

Daug neigiamos, abejingumą keliančios įtakos dabarties išeivijos lietuviui turi ir kova dėl Lietuvos laisvės, virtusi tik maža tarp Rytų ir Vakarų kovos dalimi, ir mūsų tėvynės nepriklausomybės atstatymo taip tolimos ir neaiškios galimybės, nerodančios jokios vilties prošvaisčių. O metai bėga, jėgos nyksta, vistiek nebesulauksiu, — dažnas pasako.

— Todėl tremtiniai žlunga, kaip tik dėl to, kad jie laukia ir delsia, užuot veikę ir kūrę, anot A. Maceinos. Jie laukia 5, 10, 15, 20 metų, paskui juos pagauna nusiminimas, jie moja į viską ranka ir išnyksta. Todėl, anot jo, laukimas turi būti pakeistas veikimu ir delsimas — kūryba. Kova prieš senienų dvasią turi būti vedama visu griežtumu.

Koks dabartinis lietuvis turėtų būti?

Jaunajam dabartiniam lietuviui dar tėvynėj gimusiam ir čia mokslus einančiam ar baigusiam vis dar neaišku, kodėl jam reikia likti lietuviu. Tas klausimas juose kyla greičiausiai dėl to, kad čia mok-

slus eidami gerai išmoko tą svetimą kalbą, prisiėmė dalį kultūros, turi geras gyvenimo sąlygas ir, iš Lietuvos negavę akademinio ugdymo pagrindo, lengvai asimiliuojasi, atskyla nuo lietuviško kamieno.

Kai nepriklausomos Lietuvos jaunimas taisyklingos lietuvių kalbos išmokdavo ne vien mokyklose, bet ir namie, kaime, literatūros iš liaudies dainų ir pasakų, tai čia tą aplinką jiems pakeitė svetima literatūra, kalba ir mokykla, o savosios išmokti teliko tik šeimoj ir lituanistinėje mokykloje, kurios tikrosios paskirties ir didelės reikšmės Lietuvos atečiai iki šiol dauguma tėvų, deja, nesistengia suprasti.

Dabar tik šeima ir lituanistinės mokyklos yra mūsų jaunosios kartos pirmasis ir pats tvirčiausias lietuviškas pagrindas, ateities lietuvio formuotojas, nes šiose svetimose mokyklose įgyjama tik profesija, kai tuo tarpu mūsų mokyklos formuodavo netik gerus profesionalus, bet ir tvirto charakterio žmones.

— Tautai reikia technikų, bet visų pirma jai reikia ištikimų piliečių kad didžių idealų šviesoje įsigytų jėgų jai aukotis, anot didžio psichologo dr. Tėvo Gemelli. Taip pat įsidėmėtini dar šie jo žodžiai: "niekuomet neniekinkite priešo, bet apsiginkluokite mokslu, kad jį nugalėtumėte".

Tad ir mūsų akademikams yra būtina gerai pažinti ne vien savo tautą, jos kilmę, bet ir priešų, kad reikalui esant, galėtų atremti jų niekinimus.

Kad mūsų jaunimui vis dar neaišku, ar verta likti lietuviu, dalis kaltės tenka tėvams, kurie, gyvendami tremties nepastovų, be ateities gyvenimą, dėl neapdairumo neišugdė juose to tautinio priklausomumo jausmo, apie kurį dar 1599 m. rašė kan. M. Daukša knygoj "Postilla Catolicka", išleistoje Vilniuje lenkų kalba. Tarp kitko ten sakoma:

"Ar rasite pasaulyje tautą taip žemai puolusią, kuri atmestų tris įgimtus dalykus: tėvynę, papročius ir gimtą kalbą? Tautos gyvavimas remiasi ne tik žemės derlingumu, miestų ir pilių stiprumu ar tėvynės gražumu, bet išlaikymu ir vartojimu gimtosios kalbos, kuri sieja tautą ir ugdo jos narių vienybę, sugyvenimą ir brolišką meilę. Gimtoji kalba yra solidarumo motina, pilietiškumo tėvas, valstybės sargas".

Žymus prancūzų geografas Elise Reclus yra pasakęs: "Jei tautos vertė būtų matuojama pagal jos kalbos grožį, lietuviai užimtų pirmą vietą Europos tautų tarpe". (Geographie Universalle Paris).

O dar labai neseniai Harvardo un-to prof. C. S. Coon 1954 m. išleistoj knygoj "The Races of Europe", plačiai aprašydamas Baltijos kraštus, pabrėžia, kad lietuvių kalba yra seniausia visam pasaulyje kalba, 360 psl.

Mūsų jauniesiems neaiški ir lietuvių augšta kultūra, kurios nevertinome ankščiau nei mes patys, kol svetimieji mums neparodė, todėl suprantama, tėvai neįkvėpė to tvirto lietuviško prado ir savo vaikams. Kai mums patiems dar šiandien ne viskas aišku, tai svetimieji apie mūsų garbingą tautos praeitį taip kalba:

"Nė vienas kraštas nėra tiek padaręs slavų civilizacijai, kaip mažytė Lietuva. Kitos tautos dirba sau, savo pačių garbei; Lietuva savo išminties žiedus paskleidė savo kaimynams. Lenkija, Ukraina ir Rusija to nesupranta ir yra nedėkingos, tačiau ateis diena, kada jos aiškiai pamatys savo milžinišką skolą kukliai ir tylinčiai Lietuvai, — rašo garsaus rašytojo Dostojevskio duktė tėvo biografijoje, išleistoje 1942 m., Buenos Aires, psl. 22.

Lietuviškas kryžius prie Vaikų Namų Toronte. Projektas archit. dr. A. Kulpavičiaus.

Mūsų liaudies dainomis žavėjosi garsiausi Europos kūrėjai, kaip Goethe, Lessingas, Puškinas, Lermontovas, Sienkevičius ir kiti savo kūryboje augštai keldami garbingą Lietuvos vardą.

Pravartu mūsų akademikams pasiskaityti ir Encyclopedia Britanica, 14 tome, 709 psl., kur rašoma: buvo abejojama, ar lietuviai turėjo epinę poeziją, tačiau dabar jau aišku, kad didysis Lietuvos epas yra išblaškytas liaudies dainose.

— Niekas negali pasakyti, kad lietuvių tauta nėra davusi didelių talentų ir net genijų. Nelaimė ta, kad lietuviu tauta, gimdydama genijus, nesugebėjo duoti tinkamų aplinkybių jiems lietuviškai prabilti, ir jie arba žuvo, arba nuėjo svetimiem tarnauti, dažnai savo kūryba stiprindami mūsų priešus, anot Mykolaičio - Putino.

Tas pats likimas mums gresia ir dabar. Jei mūsų studentijai būtų žinoma ši garbinga mūsų tautos praeities didybė ir svetimųjų skiriama jai vieta augštos kultūros tautų tarpe, jiems būtų aišku, kad verta išlikti lietuviu ir didelė garbė juo būti.

Tačiau, jaunam žmogui praeitis teturi prasmės ir yra gyva tol, kol ji laiduoja ateitį. Jei praeitis telieka tikslas savyje, pabaigtas, surištas ir kaspinėliu

papuoštas, ją jaunas žmogus ir deda ant lentynos... Mes turime budėti, kad iš savo praeities ir dabarties nesurištume tokio ryšulio, iš kurio nieko nebūtų valia išmesti, pakeisti, nieko pridėti, anot prof. S. Sužiedėlio (Aidai, 1960 m. Nr. 8).

Ilgiau gyvenant svetimame krašte, nutautėjimas savaime yra neišvengiamas, bet mūsų pastangų dėka jis gali ateiti tik labai iš lėto.. Tačiau, daug pavojingesnis ir greitas nutautėjimas yra tada, kurio lietuviška šeima sąmoningai nesistengia išvengti, kas aiškiai nuo mūsų pačių pareina ir šiais laikais jau pavyzdžiais rodo. O tai yra: mažinimas lietuviškos spaudos namuose, vengimas atiduoti savo įnašą lietuviškiems reikalams, nesidomėjimas lituanistinėmis mokyklomis, mūsų kūrėjais, lietuvių laimėjimais, visuomenine veikla ir savo parapijomis, kurios visais laikais daug prisidėjo Lietuvos nepriklausomybės atstatyme ir lietuvybės išlaikyme.

Ir nepriklausomoje Lietuvoje prez. A. Smetona teigė, kad "religija yra visose tautose auklėjimo pagrindas (ir) yra sau tikslas... Tai didžiausia žmogaus teisė; ji įgimta jam, kaip tiesos siekimas ir menas... Auklėjimo pagrindai — religinės tradicijos, kuriomis gyvena tauta, ir tautinės tradicijos" (Pasakyta parašyta, 314 psl.).

Religijos teigiamą įtaką tautiškumui matome ir dabartinėje Lietuvoje kur, kaip pasakoja grįžusieji, sekmadieniais pilnos bažnyčios, nors jiems tai pavojinga, bet palaiko ir kelia ne tik religinę, bet ir tautinę dvasią.

Kad netektų Marijos Pečkauskaitės žodžiais dar kartą sušukti: "Kaip neapsakomai gaila man visko, kas nyksta! O, liudnasis merdėjančios tautos regi ny", mes turime iš pagrindų pasikeisti, ne iš jaunųjų reikalauti, bet pirma jiems duoti, visur pavyzdį rodyti. Išeiti iš to tautinio merdėjimo, iš užsidarymo savyje garbinant dolerį, nes užsidaryti savam kiaute, pasilikti vien savoje profesinėje organizacijoje reikštų, anot prof. J. Brazaičio, pasilikimą sename dvare, kuris ima grimsti susenėjimo gelmėse. Mūsų tautinė paskirtis dar reikalauja įsilieti į gyvą lietuvišką judėjimą ir jį palaikyti, papildyti jaunomis jėgomis.

Ir toje kovoje su nutautėjimu, kad mūsų uždavinys būtų pilnai įgyvendintas, turime aktyviai dalyvauti ne vienas ar keli organizacijų vadovai, ne vien šeima, mokykla ar Bažnyčia, bet kiekvienas išeivijos lietuvis.

KARŽYGĖ MOTERIS PŪNIOJE

KUN. DR. J. MATUSAS

Paprastai rašoma ir manoma, jog senovės Lietuvoje buvo tik vyrų karžygių. Tai atsispindi net mūsų himne: "Lietuva, Tėvyne mūsų, tu didvyrių žemė!" Bet tai netiesa, ir dar kartą netiesa. Kiek ir kokių būta lietuvių karžygių vyrų, galima sakyti, tiek ir tokių būta karžygių moterų. Tai parodo giliai suprastas Lietuvos istorijos mokslas. Juk lietuviai buvo sukūrę valstybę nuo Baltijos iki Juodųjų jūrų. Tai viena. Antras lygiai prasmingas bei reikšmingas faktas yra šis: Lietuva beveik per 200 metų atlaikė vokiečių kryžiuočių puolimą. O, reikia neužmiršti, kryžiuočius turtais, ginklais ir kariais rėmė visa Europa. Toks lietuvių ryžtingumas ir kovingumas 14-15-me amžiais išgelbėjo net pačią Rusiją. Tą dalyką aš esu paskelbęs 1947 m. "Žiburiuose" (Vokietijos Augsburge). Beveik prieš 100 metų taip galvojo pačios Rusijos garsus istorikas Sergiejus Solovjovas (didžiuliame veikale "Istorija Rossii"). Ką tai reiškia? — Tokių istoriškai lemtingų dalykų lietuviai nebūtų galėję atlikti, jei jie, aplinkybėms reikalaujant, būtų bijoję mirti. Kitaip sakant, jei visos tautos reikalą nebūtų laikę augščiau už savo, kaip paprastų asmenų, gyvybę. Ir vėl. Vieni vyrai savo karžygiškumu nedaug ką būtų padarę, jei lietuvės moterys nebūtų buvusios nemažiau karžygiškos.

Kad lietuvės moterys (su vaikais) yra drauge sudegusios su vyrais-kariais pilyse, yra nevieną kartą paliudiję kryžiuočių 14-to amž. kronikininkai Hermannas Wartberge ir Wigandas Marburgietis. Mat, kryžiuočiams puolant kurią Lietuvos pilį, paprastai į jos priepilį, atseit, aptvertą, apkastą ir sustiprintą vietą, subėgdavo apylinkės gyventojai su moterimis, vaikais ir net gyvuliais. Pati pilis paprastai būdavo ant piliakalnio, kame užsidarydavo vyrai-kariai (galimas daiktas, ir pilies viršininko šeima).

Jau pats sudegimas ugnyje yra žygdarbis. Bet, vargu bau galima abejoti, jog yra buvę daug atsitikimų, kuomet lietuvės moterys, prieš sudegdamos ar išvedamos į nelaisvę, yra aktyviai kovojusios. Tačiau tų laikų kryžiuočių kronikininkai tokių faktų neaprašė. Turbūt, pavydėdami moterims garbės, pagaliau, apie tokius reiškinius koktu buvo ir rašyti. Vienas tik Pilėnų-Pūnios moters žygdarbis yra įsakmiai paliudytas. Tai yra Prūsijos kryžiuočių kronikoje, 14-me amž. parašytoje Wigando Marburgiečio. Tą faktą pakartojo dancigietis Kasparas Schuetzas 16-me amž. Nors dėl Schuetzo kronikos yra pareikšta abejojimų (ypačiai Lohmeyerio), bet jisai aną moters žygdarbį yra perėmęs iš Wigando, ir tai iš vokiško originalo, o ne iš vėlesnio lotyniško nuorašo. Schuetzas aiškiai sako "Wigandas taip pat rašo". Pagaliau, šis rašytojas, apskritai paėmus, buvo rimtas, naudojosi Dancigo archyvu, net pasidarė Prūsijos pirmojo žemėlapio nuorašą (1542).

Lietuvės moters nežmoniškas žygdarbis įvyko 1336 m. vasario 25 d. Minėtas Schuetzas, sekdamas Wigandu Marburgiečiu, žodis į žodį rašo: "Ten yra buvusi tokia sena pagonė, su kirviu nužudžiusi per šimtą vyrų, kurie mirtį iš jos rankų priėmė savo noru. Kai priešas įsilaužė, ji, pagaliau, tuo pačiu kirviu sau galvą persiskėlė. Daugumas vienuolių kryžiuočių tikrai galėjo stebėti tą baisų reginį, ir tai nebe ašarų ir vaitojimo". Šis desperatiškas veiksmas padarytas, kai pilies nebebuvo galima atlaikyti, o nenorėta pasiduoti į nelaisvę. Lygiai taip pasielgė ir pilies viršininkas Margiris. Wigando Marburgiečio kronika šitaip vaizduoja: "Pagonys, pamatę kariuomenę išsigando ir, netikėdami pilį atsilaikysiant, begales turtų sumetę į

ugnį, patys nusižudė... Lietuvių karalius stengėsi atkeršyti prūsams (kryžiuočiams), kurie į pilį ir karalių svaidė ugnį, rąstus ir akmenis. Karalių skydais apsaugojo jojo bendrininkai. Pagaliau, jis, pritrenktas atakos teroro, nubėgo į tokią slėptuvę ir, nudūręs savo žmoną, ją įmetė į ugnį. Pagonys, parblokšti desperacijos, palenkdavo savo sprandus, o karalius visus užmušė".

Kryžiuočių puolimas, iš tikrųjų, buvo nepaprastas. Vadovavo pats Prūsijos magistras, o jam talkininkavo iš Vokietijos, Prancūzijos ir Austrijos vienas kunigaikštis ir du grafai su gerai ginkluotais pulkais. Reikia atsiminti, jog tai buvo vakarų Europos riterių kariuomenė su to meto augščiausia technika. Puolėjų buvo apie tris tūkstančius, o tai aniems laikams didelis skaičius. Iš visko išrodo, jie traukė į Pūnią pro Virbalį, Vilkaviškį ir Marijampolę. Jųjų tikslas — sunaikinti stipriąją pilį, ir taip prasiskinti kelią į Vilnių. Pūnioje buvo stipri lietuvių įgula. Bet į pilį, tai yra, į jos priepilį, nenorėdami patekti į nelaisvę, o priešui palikti tik tuščią žemę, subėgo net 4 sričių gyventojai, atseit, moterys, seniai ir vaikai su gyvuliais ir kitokiu turtu. Kai pilis (kuri buvo medinė ant piliakalnio) nebebuvo galima atlaikyti ir kryžiuočiai jąją padegė, lietuviai vyrai ir moterys, po baisių kovų, pasiryžo verčiau nusižudyti ir sudegti, o ne pasiduoti. Kaip tik tuomet įvyko minėtos moters ir pilies viršininko Margirio žygdarbiai. Nors ir tokiu nežmoniškai desperatišku būdu, vis dėlto priešo varžtas į sostinę buvo sulaikytas. Nemaža puolėjų riterių (tarp jų vienas kunigaikštis ir grafas) žuvo, kiti gi buvo sužeisti. Jie grįžo į Prūsiją, kaip sako Schuetzas, "nešdamiesi daugiau žaizdų, nei grobio".

Beje, dėl pačios Pūnios ar, teisingiau, dėl vietovės, kurioje įvyko lietuvės moters ir Margirio žygdarbiai. Parašėme, jog Pūnios pilyje. Šiandien taip mokslininkų priimta. Anksčiau (ir paprastuose Lietuvos istorijos vadovėliuose) minėtos kautynės sieta su Pilėnais, bet nenurodant, kur jie buvo. Mat, 14-to amž. Wigando Marburgiečio kronikoje yra Pillenen ir panašiai vėlesniuose raštuose. Bet Motiejus Strykovskis, vysk. Merkelio Giedraičio užsakymu Varniuose 1582 m. parašęs pirmąją Lietuvos istoriją, paskelbė, jog ta vieta buvo ir yra Pūnia. Taip manė ir Petras Klimas, žymus mūsų istorikas, ilgus metus buvęs Lietuvos pasiuntiniu Paryžiuje ir miręs praėjusio karo metu. Nors yra argumentų už Darsūniškį, bet mes čia nesileisime į mokslišką blusinėjimą ir paliksime prie Pūnios, kame iki šios dienos stūkso didingas piliakalnis.

1336-tų m. Pūnios žygdarbiai buvo taip didingi ir taip sukrečiantieji žmogaus dvasią, jog jie aiškiai paveikė 14-to amž. kronikininkus, kurie juos aprašė ir tuos, kurie 16-me amž. tai pakartojo. Čia vienintelis Lietuvos istorijoje tokis įvykis, kuris yra smulkiai aprašytas. Dėlto rašytojai, pradedant 19-to amž. vidurių, apie Pūnios įvykius yra sukūrę daug literatūros veikalų — eilėraščių, poemų, dramų, apysakų. Lenkai — lenkiškai, latviai — latviškai, lietuviai — lietuviškai. Rašytojų visa litanija: Kondratovič, Kraševski, Drucki-Lubiecki, Sudrabu Edžus, Daukantas, Valančius, Gimžauskas, Paparonis, Maironis, Šikšnis - Šiaulėniškis, Inčiūra, Šatrijos Ragana, Vincas Krėvė, pagaliau, čia Amerikoje Vyt. Alantas (1951). Lenkas Gorski sukūrė net operą, kuri 1927 m. statyta Poznanėje. Pagaliau, 1956 m. dabartinėje Lietuvoje pastatyta Klovo ir Mackonio lietuviška opera, kuri dainuoja apie Pūnios žygdarbius.

Visi čia suminėti veikalai šlovina tik Margirio ir lietuvių vyrų ryžtą ir pasiaukojimą. Mūsų žiniomis, vienas tik Kraševskis apysakoje "Kunigas" (1887 m. lietuviškai išleista Amerikoje) kiek daugiau palietė drąsiosios moters žygdarbį (ji vaizduojama kaip Margirio motina). Tuo tarpu ta nežmoniška karžygė verta, ir su kaupu verta visiškai atskiro, atseit, tik jai vienai skirto veikalo. Tai pasaulinio masto, reto originalumo ir didelio kūrybinio potencijalo tema.

Danutė Paškevičiūtė

ŠIRDIES KLYSTKELIUOSE

Juk viskas jau praėjo. Nesugrąžinamai.
Praėjo ir paliko tik prisiminimai pabiri.
Galop juk viskas buvo tik akimirkos
Ir neduosnaus likimo paberta svaja.

O aš norėčiau tiktai vieno —
Laike panerti ir išpirkti kančias.
Tačiau — jaučiuosi taip bejėgė
Ir širdies klystkeliuose ieškau vien tavęs.

MERGAITĖ LANGE

Ledas, ledas ant medžių šakų.
Languose dega kalėdinės žvakės.
Žvakės nušviečia ledu blizgantį sniegą,
Kai atodrėkiu lyja žieminis lietus.

Lange prie kalėdinių žvakių
Prie stiklo prispaustas mergaitės veidas,
Papurusiais, išdraikytais plaukais,
Žvakių šviesoje blizgančiomis, svajingomis akimis.

Apšerkšnojusiam lango stikle
Ji žvakių šviesoj ir prie eglės blizgučių
Pirštu rašo mylimojo vardą,
Kai atodrėkiu lyja žieminis lietus.

Roma Jaloveckaitė - Dapšienė

O, TĖVIŠKE!

O, tėviške, girdžiu aš tavo vardą, skambantį švelniai,
Kai saulės spinduliai sutingsta didmiesčio bokštų languos.
O, tėviške, atsimenu snaiges, liūliuojant tavo sodžiuj beržą seną,
Gi mano širdį saldo vėl alėjose pabirę palmių šnabždėsiai.
Matau praeivius gatvėj skubančius pro šalį;
O, tėviške, kokia aš svetima jaučiuos tų nepažįstamų minioj!
Renku žodžius keistus ir vos suprantamus, kaip savo dalį,
Nesurandu, o tėviške, paguodos nei vienoj dainoj.
Tu vieniša, o tėviške, — netekusi sūnų ir laimės trupinio,
Atogrąžų žiedus siunčiu tik tau melsvais iliuzijų keliais...
O, tėviške, tik nepasmerk manęs išėjusios iš tavo sodų tako,
— Turiu tik menką aš benamės dalį — ašaras nušluostyk tu vilties sapnais.

KALNAI PRIE DIDMIESČIO

Kas vakarą kalnuos sumirga žiburiai,
Ir, rodos, ten gyvenimas gražus ir ištaigingas...
Ten žmonės juokiasi ir linksminas dažnai, —
Ir laimės spindulių jiems ten nestinga.
Atrodo, nėr' ten vargo, ašarų nei skausmo,
Gi žmonės vienas kitą myli nuoširdžiai.
Keleiviui ranką ištiesia ir klausia, —
Kas naujo gatvėje triukšmingoje pas jus žemai?
Skaidriai ten žydi gėlės, laistomos lietaus ir džiaugsmo,
O paukščiai čiulbauja nerūpestingai medžių šakose...
Pavydas veltui jieško patogaus sau slenksčio,
Bet ten valdovė — baltą rūbą dėvinti tiesa...
Ir taip svajoju aš, stebėdama didingus kalnus,
Sutikdama vėl gatvėj elgetų, našlaičių be namų...
Ir gimsta noras — vėjo žaismą pasigavus —
Pakilt į kalnus pažiūrėt ar ten jauku ———

RUDENĮ

Tąsyk jaunas vėjas žaidė lapuose,
Ūkana pavargus saugojo kelius...
Atėjau prie tavo durų temstant,
Melsti atleidimo, prieglobstį pajust.
Tu duris pravėrei — žiburys spindėjo, —
Viduje atrodė šilta ir jauku.
Gatvėje mačiau aš rudenį keliaujant vieną,
Pasiskųst norėjau tau: "Man ten baugu..."
Tu užmirški skriaudą įdiegtą į tavo širdį, —
Aš norėčiau džiaugtis vėl pageltusia rudens diena.
Ak, parodyk kelią man sugrįšti,
Nes gyvenimas toks nesvetingas be tavęs.
Abejingas tu buvai...
Neradau nei atleidimo nei šviesos.
Sutikau bereikšmį tavo žvilgsnį, —
Palikai mane su rudeniu keliauti atgalios.

SUTEMOS

Pavargsta sutemos ir tyliai klaupiasi už lango, —
Ilgi šešėlių pirštai glosto žemę.
Nyku... Baugu...
Atrodo, nėr' žmogaus, kuris minėtų mano vardą,
Tik sutemos paklydę liūdi prieš mane.
Kažkur toli, toli girdėti aidas varpo, —
Sunkus, nepaprastai graudus ir liūdnas.
Nyku... Baugu...
Jaučiu širdis kaip ilgesingai kalba,
O sutemos pavargę klūpo prieš mane...

SPARNAI UŽ LAISVĘ

MARIJA AUKSTAITĖ

— Aš jaunas! Pilnas troškimų! Pilnas energijos ir siekių! O čia esu uždarytas lyg sugautas erelis... Įkištas fabriko narve, neišsitenku! Ir ko čia sukasi šitie staklių volai, sukdami audeklą?! Aš ne jiems skirtas! Nebūsiu čia! Neūžkit mašinos! Nebildėkit ratai! Jūs mano ryžto visvien nesusuksite į volus! Troškimų nesuausite į medžiagą! Aš priklausau kitam darbui savo krauju ir dvasia! Ištrūksiu iš čia! Sparnus prisisegsiu! Iškilsiu virš kalnų ir klonių! Virš jūros ir upelių! Ištiesiu erdvėje už pavergtų laisvę, už pasaulio gėrį, praskinsiu aš tėvynei aušrą, skaisčiai vainikuotą".

Taip blaškėsi ir mąstė jaunas tremtinis Alvyras fabriko triukšme, kur dirbo. Ne savo noru čia pateko ir paliko tėvynę: durtuvai ir ugnys daug šeimų išvarė... Pro griuvėsius, pro kraujo sroves, ašaras ir vargą — tremtiniais išvyko.

Alvyras su savo tėveliais jau svetimame krašte. Nutrūko jo ir vyresnės sesers Živilės studijos. Motiną neščią išnešė vargas pro sprogstančias bombas. Tėvas, okupantų apiplėštas ir išvilktas iš kario uniformos, išnešė našulius į tremtį ir atsidūrė svetimame ir laisvame krašte, bet patekus abiem su sūnum į eilinį darbą fabrike — gėlė tėvui širdį, kad Lietuvos nelaimės nešėjai išplėšė iš jo vaikų dvasinius turtus: normalų brendimą, mokslą savose mokyklose, bet pasiliko vienas, iš mažens padėtas stiprus pagrindas, tai tėvynės meilė, ir dėl šitos meilės ir ano moralaus apiplėšimo, jų visa šeima kentėjo.

Prie pietų stalo fabrike Alvyras rymodavo toliau nuo visų kitų darbininkų atsiskyręs vienas. Šalindavosi ne dėlto, kad jų nekęstų ar su jais nesiskaitytų, bet jame degė gyvas gailestis, kad tiek tautiečių, senų ir jaunų, — atplėšta nuo Lietuvos kūno! Suskaldyta tauta ir išblaškyta po visus žemynus!

Žiūri ir tėvas į sūnų mėlynų lino žiedų akimis, ir jam jo gaila: neruošė jis jo fabrikų darbams, bet mokslino Lietuvos kario profesijai, skiepijo tėvynės meilę ir karžygio narsą, ir dabar žiūrint į sūnų fabrike,liūsta tėvo veidas. Blanksta ir sūnaus skruostai. Ir gniaužiasi kūmštis Lietuvos pavergėjui.

Sunkiai Alvyras tramdo savyje degantį troškimą, bet jo lūpos tyli. Susitikęs tėvą neranda žodžių. Nors abu gyvena ta pačia kančia — kovoti už tėvynės laisvę, bet bijo paliesti vienas antro sopulį. Vidiniai pasauliai yra abiejų vienodi. Tėvas jau nuvargusios, pasiduodančios senstančio žmogaus likimo nuotaikos rezignuoja, o sūnus savo troškimais skraido lyg padangių erelis! Tai kas, kad dabar Lietuvą trypia svetimos pėdos — jos išnyks! Sunkią despoto priespaudą metai sunaikins. Nauja tautos karta visose šalyse išsisklaidžiusi pasiruoš lemtingai kovai. Ji bus tvirta, patyrusi ir šviesi. Nes šeimose dar dega tėvynės meilės liepsnelė.

— Motinos audžia juostas ir jomis puošia savo namus, tautos meilę skiepydamos vaikams. Lietuva laukia laisvės vėliavų į Gedimino kalną sunešant! Lietuva laukia laisvės!

— Ko tyli, sūnau?.. — klausia tėvas Alvyrą, grįžtant iš fabriko. Šis atsako:

— Tetuši, gi žinai: pusiaukelėje aš nesustosiu. Ruošiausi būti lakūnu, siekiau padangėmis skraidyti! Juk reikia ruoštis ginti nuskriaustuosius! Visas pasaulis verda, negi mes laisvėje būdami — tylėsime?!

— O sūnau, sūnau... kad kada nors į ten parnešt ume bent savuosius kaulus...

— Tetuši! Ne taip! Mes parnešime jai laisvės sparnus į padanges skristi! Erdves pasieksime!

Eina Alvyras namo naujai užsidegęs, net jo veidai rausta. Ilgais vakarais jis su motina tyliai kalbasi ir jai savo širdį atveria. Pagaliau jis, paėmęs motinos ranką, pabučiuoja, maloniai prašydamas:

— Motušėle mano! Vienintėle mano! Padėki man tapti lakūnu. Padangėse skraidydamas tarnausiu šiai svetingai žemei, o atėjus laikui, ginsiu pavergtuosius ir savo brangią tėvynę Lietuvą.

Motina — tyli. Tylėjimu — pritaria. Ašarotu džiaugsmu — pritaria. Jai baugu, ir gera. Tokia reta meilė savajai žemei ir pagarba šiajai. Tebūna — lakūnas! Nes tai jo pašaukimas, o gal pribręs ir valanda, kai reiks parlydėti lietuvius į savąją žemę. Kaip būtų gražu, kad juos lydėtų savi lakūnai, ir savi laivų kapitonai. Ar nebūtų garbė ir šiai svetingai žemei suteikusiai mums ne tik vien duoną ir pastogę, bet davusiai mokslą ir profesijas jaunai lietuvių kartai.

Motina virpančia ranka laimina sūnų. Ir jau be žodžių — vienas antrą supranta.

Alvyras nušvinta džiaugsmu. Nerimas ir viltis drasko jo krūtinę. Jis sėdasi prie rojalio ir audringu muzikos įsibėgėjimu skrenda jo siela ryžtingu ritmu, tarytum jau plieno sparnais skraidytų padangėse.

Per ilgus vakarus jis virkdo akordeoną. Lieja sukauptą energiją, laukdamas valdžios sutikimo ir priėmimo į aviacijos mokyklą. Egzaminai pasisekė ir visos viltys beveik jau išsipildė.

Džiaugiasi Alvyras ir laimė žydi! Bet motina jautri, kasdien susimąsčiusi: sparnai geležiniai, kur jos sūnų nuneš? Jis gal bus nuo jos labai toli, gal retai lankys? Gal retai rašys?..

Slapčiomis ji guodžiasi savo vyrui. Guodžiasi žmonos ir motinos jausmu. Ir abu tėvai — jau susiramina. Bus šios ir anos tėvynės savasis karys. Lakūnu būti jo tikras pašaukimas, temato svetimieji, kad lietuvis visur tinka ir sugeba. Lietuvis amžiais trokšta tiesai tarnauti.

Po dviejų metų jau diplomuotas lakūnas. Jis puikiai atrodo kario lakūno uniformoje. Švarko atlape įsegti simboliniai sparnai, sunkiai pasiekti.

Alvyras savo profesijoje subrendęs, elegantiškas ir džentelmeniškai pastabus. Suruoštose jo diplomo "aplaistymo" iškilmėse sukviesta daugybė garbingų svečių. Visi juo gėrisi, žavisi, o jis visiems svečiams pasitarnauja meiliai su šypsniu. Pralinksmėja svečiai, bet kur Alvyro tėvas? Kur jo mažų dienų artimiausias inspiratorius? Palieka Alvyras svečius ir jieško tėvo. Ir štai, savo miegamam kambaryje jis randa tėvelį apsikniaubusį ant jo sudėtų lagaminų ir verkiantį, o ten už sienos džiūgauja ir puotauja sve-

TRYS ŠIMTAI METŲ
STEBUKLINGAM DIEVO MOTINOS
PAVEIKSLUI PAŽAISLYJE

1661 m. popiežius Aleksandras VII-sis paveikslą padovanojo D. d. Lietuvos Kunigaikštystės kancleriui Kristupui Pacui—Pažaislio kamaldulų vienuolyno statytojui, kurį jis atidavė bažnyčiai.
Po 1832 m. sukilimo vienuolynas buvo konfiskuotas ir atiduotas pravoslavų vienuoliams. Paveikslas liko bažnyčioje ir buvo vienodai garbinamas katalikų ir pravoslavų. Kiekvieną vasarą paveikslas buvo atvežamas į Kauną ir liepos 2 d. Nemunu iškilminga procesija grąžinamas atgal į Pažaislį.
1914 m. išbėgdami iš Lietuvos pravoslavai vienuoliai išsivežė paveikslą į Rusiją, kurį tik 1928 m. sovietinė valdžia grąžino atgal Lietuvai.
Paveikslo meninė vertė yra aukšta, jo tikrasis autorius nėra žinomas, tačiau jis yra priskiriamas flamandų tapybai. Kompozicijoje ir technikoje jaučiama Rubenso įtaka.
Labai panašių gėlių vainikų randama D. Seghers'o kūriniuose.

čiai. Ir koktu Alvyrui ir labai nejauku, kad tėvelis liūdi, kai reikia tik džiaugtis.

Ir guodžia ir bara jis tėvą. Kiek aprimę, jie glaudžiai susikabina ir eina prie svečių, tėvas virpančiomis lūpomis taria:

— Sūnau, aš neištversiu neatvėręs savo jausmų. Tu man priminei mano buvusią kario uniformą ir mano — išleistuves!.. Kur dabar tai viskas, sūnau, kur?.. Kur mūsų kariai?..

— Tetuši! Bet mūsų krūtinėse Lietuva — gyva! Nieks jos — neišplėš! Duodu garbės žodį, tėveli, kad mes visur ir visada liksime lietuviais, vertais padoraus vardo. Tėveliui kario rūbus nuplėšė, bet užtat dabar aš — laisvos šalies kario uniformoje. Pažvelkite!

Tėvas žiūri ir prasiblaivo. Nusišluosto veidą, ir sūnui taria:

— Gerai, Alvyrėli. Tavimi džiaugiuosi. Būk laimingas, narsus ir drąsus, būk geras karys ir geras lietuvis.

— O taip, tetuši! Visa širdimi! — ir jiedu grįžta prie svečių pakilusia nuotaika, tarytum nieko nėra įvykę.

— Alvyti! Tavęs svečiai pasigenda! Kurgi judu dingote — pasitinka motina guosdamasi, sužvilga ilgesio ašara ir jos akyse. Ir jai sūnus tik svečias, rytojaus dieną jis iškeliaus. Sudestė jam baltinius į lagaminus, rankomis nuglostė, ašaromis aplaistė, vis slėpdamasi nuo kitų.

Dabar nebegali juo atsidžiaugti. Tuojau apstojo jį svečiai, jaunimas vaišinasi ir džiūgauja, ir pagaliau prašo:

— Leitenante, kad taip tamsta uždėtum rankas ant rojalio?.. Prašome, prašome!

Alvyras atsiskleidė gaidas. Pirštai švelniai pasileido klavitūra... Suskamba griausminga Šopeno improvizacija... Ir jau vėliau lėtai ir žavingai pabiro akordai lyg vandens lašeliai... Jis užsimerkė, ir paskendo savoje ekstazėje. Svečiai klausosi ir gėrisi, o jis susimąstęs. Vaizduotė išsitiesė didžiose padangių erdvėse ir žemės plotuose... Užgriebė jis Lietuvos dangų ir jau vysto jo širdį švelniai tėvynės oras... Ak, kad taip būtų galima į ten skristi, skristi... Pasileist tėvynės žalių šilų viršūnėmis ir Nemuno juosta. Numesti ten trenksmą į Baltijos jūrą! Sukelti oro ir jūrų laivus! Išeiti į kovą! Į narsųjį mūšį už nuskriaustą žemę! Už pavergtus miestus ir

kaimus! Už piliakalnius ir lygumas! Už savo brolių kraują ir ašaras! Už pritildytas bažnyčias ir užčiauptas lūpas! Už savą lopšį, už rugių varpas, už visa, kas kankinių krauju aplaistyta! .. Bėga Alvyro mintys su ūžiančiomis rojalio gamomis ir staiga užlūžta. Vizija — nutrūksta. Nuima jis rankas nuo rojalio ir nutyla, apsiaučia jį jaunimas, maldauja vėl skambinti, bet jis pakėlęs taurų veidą taria:

— Tai ką, jau nenorite su mano muzika atsisveikinti?.. Juk tai mano išleistuvės! Reiks jau atsiskirti!

— Ne, ne, Alvyrai! Dar mes išleistuves suruošim atskirai! Jūrų skautai, brolių Putinų kvartetas, Sambūris ir kiti.

— Nebus jau laiko. Tik vieno atminimo prašau: visada palikime lietuviais. Nors kalnai ir marios mus atskirs, bet vieningumas ir bendra idėja telieka: kovoti už Lietuvą, žmoniškumą, ir pažeistą Tiesą.

— Nuskambėjo jaunimo balsai salione kartodami jo priesaikos žodžius. Vyresnieji nustebo, o ponas Šatrigaila atsistojęs, pagarbiai prabilo:

— Gerbiamieji! Jaunimas yra mūsų pačių jėga, pažiba ir grožis. Ką mes patys nesuspėsime nuveikti, tą nuveiks mūsų jaunimas. Tik daugiau tokių šauniu Alvyrų! Daugiau mus vienijančios dvasios, ištvermės ir veikimo! Ir, Lietuvai meilės! Be meilės — nėr aukos! Be aukos — nėra atpirkimo!

— Ištvermės ir meilės — Lietuvai! — vėl pakilo taurės, vėl suūžė muzika, susipynė dainos, ir tas vakaras buvo tarytum vieno didžio aukuro liepsna plasnojanti: visi už vieną ir vienas už visus.

Dabar po keletos metų, tų namų rojalis — tyli. Ir gaidos — užverstos. Tik rymo dvi rožių vazos padėtos ant jo pagarbiai prie Alvyro kapo žemių taurės: nes jisai — nelaimingai žuvo erdvių katastrofoje.

Rožių galvutės purios, nulinkusios glaudžia savo švelnius lapelius prie paminklinės taurės su žemėmis, o kai kurios atsirėmusios rausvais veidukais į rėmus, iš kurių žvelgia kūdikis, dar kadaise buvęs mažutis Alvyras. Čia pat po rožių šakelėmis ir jo broliukas Sarūnas, ir sesuo Živilė su šeima, ir abu tėvai: vienas Lietuvos garbingo kario uniformoje, o motina — visuomenės veikėjų grupėje, juoda suknia, tauri ir sisikaupus.

Viršuje ant sienos kabo jau didelis portretas, bet toks mielas ir žavus, lyg gyvas — Alvyras.

Rojalis tyli. Kasdien jį rožės puošia: rūpestinga Alvyro motina ašaras išverkus, keičia gėles ir vandenį, sukniubus ir priglaudus galvą prie šaltosios rampos, išdūsauja klavišams savąją kančią, gilesnę ir graudesnę, už bet kokią muziką.

Pakelia ji tą pačią ranką su kuria kadaise glamonėjo savąjį vaiką, palietusi pirštais taurę, ji svaigsta, ir virpa, bet ašarų — nėra! Ak, kad jos būtų! Ne, jų — nėra! Jos širdį vien spaudžia.

Bet ten, rožėse, šlama jai Alvyro meilė ir auka. Ir iš visų namo kertelių — alsuoja jo buvimas. O iš tolių, iš Europos padangių, kuriose jis žuvo, — atskrenda jo dvasia ir guodžia:

— Motušė! Aš gyvas! Nemaria siela — gyvas ir budrus! Nematoma jėga nešu Lietuvai pergalės vėliavą!

Lietuvė moteris kovoje už tautos išlikimą

PR. PAULIUKONIS

Moterys draudžiamos spaudos darbe

Trys kretingiškės moterys yra daug užsitarnavusios kovoje su spaudos draudimu. Rusų laikais Kretingos vienuolynas buvo nusikaltusių lietuvių kunigų ištrėmimo vieta. Nors ištremtųjų kunigų gyvenimas rusų valdžios buvo griežtai suvaržytas, tačiau tėvai pranciškonai, kurie valdė vienuolyną ir savo žinioje laikė ištremtuosius, sugebėjo taip apeiti rusų valdininkus kyšiais ir vaišinimais, kad Kretingos vienuolynas buvo tapęs vienu iš didžiausių lietuvių spaudos centru. Kun. Leliui ir kun. Kazlauskui esant čia ištremtiems, gimė "Tėvynės Sargas". Kunigai negalėjo išeiti už vienuolyno vartų, jie tik galėjo paruošti rankraščius, slėpti atgabentus laikraščius ir knygas ir jas toliau į krašto vidurį siųsti. Jiems daug padėjo priešais vienuolyną gyvenusi pamaldi senutė Urbšalė, kuri iš kun. Lelio paimdavo visus rankraščius ir išnešdavo į Prūsų paštą pasiųsti į Tilžę. Taip pat iš Prūsų atnešdavo siuntinius, kuriuose būdavo "Tėvynės Sargo" korektūra.

Laikraščiai ir knygos buvo gabenamos iš Prūsų per sieną kun. Maliausko sesers Onos pagalba. Maliauskų ūkis buvo prie pat sienos. Tad jos pagalba buvo labai reikšminga. Jai vadovaujant daug lietuviško rašto perėjo į Lietuvą ir paplito krašte.

Visus reikalus su spaustuve Tilžėje tvarkė ir sandėlius knygoms Prūsuose prie Maliauskų ūkio užsakydavo kretingiškė Petronelė Gaigalaitė.

Kun. Julijono Kasperavičiaus sesuo Bronė Knabikaitė - Zabulionienė, dar mokine būdama Mintaujoje, rašinėjo į laikraščius žinutes ir, grįžusi pas tėvus į Viekšnių miestelį, platino Žemaitijoje plačiai skaitomą "Apžvalgą" ir lietuviškas knygas. Merkinės vikaro kun. Kastanto Jagmino sesuo gyvendama arti Tilžės, Tauragėss apskr. daug padėjo savo broliui gabenti knygas į Merkinę. Ji nuvykdavo į Tilžę, užpirkdavo knygas ir atgabendavo prie sienos. Per sieną visą lietuvišką spaudą pergabendavo Jagminaitės pasamdyti piemenukai ir kiti berniukai. Perneštas knygas gabendavo savo broliui į Merkinę. E. Pocaitė taip pat uoliai platinusi ir slaptą lietuvišką spaudą.

Petronėlė ir Barbora Repšaitės iš Ilakių valsčiaus, 1880 m. apsigyvenusios Ž. Kalvarijoje, pradėjo verstis lietuviškų knygų platinimu. Jos buvo pamaldžios moterėlės, sekmadieniais bažnyčioje šv. Rožinį giedodavo. Eidamos į bažnyčią, atsinešdavo ir spaudos. Procesijų metu aplink bažnyčią jos paskleisdavo įvairių atsišaukimų prieš rusų valdžią taip, kad niekas ir nežinodavo, iš kur tie atsišaukimai pasipildavo ant šventoriaus.

Kurtuvėnuose gyveno raiša ir silpnų akių škapler-

ninkė Ona Butkaitė, kuri šalia kitų dalykų ištikimai pardavinėjo ir lietuviškas knygas. Kun. Mykolo Šiuipio sesuo Barbora iš Pluogų vienkiemio, Viekšnių valsč., slėpusi knygnešių atgabentą spaudą ir platinusi knygas per 23 metus Laižuvos, Leckavos, Akmenės ir Tirkšlių apylinkėse. Savo namuose buvo įsitaisiusi net lietuviškų knygų bibliotekėlę. Vidiškių miestelyje, Ukmergės apskr., škaplierninkė Antanavičienė daug prisidėjo prie knygnešių darbo. Adelė Kavoliūnaitė iš Penionių dvaro, Anyksčių valsč., kunigų paraginta, 1875 m. pradėjo knygnešės darbą. Buvo suimta, bet Anykščių klebono kun. Vembrės už kyšį išvaduota iš kalėjimo. Ji pati, elgeta apsirengusi, iš Tilžės gabendavo knygas ir savo apylinkėje skleisdavo jas. Taip vargo per 25-rius metus iki spaudos atgavimo.

1891 - 1898 m. Marijampolėje daug pasidarbavo lietuviškos spaudos platinimui pašto vežėjo Lietuviniko žmona. Iš Prūsų per Širvintą į Naumiestį slaptai pergabentą spaudą paimdavo paštininkas ir drauge su valdžios paštu atveždavo į Vilkaviškį. O iš čia paštininkas Lietuvininkas ir gi su paštu spaudą parsiveždavo į Marijampolę. Pargabenta literatūra buvo slėpiama pašto arklidėse. Iš Marijampolės toliau knygas skirstydavo ir leisdavo Lietuvininkienė. Iš čia imdavo visa Suvalkija iki Zapyškio, Prienų, Alytaus, Kalvarijos ir kitur. Ši literatūra pasiekdavo Vilnių ir Rusijos miestus, kaip Petrapilį, Maskvą, žodžiu, kur tik būdavo susipratusių lietuvią. Pagaliau 1897 m. pavasarį pagarsėjusio lietuviškosios spaudos žvejotojo Vonsiackio žandarai susekė, padarė kratą ir areštavo visą šeimą. Arešto metu buvo rastas sąrašas asmenų, kurie ėmė knygas iš Lietuvininkų. Pagal tą sąrašą buvo padarytos ir kitur kratos ir daug asmenų nukentėjo. Visa Lietuvininkų šeima buvo ištremta Sibiran, kur pats Lietuvininkas ir mirė. Žmona su dviem dukterimis grįžo ir apsigyveno Vilniuje.

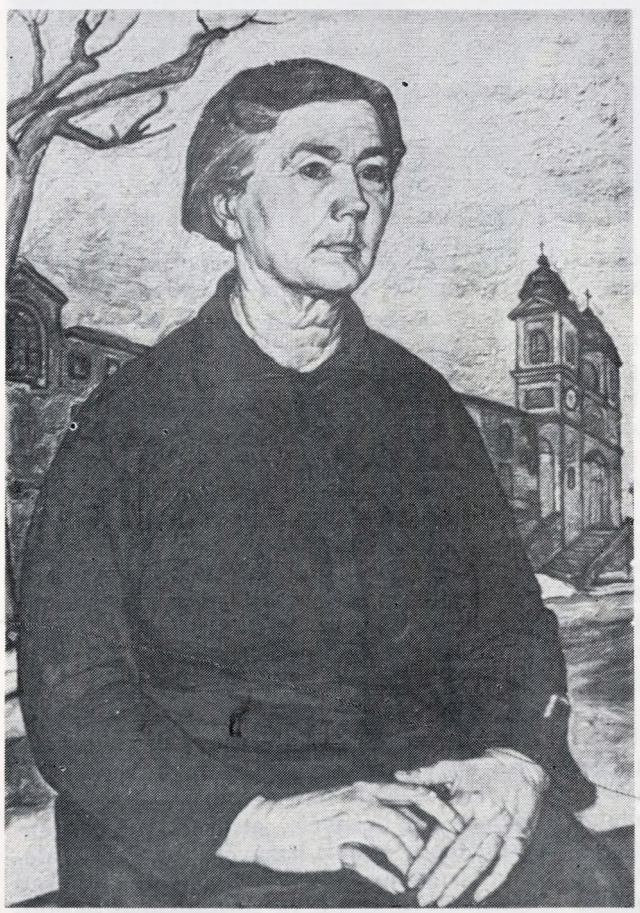

Dail. Irena Pacevičiūtė — Motinos (dail. S. Pacevičienės) portretas, Roma, 1960 m.

Jau minėtas kun. A. Grinevičius savo atsiminimuose yra paminėjęs dar keletą knygnešių moterų. Agota Račkauskaitė - Seniauskienė, tarnaudama Naumiestyje pas rusą valdininką, sekmingai gabenusi knygas per sieną ir kitiems dalindavusi. Jos sesuo Piečaitienė, dar mergina būdama, taip pat dirbo lietuvišką darbą, per sieną nešdama knygas ir jas Naumiesčio apylinkėje platindama. Ona Bukniūtė iš Vilkaviškio daug nuo rusų žandarų nukentėjusi už literatūros gabenimą iš Prūsų ir jos platinimą. Dvi seserys Ona ir Jieva Urbaitytės iš Naumiesčio uoliai platino katalikiškas lietuvių knygas ir kitokią spaudą.

Naumiestyje gyvenęs ir didelį spaudos platinimo tinklą turėjęs knygnešys Antanas Baltrušaitis - Antanėlis savo atsiminimuose išvardija daug moterų, kurios jam padėjusios gabenti iš Prūsų, slėpti ir platinti lietuvišką literatūrą plačioje apylinkėje. Ramanauskienė, Marijona Burinskaitė (Gylienė) ir Žemaitytė (Dopkevičienė) iš Lauckaimio kaimo, Kybartų valsčiaus. Baltrušaičio žmona Ona (Riklytė) buvo didžiausia jo padėjėja, taip pat daug jam padėjusios Marijona Sabaitienė iš Šukelių, dr. Bagdono sesuo Agota ir Petraitienė iš Slibinų, Mekšaitienė iš Kubelių. Meištų dvaro kerdžiaus duktė Račkauskaitė, kuri eidama prie pat pasienio karvių milžti, nešdavosi du kibiru, vieną pienui, o antrą knygoms, Naumiesčio siuvėjos Barčaitienė ir jos sesuo Šimanskaitė, Malvina Kžyvablockaitė, Juzė Mikelkevičiūtė ir Elzbieta Grabauskienė iš Naumiesčio. Jos visos dirbusios iš idėjos, kaip pažymi pats Baltrušaitis. Taip pat iš jo ėmė spaudą Katrė Adomaitytė ir gabeno į Garliavą kun. Jusaičiui, Magdalena Kriaučiūnaitė nešusi knygas kun. M. Bataičiui į Griškabūdį, Agota Motiejaitytė aprūpindavo spauda kun. Dumčių. Ji pėsčia laikraščius nunešdavo net į Kauną, kur perimdavo jos našulius davatkėlė Elzbieta Jankauskaitė. Pas Agotą Motiejaitytę buvo didžiausias Baltrušaičio spaudos sandėlis. Ona Urbaitytė iš Turčinų kaimo platino po kaimus ir bažnytkaimius. daug spaudos veltui žmonėms išdalindama. Ji palaikė ryšius su dr. J. Bagdonu. A. Baltrušaitis dar mini savo bendradarbes: škaplierninkę Oną Vilkaitę, iš Griškabūdžio ir Marcelę Matulaitytę, kuri už spaudą buvo į kalėjimą patekusi.

Dr. J. Bagdonas savo atsiminimuose pasakoja, kad jo visus slaptus lietuviškus raštus priimdavo ir pas save slėpdavo dvi jo pacientės: davatkėlė Ona Stikliūtė ir Petronėlė Česnaitė. Jų tvartuose buvo slapti sandėliai. Pas jas savo spaudą slėpdavęs taip pat ir A. Baltrušaitis.

Daug dirbo lietuviškos spaudos platinimui ir apskritai visam tautiniam švietimui dr. K. Griniaus žmona ir jo sesuo Ona (Bacevičienė), taipgi Milčinskaitė - Mickuvienė. Apart spaudos darbo jos rengdavo lietuviškus vaidinimus ir pačios vaidindavusios. Dr. Jono Šliūpo žmona Eglė prieš vedybas Rygoj uoliai užsiėmė spaudos platinimu. Prie spaudos gabenimo yra prisidėjusi ir Kretingos grafo Tiškevičiaus duktė Marija, kuri dažnai arkliais vykdavo į Vokietiją, o grįždama pilną karietą knygų par-

veždavo. Ji yra net mėginusi rašyti "Tėvynės Sarge" apysakas. Žeimelio apylinkėje spaudą platino Medvilionių dvaro savininko duktė Teresė Goesytė.

Rašytoja Gabrielė Petkevičaitė - Bitė, vasarodama Palangoje, susipažino su pasienio sargybų viršininko šeima ir, pasinaudodama ta pažintimi, parsivežda-vo iš Prūsų lietuviškos spaudos. Pamažu įsitraukė į lietuvišką darbą ir jos tėviškė Puziniškių dvaras, Šiaulių apskr., tapo apylinkės švietimo židiniu. Pas juos lankydavosi ir knygnešis J. Bielinis. Rašytoja Žemaitė pas save slėpdavo ir kitiems duodavo skaityti lietuviškų raštų.

Liudvika Didžiulienė - Žmona iš pat jaunumės užsiėmė kaimo vaikų mokymu, vaidinimų rengimu, kaimo jaunimo švietimu. Ištekėjusi už Giežionėlių dvaro, Anykščių valsč., savininko Didžiulio, tapo uoli jo bendrininkė. Giežionėlių dvaras buvo lietuvių veikėjų suėjimo centras ir lietuviško kaimo židinys. Vėliau ji su vaikais apsigyveno Mintaujoje ir jos išlaikomas bendrabutis buvo lietuvių moksleivių centras. Iš jos bendrabučio ir buvo pašalinti lietuviai iš gimnazijos už atsisakymą rusiškai kalbėti maldą.

Čia suminėtos moterys knygnešės toli gražu nėra visos, daugelio uolių knygnešių vardai visai nėra žinomi, nes žiauraus persekiojimo metu niekas nesisakė ir viešai nesiskelbė, kad platina lietuvišką spaudą, viskas buvo daroma didžiausioje paslaptyje, kad kartais nė sienos negirdėtų. Daug buvo tylių ir kuklių darbininkių, kurios atliko didelį lietuvių tautos žadinimo darbą, bet niekam jos nesigyrė ir nesididžiavo, jų vardai taip pat liko nežinomi.

Visos ano meto lietuvės moterys — motinos, knygnešių žmonos ir knygnešės, — pakėlė didelę tautos švietimo ir lietuvybės išlaikymo naštą ant savo pečių ir jomis lietuvių tauta didžiuojasi. Ir šių laikų lietuvei motinai, lietuvei žmonai ir moteriai reiktų rimtai susimąstyti, ar ji visa yra padariusi, ką ji galėtų padaryti mūsų tautos likiminėje kovoje lietuvybę išlaikyti.

MŪSŲ ŠEIMOS

GABRIELĖ VAIČIŪNAITĖ — PALIULIENĖ

"Kuo mes daugiausia šeimoje grožimės, ne vieno asmens pasiaukojimu, bet visų jos narių bendravimu".

T. S. ELIOT

Mūsų šeimose gimę kūdikiai susilaukia didelės priežiūros, pradedant gydytojų naujausiais medicinos patarimais, reklamų aiškinimais ir jau patyrusių draugių pagalba. Tačiau vaikų fiziniai reikalavimai yra tokie maži, palyginus su dvasiniais.

Motinos meilės šiluma ir tėvo ryžtingas rūpinimasis savo vaikais palieka tvirtus pamatus vaiko sieloje visam jo gyvenimui.

Pamėginkime pažvelgti į vaiką, kaip trijų kartų atstovą: tavo tėvų (jo tėvukų), pačių gimdytojų (tėvo ir motinos) ir galop paties vaiko.

Kokias dvasines vertybes jis paveldėjo iš savo lietuviškų senelių? O tai yra labai didelis paveldėjimo kraitis. Mūsų senoliai per kartų kartas pasižymėjo dorumu, žmogaus vertinimu, atvirumu, lėtu galvojimu, vaišingumu ir giliu sąmojumi.

Ką tu, būdama motina, duodi savo vaikui iš šių prosenelių dvasinių turtų? Tačiau šalia šių visų dorybių vienintelis tautiškumo atsparos taškas svetimame krašte yra t a v o prabočių kalba, kurią tu kaip Dievo dovaną paveldėjai iš savo tėvų. Ar lietuviškos šeimos motina pati domisi ir brangina savo gimtąją kalbą? Ar šeimoje bendrai skaitomos knygos, kurios gaivina savos žemės meilę, ar yra šeimoje tuo klausimu pasikalbėjimų?

Kokius gabumus atsinešė pats vaikas, ateidamas į šį pasaulį tiesioginiai iš savo gimdytojų? Ar jis paveldėjo visus tuos dvasinius palinkimus, kurie jam padėtų išlikti geru žmogumi ir lietuviu.

Tėvų tarpusavė meilė duoda didžiausią pagrindą vaiko vystymuisi. Sunku būtų įsivaizduoti tėvus, tarpusavyje nesutinkančius, bet mylinčius savo vaikus. Jeigu tėvai nebemyli vienas antro, tuo pačiu

Natura Morta

Dail. Irena Pacevičiūtė, Roma, 1960 m.

"Irena Pacevičiūtė, lietuvė, kuri maždaug jau dešimt metų gyvena ir kuria Romoje, parodo mums technikos ir chromatinių vertybių pažinimą, kuris daro didelį įspūdį kaip tik šiais laikais, kada nekreipimas dėmesio į tuos dalykus virsta sistema. Šios dailininkės darbuose yra daug išraiškos ir atvaizdavimo kilnumo, harmonijos turinyje ir spalvose, kurie susijungia į platų lyrizmą, pagyvintą tvėrimo idėjos..."

Prof. Cesare Basini. (Ištrauka iš "Cimento).

Irena Pacevičiūtė baigė Kauno Meno M-los tapybos skyrių 1938 m., gaudama I premiją. Tais pačiais metais gavo Švietimo ministerijos premiją už geriausią tapybą. Dirbo Kauno Valst. Teatre dekoracijų skyriuje. Vėliau studijavo Austrijoje pas prof. W. Dachauer, 1945 m. baigė Vienos Meno Akademiją. Nuo 1945 metų gyvena Italijoje, priklauso Romos dailininkų sąjungai ir dalyvauja metinėse jos parodose. Suruošė savo asmenines parodas Reggio Emilia 1946 m., Romoje 1948, 1953 ir 1954. Dalyvavo tarptautinėje dekoratyvinio meno parodoje Romoje 1956 ir 1959 m. Italų Valst. Parodos Rūmuose ir daugelyje kitų. Gavo garbės diplomą Italų peisažų parodoje Lucca 1955 m. ir medalį ir diplomą religinio meno parodoje Lucce (už paveikslą "Lietuvių meno drožiniai"). Dailininkės kūriniai buvo rodomi kino kronikose ir televizijoje, Italijoje.

Dailininkės paveikslai randasi Kauno Vytauto D. Muzėjuje, Kauno Meno Mokykloje ir provincijos muzėjuose. Italijoje dailininkės kūrinius yra įsigiję Kalabrijos Pinakoteka Sestium "Natura Morta" ir Romos Modernaus Meno Muzėjus "Autoportretą". Daug darbų randasi privačiose nuosavybėse.

Apie dail. Ireną Pacevičiutę būna labai gerų atsiliepimų spaudoje, žinomų meno kritikų.

(Autoportretas)

jie nebegali mylėti ir savo vaikų. Vaikas, apsuptas šeimos meilės, sėkmingai bręsta ir vystosi. Tėvų meilė yra vaiko sąžinės budintoja.

Kiekvienas vaiko augimo laikotarpis turi ir savo problemas. Iki mokyklos suolo vaiko didžiausias reikalavimas ir jieškojimas įvairiausiais būdais yra sau tėvų meilės. Su mokyklos durimis atsidaro žymiai platesnis pasaulis.

Šeimoje vaikas jieško saugumo. Neveltui mes dažnai kartojame, "jauskitės, kaip namie". Namai, kuriuose šeima gyvena, yra saugi vieta vaikams.

Čia nėra užgaunamas vaiko pasitikėjimas ir atvirumas, kuriuo jis dalinasi su kitais šeimos nariais. Amerikiečių rašytoja F. P. Keys, aprašydama savo jaunystę, ypač pabrėžia šeimos darnumą:

— Mūsų baldai buvo nusidėvėję, net vietomis suplyšę, tačiau tėvai niekuomet nesirūpindavo rytojumi. Tėvas visuomet atrasdavo kelis centus naujai knygai nusipirkti ir laiko ilgam pašnekėsiui su savo vaikais.

Prie šeimos saugumo priklauso du dalykai: tėvų autoritetas ir disciplina. Tai dvi šeimoje sunkiai pasiekiamos dorybės. Dažnai girdime tėvus kartojant: "Aš vargstu, bet mano vaikas nevargs!" Kokia tai klaidinga nuomonė. Juk be darbo ir ištvermės ir vaikas nieko nepasieks.

Tik belavindami savo gabumus, vaikai gali išaugti asmenybėmis. Ir tėvai, kurie dirbo tik tam, kad duotų savo vaikams lengvą vaikystę ir jaunystę, nepatampa autoritetu, bet savotiškais kankiniais.

Disciplina išauga iš sąžinės. Jeigu tėvų meilė pažadina vaiko dvasioje sąžinę, ta pati meilė ir paklusnumą padaro ypatingai lengvą. Mylintis savo tėvus vaikas yra klusnus. Nes jis mato, kad ir patys tėvai dažnai atsisako individualinių pasitenkinimų, kad galėtų pabendrauti šeimoje. Vaikuose, kiek yra palinkimo į gėrį, tiek pat ir į blogį. Ir štai yra tėvų pareiga tuo "amžinu kartojimu" savo vaikus lenkti į gėrį, kad vėliau būtų džiaugsmo visai šeimai. Išmintingi tėvai žino, kad disciplina duoda vaikams tvirtybės.

Šeimoje vaikas jieško tikėjimo. Tikrai atrodo keista, kad tikėjimo tiesų mokomės visą gyvenimą, o tačiau meldžiamės, kaip motina ar tėvas išmokė. Dažnai tėvai leidžia savo vaikus į katalikiškas mokyklas, bet patys tikėjimo reikaluose yra apsileidę. Vargu, ar vaikai išaugs kitokie. Tik tie tėvai, kurie patys savo sielose turi gyvą tikėjimą, jį gali įskiepyti ir jų vaikų atvirose sielose. Viena senutė motina kalbėjo savo vienturčiui sūnui:

— Aš tau nieko mirdama nepalieku, ką galėtum rankomis apglėbti. Viską atėmė svetimieji. Pati gyvenau tikėjimu, tą patį tikėjimą ir tau palieku. Tik vieną gilų prosenėlių tikėjimą.

Tai gražiausias testamentas, kurį galėtų kiekvienas tėvas palikti savo vaikui.

Tėvai, įskiepiję savo vaikui Dievo meilę, yra atlikę savo pačią pagrindinę sakramento pareigą.

Šeimoje vaikai jieško padrąsinimo ir nepriklausomumo. Kaip gražu sekti vaikus, kurie patys bando apsirengti. Toks sunkus yra pirmasis bandymas, tačiau motinos žodžiai "bandyk" yra didžiausias padrąsinimas.

Tėvai turėtų:

NUO KADA LIETUVOJE GĖLĖS, SODAI IR DARŽAI?

KUN. DR. J. MATUSAS

"Sėjau rūtą, sėjau mėtą,
Sėjau baltą lelijėlę . . .

Taip dainuoja lietuvė mergaitė ir lietuvė moteris. O kai kada rimtai kalba ir pasako patarlę: "Iš gėdos paraudonavo, kaip burokas".

Vėl,smagiai leisdami laiką, senieji užmena, o jaunikliai stengiasi atminti mįsles. Kad ir šitokią:

"Kai merga buvau — mergavau,
Kai marti buvau — martavau.
Kai pasenau — akis badau,
Per tas akis — pati lindau."

Vaikai negali išprakaituoti atsakymo. Pati užminėja turi atskleisti, jog čia aguona.

Dėl sodų ir vaisių. Apie gražų, aptukusį arklį, kurio plaukas žvilga, o paviršius liumpa, tikri lietuviai sako "Tas arklys oboliuotas". Mat, kūne matyti vos pastebimi skrituliai, tarytum, obuoliai. Tam pačiam reikalui kartais tiesiog pavartojama "obelmušas" ar "obelmuša". Šią gražią retenybę retai kuriame rašte užtiksi.

O tie gėlių grynai lietuviški vardai! Saulutės, našlutės, kiečiai, žirnučiai arba broliukai, kankalėliai, vilkdalgiai, katiliukai, žybuoklės, baltžiedžiai, gegutės bulviukai, širdažolės, arkliadančiai, barškučiai, rietenos, sidabražolės, žąstipyčiai, diemedžiai . . . Vadinasi, lietuviai nuo amžių supratę su gėlėmis. Jie labai daug jųjų, ypačiai laukinių gėlių, pavadino savo gimtosios kalbos vardais. Tuo tarpu kitose kalbose, sakykime, prancūzų, anglų, iš dalies ir vokiečių daug tokių vardų perimta iš lotynų kalbos. Nereti atsitikimai, kuomet Europos kalbos, vadindamos gėles, žoles ir medžius, skolinasi žodžius viena iš kitos, tiktai kiek modifikuodamos pagal savuosius dėsnius. Imkime lietuvišką pienę (žydi geltonai, lapai prie žemės, stiebeliai tušti, kuriuos nulaužus, ištrykšta baltos karčios sultys; jaunučiai lapeliai vartojami prieskoniams). Prancūziškai — dent de leon (liūto dantis). O angliškai tie patys žodžiai, tik truputėlį modifikuoti — dendelion. Arba vilkdalgiai. Angliškai šiuo atveju tiesiog paimta lotyniškas gladiolus, daugiskaita gladioli (reiškia "kardelis"). Mūsų žybuoklės angliškai yra violet, kas tiesiog paimta iš prancūzų kalbos, o tai, savo ruožtu — iš lotynų (viola, violeta). Žinoma, kiekvienos kalbos ištarimas skirtingas.

Ir taip mes priartėjame prie lietuviško darželio. Žinoma, buvęs ir anksčiau, jis pirmą kartą įsakmiai paminėtas 1412 m. Vilniuje, būtent, Dlugošo lotyniškai rašytoje "Lenkijos Istorijoje". Girdi, mieste buvo matyti "daržovių ir gėlių, kurių vartojimas tenai paprastas dalykas". Bet iš čia aišku, jog iš pradžių tai nebuvo tikra prasme gėlių darželis, kadangi drauge auginta ir daržovės. Tiesą pasakius, taip anais laikais buvo visoje Europoje. Mat, gėlės auginta pirmoje eilėje gydymo ir virtuvės reikalams, o tik antroje — kaip grožio ir pasigėrėjimo dalykas.

Tokie kombinuoti gėlių ir daržovių daržai vėliausiai nuo 15-to amž. bus buvę Lietuvos visuose miestuose. Šešioliktame jie paliudyti provincijos dvaruose ir klebonijose. Bet įdomiausia, kokios gėlės auginta? Jųjų vardai išliko dviejuose dokumentuose — Vilniaus Rudaminos dvaro 1571-mų m. ir Rokiškio klebonijos 1563-čių. Tai meirūnai (angl. marjoram), čiobrai (thyme), žybuoklės (violet) ir rūtos (angl. rue). Tos gėlės, kaip sakėme, anuomet pirmiausia naudota gydymosi ir virtuvės reikalams. Žybuoklės, be abejo, buvo kvepiančios. Galima pastebėti, jog žybuoklė Amerikoje yra valstybės gėlė Illinois, New Jersey ir Rhode Island valstybėse. Žinoma, mus labiausia domina rūta.

Ji apdainuota lietuvių liaudies dainose ir, kaip simbolis, išlikusi "rūtų vainikėlyje". Iš pradžių jis, atrodo, buvo iš šiaip gėlių. Tokis vainikas įsakmiai paliudytas Rygoje apie 1450 m. Miesto nuostatai žodis į žodį sako: "jei tarnaitė yra apkalbama, jos negalima vainikuoti, kuomet ji eina į bažnyčią, taip pat ji neturi maišytis su nekaltomis mergelėmis". Apie tokį paprotį Lenkijoje 16-me amž. paliudija to meto jųjų istorikas Kromeris. Lietuvoje vainikėlio praktika bus pradėjusi prigyti apie 15-to amž. pabaigą. Kaimą tai pasiekė, atrodo, 16-me amž. O 17-jame pas mus jau įsigyveno, įsipilietino specifiškas rūtų vainikėlis, ir tai pačiame kaime. Kad jis susijęs su nekaltybe, negali būti jokios abejonės. Mat, vidurinių amžių vienuolynuose buvo iš rūtų gaminama specialus vynas (vinum rutae), kuris naudota kaip priemonė prieš gašlumą arba seksualumą. Amerikos Jungtinėse Valstybėse rūtų galima užtikti botanikos soduose ir lietuvių emigrantų darželiuose (Waterbury, Brooklyne, Bostone, Philadelfioje, Chicagoje).

---

1. niekuomet nedaryti vaikui to, ką jis pats gali pasidaryti,
2. niekuomet nepertraukti jo veiksmo, nebent būtų žalingas ar pačiam vaikui kenksmingas.

Ant šių dviejų principų jūs galite išauginti vaiko dorybes: savimi pasitikėjimą, drąsą, kūrybingumą ir individualumą.

Šeimų gražus sugyvenimas yra užkrečiamas dalykas. Dažnai girdime žmones sakant: "Kaip mes gražiai sugyvename!" Aišku, kad čia yra tik žodžiais išreiškiamas jausmas.

Gal geriau tiktų sakyti: "Kaip norėčiau, kad kiti pasigrožėtų mūsų šeima." Tačiau kiti grožisi tik reto dorumo šeima, kurioje yra gyvas tikėjimas, skamba lietuviškas žodis ir artimo meilės pilnos širdys.

Lietuvoje gėlių darželius kultivavo (turbūt, ir dabar kultivuoja) išimtinai merginos. Jųjų jautrumą gėlėms parodo šitokis faktas. Fuksą (Fuchsia) anglai 1788 m. parvežė iš Japonijos, o jurginas (angl. dahlia) truputį prieš tai partrauktas iš Meksikos. Tame tarpe Lietuvos kaime šiuodvi gėlės pasidarė standartinės jau nuo 19-to amž. vidurio. O apie to amž. pabaigą Lietuvos kaimiečio darželyje ir langų vazonuose buvo auginama per 20 gėlių rūšių kultivuojamų vakarų Europoje. Be jokio abejojimo jos čion pateko per dvarų gėlynus.

Daržas, t. y., daržovių daržas Lietuvoje tikrai paliudytas tuo pačiu metu, kaip ir darželis — 1412 m. pas Dlugošą. Kaip minėjome, tame pačiame sklype auginta drauge daržovės ir gėlės. Atrodo, jog "daržo" žodis reiškia aptvertą vietą. Mat, yra dar du žodžiai, daržinė ir diendaržis, kuriuodu nuo 16-to amž. yra susiję su vienokiu ar kitokiu aptvėrimu. Tarp 1529 — 1578 m. yra pluoštas dokumentų apie daržus Lietuvos miestuose ir dvaruose — Naugarduke, Rodoškovičiuose, L. Brastoje, Suprasly, Šeduvoje, Oršoje, Vilniaus Rudaminoje, Dubėnuose (Užvenčio valsč.), Rokiškio klebonijoje. Įdomu, jog anuomet sodinta beveik visos dabar žinomos daržovės: česnakai, kmynai, krienai, svogūnai ("cibuliai"), batviniai (barštiniai raudonieji burokai), aguonos, agurkai, kopūstai, pastarnokai, morkos, ropės, salotos, žirniai, pupos. Senųjų laikų dokumentai neužmiršta tokių smulkmenų, kaip sėklų pasėjimas ir diegų persodinimas. Kopūstai ir agurkai jau tuomet rauginta.

Pagaliau, sodas arba sodnas, kame auginama vaismedžiai. Senų senovėje jis vadinta "vaisiniu daržu" kaip yra Lietuvos Metrikoje (Zapolskio redakcijoje). Arba tiesiog daržu. Ana, vysk. Valančius savo "Žemaičių Vyskupystėje", rašydamas apie Tytuvėnų Pranciškonus 1625 m. sako: "buklus daržininkas uždejgie gierajs medejs klosztoriaus daržą". Vadinasi lietuviškas daržas yra labai senas ir neturi nieko bendra (jau nekalbant apie slavų kalbas) net su vokiečių, prancūzų ir anglų kalbomis, kurios šį terminą įvairiopai persidirbo iš lotyniško žodžio (hortus).

Yra pora užuominų, jog jau 14-me amž. Lietuvoje galėjo būti sodų. Sakysime, pagal Kryžiuočių kronikininkus, Prūsijoje ir Livonijoje vieną žiemą iššąlę vaisiniai medžiai. Arba kad Goštautas Vilniuje turėjęs daržą, kurį galima aiškinti, kaip sodą (1387). Bet pirmą kart sodas aiškiai paliudytas 1500 m. Gardine. Tarp 1529- tų ir 1600-tųjų m. sodai buvo: Naugarduke, Varnėnuose, Viln. Rudaminoje, Tytuvėnuose, Žeimenoje, Kobrynėje, Viduklėje. Šioje buvo vysk. Merkelio Giedraičio dvaras, kuris, pasak Valančiaus "Žemaičių Vyskupijos", turėjo "wobulus daržusi brandinamus wežinti į Alsiedzius" (apie 1600 m.).

Kad čia reikalas eina ne apie laukinius, bet skiepytus vaismedžius, visokią abejonę pašalina Lietuvos Statutas, ir tai visos jo laidos (1529, 1566, 1588). Antrosios laidos 10-me skyriuje yra visas straipsnis (16) apie "Sodo išvogimą". Aiškiai sakoma "sode įskiepytas medis" (v sadu derevo ščepnoje). 1588-ais m. tiesiog rašoma "skiepas". Tie įstatymai vaizduoja realią tikrovę. Pvz., kalbama apie vaismedžių purtymą, iškasimą, apie sodo tvorą. Tai vogimo atveju, matyt, vaisiai visus viliojo. Tačiau įdomiausias ir nuostabiausias dalykas, jog jau 1529-tų m. Statute paliudyta ūkininkų sodai (skyr. 9, str. 19). Girdi, už bajoro sodo išvogimą baudžiama 12 kapų gražių, o už ūkininko ("mužiko") — 3 kapomis.

Tais laikais paliudyta obelys, kriaušės, vyšnios, slyvos. Kaikuriuose dvaruose, pvz.: Tytuvėnuose būta dviejų vyšninių sodų.

Kad Lietuvoje apskritai mėgta vaisiai, matyti iš 1557 m. "Valakų Nuostatų". Jie valstiečių mažiems vaikams ir merginoms leidžia valdovo miškuose grybauti, uogauti ir kitokius vaisius rinkti. Tuomet Lietuvoje dar nebuvo žodžio "grybas", nes čia pavartotą terminą galima išversti "kremblys" ar "pintis".

Linų rovėjos Lietuvoje

SOCIALINĖ GLOBA, KAIP PROFESIJA

IRENA LUKOŠEVIČIENĖ

Esame įpratę socialinę globą rišti su vargu, nedatekliumi ir nelaimėmis. Kai žmogaus ekonominiai reikalavimai yra nepatenkinami, jis yra reikalingas socialinės globos: dvasinės ir materialinės pagalbos. Tuo atveju bėdžius, nelaimės ištiktasis, kreipiasi į kokią nors socialinės globos įstaigą ar labdaringą organizaciją. Tai yra vienas socialinės globos bruožas.

Šiame straipsnelyje mėginsiu bendrais bruožais iškelti socialinės globos, kaip profesijos, tikslą ir veikimo dirvą.

Visais laikais ir visuose kraštuose žmogus turi visuomenėje tam tikrą paskirtį. Mūsų moderniais laikais pastebime, kad žmogus susiduria su daugybe nepasisekimų ir jam darosi vis sunkiau ir sunkiau atlikti jam priklausančias pareigas. Moderniai visuomenei yra charakteringas tempas, nepastovumas ir begalinis technikos progresas. Žmogus nevisuomet suspėja ir pajėgia eiti su tuo skubančiu gyvenimu. Šio amžiaus žmogus prarado santykį su gamta. Jis pasigenda ramaus santykio žmogaus su žmogumi. Toje visoje painiavoje jis nepajėgia atlikti savo pareigų ir jaučiasi nelaimingas.

Anksčiau šeima buvo ekonominis vienetas ir išgyveno iš savo rankų darbo. Šeimą sudarė tėvai, vaikai, seneliai, dėdės, tetos ir kiti asmens, pritapę prie šeimos. Ištikus kokiai nors nelaimei, pvz.: ligos, gaisro ir kitų gamtos nelaimių atveju, šeima galėjo lengvai savo tarpe visus sunkumus nugalėti. Šių laikų šeimos sąvoka yra labai susiaurėjusi. Šeima suprantama tik tėvus ir vaikus. Šeima jau nebėra savarankus ekonominis vienetas, bet priklauso nuo šeimos galvos uždarbio — pinigo, ekonominės šeimos padėties ir kitos socialinės konjunktūros. Pvz.: susirgus motinai, tuojau pat reikia ieškoti vietos vaikus pasaugoti. Dėl tos priežasties tėvas turi dieną ar dvi praleisti darbą; jei liga ilgiau užsitęs, jis gaus mažesnį atlyginimą ir tuo būdu šeimos gerovė pradeda smukti žemyn. Tokioje santvarkoje net ir labai eilinio reikalo išsprendimas pasidaro sunkus ir sudėtingas. Todėl ir dabartinė visuomenė yra daugiau organizuota.

Kiekviena šalis turi kokią nors savo socialinę ir ekonominę sistemą ir pajėgia savo žmonėms sudaryti sąlygas, kad patenkintų jų ekonominius reikalavimus.

Kaip jau anksčiau minėta, kiekvienas žmogus turi visuomenėje savo paskirtį ir su ja visą eilę surištų pareigų. Socialinės problemos atsiranda, kai žmogus dėl vienų ar kitų priežasčių nepajėgia savo pareigų tinkamai atlikti. Pvz.: geras šeimos vyras ir tėvas netenka darbo, toliau jis nebegali atlikti šeimos išlaikytojo pareigų. Todėl jis jaučiasi pažemintas ir ieško nusiraminimo klube ar tavernoje. Jei jis ir toliau šiuo keliu eis, esama pavojaus, kad jis tikrai suklups savo pareigose, kaip vyras, tėvas, kaip kaimynas ir draugas. Ir šios nelaimės pirmoji priežastis yra, kad jis vieno darbo nustojo, o antro nepajėgė surasti.

Jo šeima atsidurs dideliame varge ir nedatekliuose. Jo žmona kreipsis į socialinės globos įstaigą, sakydama: "Mano vyras girtuoklis, ar galite man ir mano vaikams padėti?"

Socialinės globos tikslas yra padėti individui ar grupei, kada jų ssocialiniai reikalavimai yra nepatenkinami, kada jie nepajėgia atlikti jiems priklausančių pareigų ir jie patys ieško būdų savo problemas išrišti. Socialinė globa nemėgina individo perauklėti, bet ji stengiasi suprasti žmogų, pergyvenantį kokius nors sunkumus, ir ieškantį būdų, kurie galėtų jam padėti atlikti savo pareigas.

Socialinės globos įstaigos turi visuomet prieš akis žmogų, surištą su kokia nors socialine paskirtimi. Pvz.: vidutiniškai gyvenančią šeimą ištinka liga. Abu tėvai patalpinami ilgesniam laikui ligoninėn. Ligos metu reikia globoti jų mokyklinio amžiaus vaiką. Socialinė globa jieško šeimos, kurios gyvenimo standartas, aplinka ir mokykla bus daugiau panaši vaiko buvusioms sąlygoms. Nors gal tas vaikas jaustųsi daug laimingesnis, galėdamas praleisti keletą mėnesių turtingoje šeimoje. Šuo atveju nereikia pamiršti, kad vaikas po kelių mėnesių buvojimo svetimoje šeimoje, turės vėl grįžti į savo šeimą ir turės jaustis joje kaip savo namuose ir vėl būti laimingas. Iš turtingų namų vėl į vargą, vaikas ir su savo tikrais tėvais jaustųsi nelaimingas. Žinoma, jei norima būtų padaryti vaikui malonumą pagyventi prabangioje šeimoje. pvz. atostogų metu, būtų visai gražiai pasielgta.

Bet šiuo atveju, tikslas buvo padėti vaikui pergyventi jo šeimą ištikusią nelaimę ligos metu. Negalima tokiam vaikui duoti perdaug gerų sąlygų, kurios labai jau būtų skirtingos nuo jo buvusios šeimos sąlygų.

Taigi, socialinė globa rūpinasi individu kaip tokiu, bet individu turinčiu tam tikrą paskirtį į pareigas. Taip pat yra svarbu, kaip jo paskirties prasmė ir atsakomybė veikia tą žmogų. Socialinė globa kreipia daug dėmesio į aplinkos sąlygas, kurios gali arba padėti arba kliudyti žmogaus - individo jam priklausančių pareigų atlikimą.

Socialinė globa naudoja įvairius būdus žmogui padėti. Vienas pagrindinių būdų — tai yra tiesioginė pagalba individui, pergyvenančiam kokią nors sunkią problema. Pirmiausia stengiamasi suprasti tą žmogų santykyje su jo nelaime ar kokia nesekme. Su prasti, tai reiškia kartu su tuo žmogumi išnagrinėti jo sunkenybę, kuri jam kliudo gyventi ir eiti savo pareigas. Išnagrinėti jo sunkumus ta prasme, kad individui padedama suprasti, kodėl jis šiandien atsidūrė prieš savo problemą ir kaip jis galėtų ją išrišti. Išeitis problemoms pašalinti ar sušvelninti yra ieškojimas realios paramos, skaitantis su žmogaus asmenybe, jo asmeniškomis galiomis ir sugebėjimais, jo troškimais, gyvenimo sąlygomis bei aplinka.

Socialinės globos darbuotojas turi ne savo nuomones bei sprendimus primesti nelaimės ištiktajam, bet išeities ir laimingo sprendimo savo sunkenybėse jieško patsai žmogus, tiesioginiai paliestas. Jis, o ne socialinės globos įstaiga, sieks savo padė-

Dail. A. Tamošaitienė
"Audra baloje", guašas

ties pagerinimo. Todėl yra labai svarbu ir būtina, kad žmogus tikėtų ir pripažintų, kad tais keliais ir priemonėmis jis gali geriausiai savo problemą išspręsti.

Kitas būdas, kurį naudoja socialinės globos įstaigos, tai sukūrimas individo - žmogaus aplinkoje ar visuomenėje palankių sąlygų normaliam gyvenimui. Šis veikimas jau išeina iš socialinės globos ribų, bet jis yra veikiamas daugelio kitų faktorių: krašto ekonominės sistemos, valstybės valdžios formos, šalies politinės padėties, žmonių religinių bei moralinių principų laikymosi, tradicijos bei tautos papročių ir panašių socialinių dalykų. Žmonių gerbūviui pakelti reikia netik sukurti palankias gyvenimo sąlygas, bet reikia mokėti bei sugebėti išnaudoti visus galimus krašto išteklius. Reikia mokėti informuoti visuomenę apie tų išteklių trūkumą ir naujų reikalingumą.

Dar vienas svarbus socialinės globos veikimo būdas — tai pramatymas, užbėgimas už akių galimoms iškilti problemoms. Tai gali liesti individą - žmogų jo tiesioginėje aplinkumoje arba bendrai visuomenę. Šiuo atveju reikia sekti gyvenimą ir stengtis pašalinti arba bent kontrolioti įvairius individualius ar aplinkos aspektus, galinčius iškelti naujas problemas, buvusias išprovokuoti, arba esamas paaštrinti.

Socialinė globa veikia per profesinį santykį su individu - žmogumi arba atskira grupe. Tas profesinis santykis remiasi keliais pagrindiniais principais. Kiekvienas žmogus savaip pergyvena sunkenybes, savaip jieško išeities. Taigi, su kiekvienu žmogumi reikia skaitytis individualiai: t. y. suprasti tik š i t ą žmogų ir tik su šita problema.

Kitas dar svarbus veikimo principas — leisti žmogui laisvai išreikšti savo problemą ir su ja kylančius jausmus: skausmą, pyktį, pavydą, nepasitenkinimą ir panašius. Reikia mokėti to žmogaus išreikštus jausmus suprasti ir tą supratimą jam tinkamai parodyti.

Dar vienas svarbus principas, tai skaitymasis su nelaimingu, priėmimas žmogaus tokio, koks jis yra, nežiūrint, kad kartais jo asmeniškas gyvenimas, moralė ar bendras elgesys ir nebūtų priimtinas. Žmogus, pergyvenęs kokius nors dvasinius sukrėtimus ar medžiaginius sunkumus, neturi būti teisiamas ar kaltinamas.

Kiekvienas žmogus yra laisvas ir turi teisę laisvai apsispręsti.

Sunku yra trumpai išnagrinėti ir apibudinti tokią plačią sritį, kaip socialinė globa. Tikiuosi, kad čia iškeltos svarbesnės mintys, bent dalinai nušviečia, kad socialinė globa nėra vien tik socialinės apsaugos įstatymų vykdymas ar jų pritaikymas gyvenime. Bet tai yra pagalba žmogui padėti jam normaliai gyventi savo aplinkoje, pagal savo dvasines ir fizines galimybes patenkinamai atlikti jam priklausančias pareigas.

KARSTŲ DIRBĖJAS

H. E. BATES

Kas sekmadienio vakarą vasaros metu ji atsisėsdavo priekiniame lange ir žiūrėdavo, kol Kazys užlipdavo į kalną. Jos rankos ilsėjosi ant ašutinių kėdės šonų; jos buvo plonos ir sausos, panašios į pilką popierių su melsvomis vandeninėmis linijomis, oda buvo beveik permatoma, o pirštai raukšlėti ir susitraukę. Ji ant galvos užsidėdavo šiaudinę skrybėlaitę, kuri ankščiau, turėjusi purpurinę spalvą ir juodus kaspinėlius; gi dabar buvo pilksva, beveik bespalvė, o kaspinėlių seniai netekusi.

Taip ir šįkart tarp žaliuojančių augalų, kurie augo moliniuose induose ir blizgančiuose žalvariniuose kibirėliuose ant mažų staliukų. Ant didelio lango kabojo užuolaidos, tartum raudonos antklodės, papuoštos mažais vilnoniais kamuolėliais. Prie vienos sienos du žibalinių lempų paramsčiai laikė baltai rausvus stiklinius gaubtuvus, pagal seną madą, ir arti jų ant atbrailos stovėjo trys plonos vazelės iš geltono stiklo ir talpino išblyškusias žoles ir susuktus popieriukus papirosams uždegti. Popieriukus ji pati susukdavo Kaziui kas šeštadienį.

Ir šįkart, kaip visada, jam pasirodžius iš už kampo ant ilgo stataus kelio, ji pagalvojo sau, kad jis vistik panašus į gydytoją savo juoda eilute, dideliu smuiku įmautėje nešinas. Jau iš tolo jo augštas ūgis jai tokį įspūdį padarė, kad įmautė atrodė vos didesnė už gydytojo krepšį. Tai jai labiausiai priminė daktaro Laukbajorio krepšį; jo krepšys jai yra labai gerai žinomas, anais laikais atnešęs jai dvylika vaikų, ir vyriausias iš jų buvo Kazys.

Jam kopiant į kalną, daktaras ir krepšys jai vis dar vaidenosi. Kazys ėjo šlubčiodamas į kalną; jo didelės kojos veržėsi pirmyn, lyg norėtų žemę sugriebti pirštų galais. Ji gerai žinojo, kad jis ne todėl taip šlubčiojo, kad buvo girtas, bet kad kojos nesveikos. Jo kojos niekuomet nėra buvusios sveikos; vaikystėje jis taip smarkiai augęs, kad niekad neužtekdavę pinigų batams. Be to, jis buvo jų pirmasis ir daug ką jam teko nukęsti anais sunkiais laikais. Dabar jai buvo skaudu prisiminus, kad negalėdavo jam tiek padėti, kiek būtų norėjusi; kitiems vaikams gyvenimas buvęs lengvesnis.

Pagaliau jis atėjo į seklyčią triukšmingai, kaip visada, ir stumdydamas jieškojo vietos smuikui tarp staliukų, pianino, knygų lentynos ir kėdžių. Po šimts velnių, pagalvojo sau, niekad nebėra vietos smuikui. Lentyną ir pianiną ji visada laikydavo gražiai nuvaškuotą ir tvarkingai užrakintą, o raktus pati nešiodavosi prie grandinėlės. Jai nelabai rūpėdavo, kad jis grabaliojosi kaip jautis tarp kėdžių. Mat — jis niekada nebuvęs vikrus, jau net turėjęs pusantrų metų, kai pradėjęs vaikščioti. Ji niekad nepamirš, kaip ji bijojosi, kad jis iš viso nevaikščios; silpnas, nebepaeinantis vaikas — kokia sunki našta!

Jeigu ji ir manė, kad jo dideliame kūne dar slypi silpnas vaikelis, to ji neparodė. Nusikreipdama į jį meiliai barėsi:

"Kitą sykį ateisi jau sutemus."

"Pasitaikė netikėtas darbas", jis atsiliepė šaltai; "Reikėjo paskubėti, laimė, kad tą darbą iš viso pabaigiau."

Smuiką galų gale pasidėjęs, mėgdavo atsisėsti pianino šešėlyje, kur motina jo veido neįžiūrėdavo.

"Kas tai buvo?" ji paklausė. "Anksčiau sakei, kad darbo mažai tebėra."

"Ir teisybę sakiau. Bet Upyno gatvėje žmogus staiga pasimirė, ir reikėjo šiandien karstą padirbti. Rytoj bus jo laidotuvės".

"Koks tai žmogus?"

"Jo pavardė — Kablys."

"O kas per žmogus? Iš kur ta pavardė?"

"Žmonės jį vadino Jonu Kabliu. Jis buvo Elzės Kablaitės giminaitis".

"Nepažįstu."

Ji buvo nepatenkinta ir jos veidas susiklostė gilesnėmis raukšlėmis. Jos lūpos dar valandėlę kažką murmėjo, nors žodžių nebuvo girdėti, o tuo tarpu jis, sunkiai alsuodamas, atsisėdo ant kėdės arti pianino

Jam buvo karšta ir nepatogu.

"Galėtum nusivilkti apšlaustą."

Be apsiausto jis jai geriau patiko. Taip jis priminė jai anų laikų sekmadienius, kai visi būdavo namie, ir prie stalo berniukai dėvėdavo švarias baltas prijuostes, kad padažas nesuteptų jų geriausių eilučių.

Apsiausta nusivilkęs, jis pasirodė esąs plataus, drūto ūgio. Jo šviesiai melsvos akys, giliai spindėjo, vėjo ir saulės nugairintame veide. Žalvarinis apikaklės segtukas veržė jo storą gerklę, ir iš po atraitytų rankogalių matėsi jo stambios, juodais plaukais apaugusios rankos.

Jo balsas suskambo dusliai:

"Ar visi išėjo į pamaldas?"

"Rožytė, Katrina ir Vilius išėjo neseniai. Liudvikas ir Elena buvo sumoje šį rytą."

Liudvikas ir Vilius buvo geri jaunuoliai — pastovūs ir darbštūs, kurie mokėjo gerą darbą surasti ir savo šefams įtikti. Tikrai solidūs ir sąžiningi tarnautojai. Nei Liudvikas nei Vilius jai niekad nesukėlė jokių rūpesčių. Jiems Kazys nepatiko, bet jie jo nesuprato.

Marija Aukštaitė

ŽIBUOKLIŲ TAURELĖS

Štai gėlelių mažutėlių,
Žibuoklėlių mėlsvutėlių —
Suradau . . .
Ten prie sprogstančių alyvų,
Kur Motina skausme rymo —
Nubridau . . .
Jos ašaros krito, biro,
Į gėlelių taures tyras
Dėl Sūnaus . . .
Jis pro Motiną praėjo
Į Alyvų Daržo vėjus —
Maldų aust . . .
O Ji šaukė "Kankinėli!
Tenai aštrūs akmenėliai —
Bus kieti, bus kieti!"
Ir suskubo žibuoklėlės
Skausmą gerti taurytėlėm —
Iš arti, iš arti . . .

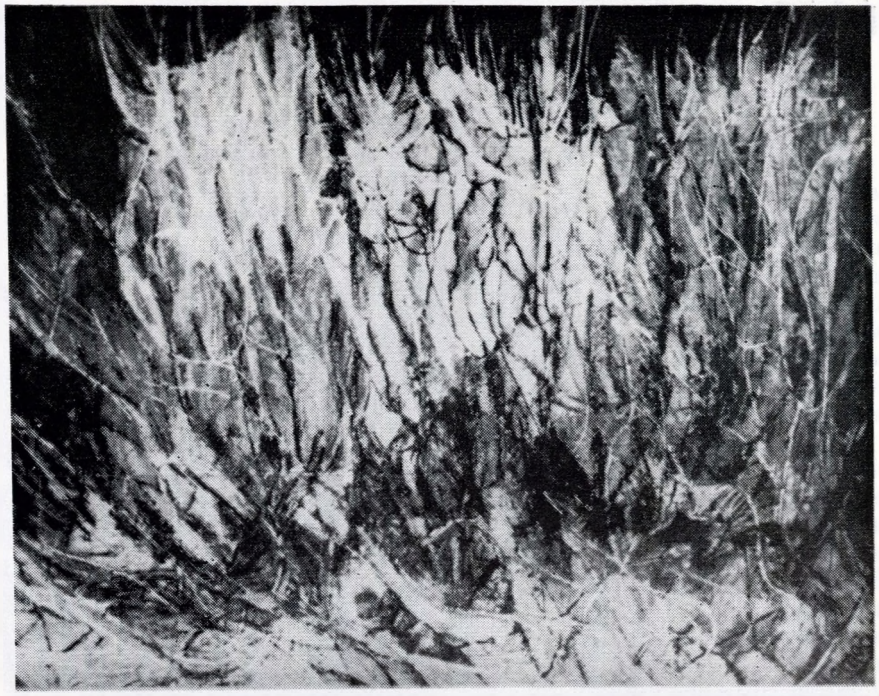

Dail. A. Tamošaitienė
"Rudens šalna", aliejus

"Gal niekur neišėjai šią savaitę?" jis paklausė. "Tau oras buvo perkarštas."

"Apsilankiau pas Rožytę ketvirtadienį", ji atsakė.

"Ar autobusu važiavai?"

"Aš važiuosiu autobusu? Kam gi turiu kojas?"

"Geriau autobusu," jis atsakė. "Kartą nueisi pėsčia ir kelionė bus tau persunki, ir su tavim bus baigta."

'O jei taip," ji atsiliepė karštai, "Tuojau atbėgsi manęs išmatuoti karstui, kol nebūsiu dar atšalus. Aš tave gerai pažįstu."

"Ak, nesibark ant manęs. Bariesi perdažnai".

"Nesakyk, kad aš baruosi," ji atsakė.

Jis nutilo. Jos žodžiai jam labai nepatiko. Jis labai bijojo tos dienos, kada reikės išmatuoti jai karstą. Bet jį guodė mintis, kad galėsiąs padirbti jai ypatingą karstą, tikrai puikų pagal ponų madą, tokį karstą, kuris jos bus vertas.

Valandėlę ji pasėdėjo tylėdama, nejudėdama, kaip statula, išdrožta iš dramblio kaulo. Paskui jis prakalbėjo:

"Ar neduosi valgyti? Norėčiau užkąsti."

"Greičiausiai pietų nevalgęs; paprastai nevalgai sekmadienį."

"Nebuvo laiko. Dirbu iš pat ryto."

"Keista, kad tiek tau darbo sekmadieniais," ji atsakė, galvą atmesdama, kaip paukštė.

Bet, kai jis dar minutę pasėdėjo neatsikeldamas, ji sakė:

"Nagi, pats žinai, kur sandėliukas. Ar lauki, kol pati tau kąsnelį į burną įdėčiau?"

Temstant jis nuslinko iš virtuvės į seklyčią, nešdamasis pyragėlių, duonos su sūriu, šaltų bulvių ir daržovių. Atsisėdo ir pasidėjo lėkštę ant kelių. Nenorėjo, kad maži trupiniai nubyrėtų ant kilimo; kitaip motina bartųsi. Bet bulvių ir daržovių skonis jam priminė ankstyvesnių sekmadienių vakarus, kai dar buvo mažas vaikas. Valgė patenkintas, greitai kramtydamas, nesidairydamas; kartas nuo karto lūpas laižė ir galvojo, kaip puiku būtų, jei motina bent vieną stiklinę alaus laikytų namuose.

Pagaliau ji prabilo:

"Valgai, lyg niekada nebūtum valgęs. Ar nieko negauni valgyti sekmadieniais?"

"Man vistiek, ką valgau sekmadieniais," jis atsakė.

"Taip ir maniau," ji atsakė.

Čia didžiausia sunkenybė ir buvo, jis pagalvojo sau, kad motina nesutaria su Irena. Jis seniai liovėsi mėginęs ją sutaikyti su savo žmona. Lengviau būtų pastoti kelią asilui.

"Jei nori, imk sau popieriuką pypkei uždegti," ji tarė.

Irena nelabai rūpestinga, jis žinojo, bet tuo nesiskundė. Sulaukus paskutinio vaiko, gal ji ir nelabai atidžiai prižiūri savo išvaizdą. Jos liemuo — pastorėjęs; veidas, žinoma, ypatingo grožio neturįs, bet jis pats ne gražuolis. Kas svarbiausia — ji jam neįkyrėjo bardamasi. Jis vistiek nedažnai pasigerdavo, ir jei vieną kitą sekmadienį pavėluodavo aludėje sėdėdamas, ji su vaikais papietaudavo ir paskui jis, sugrįžęs susitaikydavo su ja, duodamas butelį tamsaus alaus.

Jam baigiant valgyti, beveik visai sutemo. Tada jis atsistojo ir, kaip kas sekmadienį, uždegė vieną žibalinę lempą; atydžiai žiūrėdamas iš po gaubtuvo, pakėlė liepsnelę, kol grynai balta šviesa išsiskleidė po seklyčią. Paskui įkišo tabako į pypkę, uždegė vieną susuktą popieriuką iš žibalinės liepsnelės ir pridėjo prie pypkės. Jo stipri burna traukė liepsną į pypkę; užsidegęs tabaką, išpūtė smarkius mėlynų dūmų debesis.

Gi jo motina sėdėjo lange, galvą atmetusi ir žiūrėjo į išsiplečiančius dūmus, tartum laukdama vėsaus vėjelio šiltoje seklyčioje, kur per visą dieną niekas nebuvo lango atidaręs. Tokiame vakare ji laukė trijų valandėlių, ir čia jau buvo antroji. Pirmoji buvo tada, kai jis pasirodė kalno apačioje su smuiku, kaip gydytojas. Dabar antroji buvo atėjus, kai Kazys uždegė žibalinę lempą ir, jos baltoje šviesoje stovėdamas, traukė liepsnelę į pypkę ir išpūtė mėlynus dūmus po seklyčią. Jos mintyse dūmai susipainiojo su vaizdu, kurį teikė jo didelis nevikrus ūgis, ir dūmų

kvapas pamažu užmigdė piktumą, kuris joje buvo susikaupęs dienos metu.

Ji gerai žinojo, ką jis padarys tabako dūmus gerai įtraukęs. Vis galvodama, ką bedarysianti, ji palietė pianino ir lentynos raktelius, kurie kabojo prie grandinėlės apie jos kaklą. Jau buvo trečioji valandėlė: jis atidarė įmautę ir paėmė smuiką į rankas.

Būdamas septynerių metų vaikas, jis pradėjo mokytis groti. Tai buvo jos giliausias noras — kad šeimoje būtų smuikininkas, garsus muzikantas. Dvi dienas savaitėje po mokyklos jis apsilankydavo pas poną Valterį, kuris yra buvęs smuikininku dideliame Londono ar kito kurio miesto orkestre; grojimo pamokos pas poną Valterį kainavo po du šilingu.

"Jo rankos puikios," sakė ponas Valteris. "Bus geras smuikininkas. Pamažu mokosi, bet galų gale taps geru smuikininku."

Ant pono Valterio saliono sienų kabojo daug nuotraukų, kurios vaizdavo jį grojant solo ar orkestre ir dar mėgėjų koncertuose. Jos nuomone ponas Valteris grojo kaip angelas, kai jis išpildė operų ištraukas, ir ji svajojo, kad Kazys išsilavins taip pat tobulai. Per ištisą žiemą jis lavinosi pratimais, ir antrą žiemą pradėjo groti savo pirmą melodiją — "Julijana". Kiti vaikai, norį pianinu skambinti ar smuiku groti, lankydavo panelę Kazakaitę, kuri gyveno Kalno gatvėje; jų pirma melodija buvo "Tykus vakarėlis", ir ją išmokę gaudavo po dešimt pensų nuo panelės Kazakaitės. Bet ponas Valteris neduodavo kyšių savo mokiniams; gerai išsilavinę pratimais, kurie sudaro tikrą muzikantų technikos pagrindą, tuojau pradėdavo mokytis tokių melodijų kaip "Julijana".

Kaziui tolimesnė muzikinė ateitis nebuvo lemta. Per ištisą žiemą mokėsi "Julijaną", bet po to jo rankos pradėjo augti. Sulaukęs dvylikos metų, buvo didelis, nerangus ir grubnagis; jo rankose smuikas atrodė trapus ir netinkąs. Gi motinos nuomone jis gražiai grojo, nors nevisai taip gražiai, kaip ponas Valteris. Gal todėl jo grojimas jai rodėsi gražus, kad jis buvo dar toks jaunas.

"Nori raktelio?" ji paklausė. Paėmė raktelį nuo grandinėlės ir padavė jam.

Kvinčių skambesys jai buvo beveik stebuklingas, skirtingas nuo bet kokios kitos pianino muzikos; garsai kyla tartum laiptais ir dreba ore. Paskui plaukė tikri smuiko garsai, labai virpą, aidį kaip stiklas.

Jai iš pat pradžios buvo nesmagu, kad jis mokėsi staliaus amato. Staliaus darbas — galvojo sau — sugadinęs jam rankas ir išardęs jų grakštumą. Staliaus rankos — ne smuikininko rankos; kas vienam skirta, kitam netinka. Bet kai ji pasipriešindavo, jo tėvas atsakydavo, jog žmogus vistiek turi pragyvenimą užsidirbti, ir stalius šeimai — jokia gėda; pats Viešpats ėmęsis staliaus darbo.

"Ar senosios melodijos nori?" Paklausė Kazys, bet ji neatsiliepė, nes žinojo, kad pradžioje jis visada groja senąją.

Jam grojant "Julijaną", ji klausėsi užsimerkusi ir jai atrodė, kad laikas labai greit prabėga, tartum praskrenda su melodijos sparnais. Paskui jis grojo kitas melodijas. Ji pagalvojo sau, kad juo jis vyresnis, juo geriau groja. Bet nenuostabu: taip ir reikėjo. Jis jau turėjo virš penkiasdešimt metų ir vis groja tas pačias melodijas su tuo pačiu smuiku keturiasdešimt metų.

"Temsta," pasakė Kazys po trečios melodijos, kaip visada. "Laikas man namon eiti."

Jis atsisėdo, padėjo įmautę ant kelių, ir laikydamas smuiką kairėje vėl traukė pypkę; tuoj susiruoš išeiti. Pagalvojo sau, kad dar užteks laiko užsukti į aludę ir atsigerti alaus; iki pusės vienuoliktos valandos šeimininkas aludės neuždarysiąs. Pats tenai draugus sutiksiąs — Adomą ir Petrą ir kalvį Joną, ir vienas kitam gėrimus pastatysią. Po to tamsiomis gatvėmis sugrįšiąs patenkintas pas savo žmoną. Rytojaus dieną padirbsiąs naują karstą. Vasarą jam nebūdavo daug darbo, bet kartas nuo karto vienas kitas žmogus pasimirdavo, ir to jam pakakdavo. Jam vistiek, ką broliai galvoja. Jis buvo patenkintas.

"Nepamesk raktelio", jis sakė sugrąžindamas jį motinai. Ji paėmė raktelį ir atsegusi grandinėlę užsikabino ją ant kaklo, bet dar valandėlę laikė rankas prie kaklo dvejodama. Jis žinojo, ką jos mostas reiškė.

"Dar vieną pagrosiu", jis tarė.

"Jei turi laiko. Nedelsk, jei tau skubu".

"Laiko turiu daug". Jo balsas buvo sunkus, kaip jo rankos. "Sakyk, ko nori. Dar vieną melodiją pagrosiu? Kokią?"

"Senąją," ji atsakė, kaip paprastai.

Senoji buvo "Julijana". Jam grojant ji žiūrėjo pro dūmus į bespalvę erdvę. Melsvoje šviesoje ji sėdėjo ramiai, lyg jau būtų palaidota tarp žaliuojančių augalų už storų užuolaidų. Smuiko aštrūs garsai kilo vis labiau į tolumas, į kurias ji buvo įsižiūrėjusi, iki jos akys apraibo ir ji klausėsi nieko nematydama.

"Na, senosios dainos ar ne geriausios?" sakė Kazys. "Nerasi geresnės melodijos už senąją."

Ji neatsiliepė. Jai rodėsi, kad dar vis muziką girdėjo,smuikui nutilus. Šita muzika buvo panaši į vasaros medžiuose aidinčius karvelių balsus, ir joje glūdėjo visa jos meilė.

Iš anglų kalbos vertė Raphael Sealy.

Ruduo Lietuvoje

Pirmosios žmogaus gyvenimo dienos ir pirmieji trys metai

DANUTĖ PETRUTYTĖ

RYŠKESNIEJI VAIKO DVASINĖS IR FIZINĖS PLĖTROS BRUOŽAI PIRMŲJŲ TRIJŲ METŲ LAIKOTARPYJE

Pagal naujuosius psichologijos mokslo tyrinėjimus, žmogaus vystymasis skirstomas į tris pagrindinius laikotarpius: 1-sis — nuo gimimo iki 6 metų amžiaus, 2-sis — nuo 6-12, kada pasiekia puberteto amžiaus, ir 3-čiasis — nuo 12-18, kada pradeda rodytis proto dantys. Jie yra ženklas, kad žmogaus kūnas pasiekė subrendimą.

Pirmoji padala

Pirmasis žmogaus gyvenimo laikotarpis skirstosi į dvi padalas: nuo gimimo iki 3 metų amžiaus ir nuo 3 iki 6 m. amžiaus. Šiandien panagrinėsime 1-jo laikotarpio pirmąją padalą — amžių nuo gimimo iki 3 metų. "Į tris pirmuosius vaiko gyvenimo metus reikia žiūrėti kaip į nepaprastos svarbos reiškinį, kuris savo didžiais laimėjimais ir užkariavimais prilygsta visam vėlesniam žmogaus gyvenimui" — Montessori.

Šiame amžiuje vyksta pati intensyviausioji pažanga arba plėtra visomis kryptimis. Bet kadangi mes visi žiūrime į šį amžių iš artimesnio taško, tai jį paprastai ir laikome bereikšmiu. Tačiau pažiūrėjus į šį gyvenimo tarpsnį iš psichinės bei fizinės plėtros taško tenka pripažinti, kad žmogus, kuris pragyveno 3 metus jis jau yra užbaigęs ištisą gyvenimo ciklą, įsigydamas gausybę patyrimų ir sugebėjimų.

Todėl dr. M. Montessori nuolat įspėdavo suaugusius, sakydama: "Susitikę trijų metų amžiaus vaiką, nežiūrėkite į jį kaip į mažytį vaikelį, bet pagerbkite kaip garbingo amžiaus sulaukusį žmogų, žiūrėkite į jį kaip į didvyrį, kuris atliko didelius žygdarbius ir pasiekė didelių laimėjimų, kuris atlaikė sunkias kovas, išeidamas nugalėtoju".

Psichė kuriasi aplinkos padedama

Štai, gležnus, bejėgis naujagimis, kuris atrodo lyg paralitikas. Jo išsivystymas netik dvasinis, bet ir fizinis tebėra nepilnas, neužbaigtas. Jo skeletas nesukaulėjęs — kremzlinis, kiaušo dalis irgi minkšta.

Nervų sistema nebaigta — trūksta centrinės vadovybės — nėra jungties su organais. Štai, kodėl žmogaus naujagimis negali judėti, kaip kiti žinduoliai. Užtat kūdikis gimsta apdovanotas psichiniu gyvenimu. Tačiau ši psichė tebėra gemaliniame pavidale, nelyginant kaip prieš devynius mėnesius buvo kūdikio kūnelis. Iš fizinio gemalo susikūrė kūnas, o iš psichinio gemalo turi susikurti dvasinės galios: protas, valia ir jausmai.

Tie instinktai, kurie tuojau pat atbunda gyvuliukui gimus, žmoguje turi būti sukuriami psichinio gemalo. Tuo pačiu laiku, kada vyksta psichinio gemalo plėtra, galutinai baigia vystytis ir fizinis gemalas: nervai susijungia su organais ir įvyksta kiaušo bei kitų kaulų sukaulėjimas.

Žmogaus psichės kūryba vyksta padedant aplinkai, iš kurios vaikas gauna įspūdžius. Pirmasis gyvenimo tarpsnis yra skirtas kaupti į save įspūdžius, ir dėl to šiuo metu reiškiasi didelis dvasinis aktyvumas. Pirmaisiais metais vaikas viską kaupia į save. Jis, tartum kempinė, vandenį ir viską siurbte siurbia į save, kas tik yra jo aplinkumoje.

Gimimas yra pirmas žmogaus žingsnis į nepriklausomybę arba savarankiškumą. Užtat vaikas ir yra apdovanotas ypatingu veržlumu stebėti ir nugalėti aplinką. Iš čia ir kyla reikalas, kad aplinka būtų vaikui visais atžvilgiais patraukli, meniška, gerai jį nuteikianti, tvarkinga ir kartu paprasta. Iš kitos pusės vaikui reikia sudaryti tokias sąlygas, kad jis laisvai ir patogiai galėtų tą aplinką stebėti. Pvz., vaikas, įkalintas vežimėlyje, nors bus ir sotus, ir sausas, ir kvėpuos pačiu gryniausiu pušyno oru, nebus ramus, bet verks, šauks ir net klyks. Kaip kūnas negali gyvuoti be gryno oro, taip dvasia — be vaizdų ir įspūdžių. Rūpindamiesi fizine vaiko egzistencija, niekuomet neužmirškime ir jo besiplėtojančios dvasios būtinų reikalavimų, kuriuos patenkinti kartais yra daug lengviau nei kūniškuosius. Kalbamuoju atveju užtektų pasirūpinti paguldyti vaiką taip, kad jis galėtų matyti medžius, juose striksinčius giesmininkus paukštelius ir viskas būtų tvarkoje, nes būtų pasirūpinta visu žmogum kaip jo kūnu, taip ir jo siela.

Pirmieji organai, kurie palaipsniui įsijungdami pradeda veikti, yra jusles. Normalus vaikas jų padedamas ir kaupia visa į save, neatskirdamas nei garsų, nei daiktų. "Pirmiausia vaikas įsiurbia pasaulį į save, o tik vėliau jis ima jį analizuoti", — Montessori.

Prigimtis duoda įsakymus, kai ateina laikas

Praėjus šešiems mėnesiams nuo gimimo, įvyksta dideli pakitimai žmogaus organizme. Skilvis pradeda gaminti rūgštį, reikalingą virškinimui ir kitų maisto dalykų, o ne vien tik pieno ar vaisių sulčių. Tuo pat laiku pasirodo ir pirmieji dantukai. Tai jau antras žingsnis į nepriklausomumą.

Įsidėmėtina, jog tuo pačiu metu vaikas pradeda ištarti ir pirmuosius garsus bei skiemenis. Šis lialiavimas prilygsta kertiniam akmeniui didžiuliame kalbos pastate. Iš jo išsivystys žmogaus kalba, padarydama dar labiau jį savarankišką ir nepriklausomą.

Apie vienerius metus vaikas jau pradeda vaikščioti. Ir taip žingsnis po žingsnio žmogus žengia į savistovumą, bet šie žingsniai dar nėra valios padarinys. Tai prigimties dovana.

Vaikščiojimas yra vienas didžiausių vaiko laimėjimų ir labiausiai sudėtingas dalykas, reikalaująs ilgo pasiruošimo. Galėjimas atsistoti ir tiesiai laikantis eiti priklauso nuo išsivystymo pailgųjų smegenų (cerebellum), kurių labai spartus augimas pasireiškia apie šeštąjį mėnesį ir tęsiasi kol vaikas pasiekia 14-15 mėn.

Šis vyksmas yra labai glaudžiame santykyje su pirmaisiais žmogaus judesiais: 6 mėn. vaikas jau gali atsisėsti, kiek vėliau jis jau gali pats apsiversti ant pilvuko, o apie 9 mėn. pradeda vaikščioti keturiomis, 10 mėn. jau bando atsistoti, tarp 11-12 mėn. mėgina eiti, o jau būdamas 15 mėn. gana tvirtai ir saugiai vaikščioja.

Antrasis labai svarbus dalykas, turįs didelės reikšmės vaikščiojimui — tai nugarkaulio nervų išsivystymas, kuriais yra siunčiami iš smegenų įsakymai į raumenis ir trečiasis — kojų kaulų ir kiaušo sukaulėjimas, kas apsaugoja smegenis nuo sužeidimo kritimo atveju.

Imdami visa tai dėmesin, aiškiai matome, kad joks auklėjimas ar pastangos negali išmokyti vaiko vaikščioti anksčiau, negu jis savaime tam uždaviniui subręsta. Pati prigimtis duoda įsakymus, kai ateina laikas. Mūsų pareiga žinoti tuos dėsnius ir paruošti sąlygas, kad vaikas galėtų tuos prigimties įsakymus be jokių kliūčių įvykdyti.

Turint tai galvoje yra didelė žala sutrukdyti bepradedančias reikštis judesines funkcijas: laikant vaiką lovutėje, gardelyje, priristą vežimėlyje ar ant rankų. Vaikas pradeda judėti vidinės energijos verčiamas. Tai jėgai jis negali atsispirti,kadangi reikalauja to prigimtis, kad kiekvienas išsivystęs organas tuojau pradėtų veikti ir būtų įjungtas į žmogaus veiklą — jo judesinį aparatą.

Tas pats yra ir su kalba. Vos tik vaike atbunda kalbos organai, tuojau pat jis pradeda šnekučiuoti, laliuoti. Ir kas jį gali nuo to sulaikyti?

Judesys ir kalba pradeda reikštis tuo pačiu laiku. Todėl vaikas turi būti laisvas, kad galėtų tinkamai atlikinėti šias skirtingas pratybas. Taip pat reikia žinoti, jog šiuodu nors ir visai skirtingu veiksniu, yra labai glaudžiame santykyje. Dėka natūralaus ir nesuvaržyto judesio vystosi ir kalba. Sutrukdžius judesinius pratimus, atsitinka, kad sustoja plėtotis ir kalba. Neretai tik dėl to įvyksta didelis atsilikimas visame vaiko plėtros kelyje.

Nereikalinga pagalba — tai kliūtis

Jeigu mes vaikui tebevaikščiojančiam keturiomis, pasiūlysime savo pagalbą, tai jis, laikydamasis, kad ir už vieno mūsų piršto stosis ir bandys eiti, bet tik ant pirštų galiukų. Tačiau, kai vaikas pats iš savęs mėgina atsistoti, tai tada jis stato visą pėdą ant žemės ir jau gali vaikščioti, laikydamasis mamos sijono ar kokio kito daikto. Po to jis jau greitai ima vaikščioti be jokios pagalbos, kryžtaudamas iš laimės savo nauju užkariavimu.

Bet, jeigu suaugęs vis skatina vaiką vaikščioti, jį ragindamas, drąsin-

damas bei jam padėdamas, jis tik kliudo vaikui, dažnai net sulėtindamas jo normalų vystymąsi. Nereikalinga ir dažnai ne laiku teikiama pagalba vaikui yra tik kliūtis. Ne vaikščioti padėkime vaikui, bet parūpinkime jo rankutėms prasmingą užsiėmimą, kurios tuo metu labai jo ieško.

Stebėdami vienų metų amžiaus vaiką ir kiek vėliau, mes visuomet pastebėsime vieną ir tą patį reiškinį — jo nuolatinį veržimąsi savistoviai veikti. Jis nori nešioti daiktus iš vienos vietos į kitą, nori pats rengtis, pats valgyti, pats nulipti bei užlipti laiptais ir t.t., ir t.t. Šiais atvejais vaikai susilaukia ne pagalbos, bet susiduria su didžiausiomis kliūtimis iš suaugusio pusės. Brangioji mamytė, nekantriai atstūmusi vaiko rankutes, — dažnai net piktai pliaukštelėjusi per jas — pati jį rengia, prausia, valgydina ar kaip kačiuką pagavusi po pažastim, neša laiptais, sodina vežimėlin.

Štai, čia ir susiduriame su motinos pasiruošimo reikalu, jei ji nori būti ne vien motina gimdytoja ir augintoja, bet ir motina auklėtoja. Auklėjimas — tai teikimas pagalbos beišsiskleidžiančiam dvasiniam ir fiziniam žmogaus gyvenimui. Negana teoretiškai žinoti dvasinės plėtros dėsnius, bet dar reikia praktiškai mokėti kaip kantriai ir su tikra meile bei atsidavimu vaikui patarnauti. Tai reiškia: sugebėti patarnauti (ne lepinti) vaiko energijai, kad ji plėtotųsi teisinga, kūrybine kryptimi.

Vaiko veržimasis daryti pačiam nėra tuščias pamėgdžiojimas. Jis kyla iš paties vaiko vidaus ir dėl to mūsų pastangos sulaikyti jo veržlumą veikti, dažnai lieka ne tik bergždžios, bet ir žalingos, nes jos sukelia vaiko pasipriešinimą, įnoringą verkšlenimą bei mūsų vadinamuosius "ožiukus".

Bandydami sulaikyti vaiką nuo tų veiksmų, prie kurių jis taip įkyriai veržiasi, mes kovojame ne prieš vaiką, bet prieš pačią prigimtį, prieš natūraliuosius plėtros dėsnius. Kitais žodžiais tariant: mes kovojame prieš patį tokios prigimties Kūrėją. Vaiko intelektas plėtojasi tik per jo paties prasmingus judesius. Tik prasmingai veikdamas vaikas įsigyja patyrimų ir supranta daiktų santykius bei jų priežastingumą.

Ryšys tarp rankų ir kojų

Įsidėmėtinas dalykas — pastebimas vienų metų amžiaus vaikuose — ypatingas jų rankų ir kojų stiprumas. Iš to ir atsiranda pas tokius vaikus paskatos ką bedarant įdėti kuo daugiausia pastangų. Tačiau, mes to nesuprasdami, nuolat vaikus stabdome, kliudome jiems kartoti tuos pačius veiksmus, nes, girdi, mums jau nusibodę į tai žiūrėti.

Pajautimas pusiausvyros ir vartojimas rankų iki šio amžiaus vystosi visai nepriklausomai nuo vienas kito. Jų derinimas prasideda apie pusantruosius metus. Todėl šio amžiaus vaikai labai mėgsta ne tik daug vaikščioti, bet kartu ir nešioti daiktus, dažnai neproporcingus jų ūgiui.

Ranka, kuri iki tol daugiausia pratinosi tik prisilaikyti ar atsiremti, dabar pati jieško pratybų nešiojant sunkumus. Šio amžiaus vaikai labai mėgsta nešti ąsotį su vandeniu. Iš tikrųjų, kaip gražu yra stebėti tokį vaiką, kuris su didžiausiu įtempimu bando suderinti rankų ir kojų judesius, labai pamažu eidamas. (L. L., 1960 m. Nr. 1).

Tarp 2-3 metų didžiausio aktyvumo laikotarpyje — vaikai yra dideli keliautojai. Jiems reikia daug vaikščioti ir jie labai mėgsta ilgas, ramias vaikštynes, bet ne monotoniškas, panašias į lėtą senuko kėblinimą. Vaiko ėjimas nelygus — jis pabėga, pašokinėja, sustoj'ęs ką nors apžiūrinėja, ramiai pažingsniuoja, pasitaikiusį medį ar kitą kokį daiktą būtinai apeis ar apibėgs keletą kartų aplinkui, prisės ar pritūps pailsėti ir vėl trauks tolyn linksmas ir patenkintas.

Šių laikų vaikas, deja, tos laimės neturi. Jis nešamas ant rankų, vežamas automobilyje, ar pastumiamas vežimėlyje. Civilizacija, tiesa, pakeitė gyvenimo sąlygas, bet ji negali pamainyti žmogaus prigimties reikalavimų. Taip, dėl mūsų neapdairumo daug vaikų kenčia, tik savo vaizduotėje tegalėdami vaikščioti. Vaikui neleidžiama eiti pačiam savo kojomis, bet jis yra vežamas, jam neduodama nieko daryti, nes už jį viską padaro mama ar tėtis.

Jau pačioje gyvenimo pradžioje vaikas, susidurdamas su vienokiomis ar kitokiomis kliūtimis, negali normaliai plėtotis ir dėl to jis negali išugdyti normalų ir stiprų carakterį. Dažniausiai mes patys esame tie, kurie neišmintingais savo elgesiais arba aiškiai sauvaliaudami ir laužydami prigimtes nuostatus, ugdome vaike ne dieviškuosius bei kilniuosius pradus, bet sukuriame jame bailumo, baimės, niekšiškumo bei kitokius įvairiausius menkavertiškumo kompleksus, dėl kurių vėlesniame gyvenime kenčia ne tik pats individas, bet ir visa visuomenė.

Praktiški patarimai:

1. Nebandyti mokyti vaiką vaikščioti ir dirbtinai neskatinti jo taip daryti.
2. Be reikalo neimti vaiko ant rankų.
3. Stebėti vaiką ir domėtis tuo, kuo jis domisi.
4. Niekuomet nebandyti užkalbėti vaiko.
5. Neliūliuoti vaiko rankose ir nešokdinti jo pasisodinus ant kelių.
6. Vengti įmantriausių vaiko kilojimo būdų, staigių augštyn, žemyn mėtymų, aplink sukimo, tampymo ar kilojimo už rankučių ar galvutės.
7. Nesodinti vaiko nei valandėlei ant stalo, sofos, lovos ar kitų augštų baldų. Vaikas, tai gyvasis sidabras, kuris kiekvienu akimirksniu gali iškrėsti netikėčiausią pokštą, dėl kurio gali tekti gailėtis visą gyvenimą.
8. Vaiko aplinka turi būti saugi ir fiziniu ir dvasiniu atžvilgiu.
9. Neduoti vaikui žaisti smulkių, aštrių, dūžtamų daiktų.
10. Niekuomet nepamėgdžioti vaiko kalbos ir nesijuokti iš jo išsireiškimų.
11. Vengti ginčų ir nešvelnių pasikalbėjimų mažiausio kūdikio akivaizdoje.
12. Visos kalbos su vaikais turi būti aiškios, trumpos, apie konkrečius daiktus ir konkrečius gyvenimo įvykius. Jokių pasakų iki 6 metų amž.

Pavyzdys iš mano stebėjimų: valgome pietus. Alvydas 3 m. amž. pradeda kalbėti su kąsniu burnoje. Aš jam sakau: "Alvyduk, negražu ir nemandagu kalbėti su kąsniu burnoje". Jis rimtai man atsako: "Čia ne kąsnis, o žirniai".

Paaiškinu jam, kad vistiek tai yra kąsnis, nesvarbu koks valgis bebūtų. Po to Alvydas paima stiklinę su vandeniu ir geria. Staiga sustoja gėręs ir sako, klausiamai žiūrėdamas į mane: "Čia irgi kąsnis? . . ." "Ne", atsakau, "čia yra gurkšnis" Alvydas valgo labai susimąstęs. Staiga vėl sustoja valgęs ir klausia: "O žirnių skystimas — kąsnis ar gurkšnis?".

Jautrusis kūdikis ir jo auklėjimo problemos

PROF. V. TUMĖNIENĖ

Kaip tinkamas maistas reikalingas kūnui,
taip pat geras auklėjimas yra būtinas vaiko nervų sistemai.
Prof. A. Czerny.

Daug pastangų tenka dėti tėvams, kad jų vaikas užaugtų geru žmogumi ir geru piliečiu. Ne kiekvienas vystosi normaliai ir yra lengvai auklėjamas. Ne visus vaikus galima auginti ir auklėti vienodai: esama ypatingai jautrių ir nervingų vaikų. Kad juos suprastume, tenka giliau pažinti jų polinkius, norus ir reikalavimus ir elgtis su jais atitinkamai.

Dauguma jautrių vaikų gimsta su jautria nervų sistema. Tai nervingų tėvų vaikai. Gimęs ir normalus kūdikis, vėliau augdamas gali pasidaryti nervingas dėl įvairių emocinių pergyvenimų, kurie jį giliai sujaudina. Tai atsitinka, jei yra bloga aplinka ir netinkamas auklėjimas. Dažniausia priežastis sunkių vaiko emocijų yra antro vaiko gimimas ir baimė, kad jis atims tėvų meilę arba tėvai pradeda rodyti daugiau meilės ir globos kitam vaikui; neretai tėvų išsiskyrimas pažeidžia vaiko sielą. Tie visi pergyvenimai atima jam globos ir saugumo jausmą, nes jis jaučiasi apleistas. Tas jausmas giliai sužaloja jo dvasią.

Atsargumas su jautriaisiais

Jautrus gimęs kūdikis turi ir jautresnius pajutimus: regėjimą, klausą ir lietimą. Jeigu kas įeina į kambarį arba sukalba garsiau, kūdikis sudreba, pabunda ir verkia.

Panašiai jį veikia ir stipri šviesa. Jis stipriau reaguoja į šlapių vystyk-

lų palietimą. Maisto skonio pakeitimas ar vaistų skonis iššaukia verkimą. Tie visi reiškiniai rodo tėvams, kad šis kūdikis skiriasi nuo jų kitų vaikų ir, kad su juo tenka elgtis atsargiau, švelniau. Bet jis turi pratintis prie aplinkos, prie jos prisitaikyti, todėl tenka jį pamažu, atsargiai pratinti prie įvairių įspūdžių.

Kai naujagimis išsivysto daugiau, pradeda matyti daiktus ir žmones, reikalingas naujų įspūdžių atsargumas, jų neperkrauti. Klaidinga būtų jį visą laiką užimti, rodant vis naujus žaislus ar daiktus ar kalbinant.

Kad įprastų prie naujų žmonių, turėtų būti taip paguldytas, kad iš toli matytų besiartinančius prie jo, o ne staiga pastebėtų juos arti savęs; taip pat juodų rūbų spalvos reikia vengti, nes jų išsigąsta daugiau.

Bendrai, kiekvienas kūdikis įpranta prie jam teikiamų patarnavimų, įvairių veiksmų, o nervingas įpranta dar greičiau ir stipriau. Sunku yra jį atpratinti nuo jų; jo sąlyginiai refleksai yra jautresni. Todėl patartina jį nepratinti perdaug, pvz., nenešioti ilgai, nežaisti visą laiką.

Maitinimas

Prie tų nepageidaujamų įpratimų priklauso dažnas maitinimas ar perdideliame kiekyje. Kol kūdikis minta motinos pienu, dar gali pakęsti perpenėjimą, bet nujaukintas ir pervestas į dirbtinį maistą nesiduoda patenkinti retesniu maitinimu ir suserga: blogai miega, darosi neramus, arba vemia, viduriuoja. Jautraus kūdikio susirgimai būna sunkesni ir sunkiau gyja. Atsitinka, kad maitintas krūtimi kūdikis pasidaro neramus, nemiega naktimis ir verkia. Jeigu gydytojas neranda perpenėjimo ar kitos ligos, galėtų tai būti jo neramumas nervinio pobūdžio. Tai įvyksta nuo perdidelių įspūdžių arba jis buvo išsigandes. Būtų klaidinga mėginti nuraminti kūdikį dažnesniu maitinimu ar rodant jam žaislus ir visokius barškučius. Tai tik padidins jo nervingumą bei neramumą.

Kaikurie nervingi naujagimiai pradeda čiulpti pirštuką. Tai juos ramina, užmigdo. Jeigu čiulpia pirštą ilgesnį laiką, tai sunku nuo to nupratinti. Jau vaikas bėgioja, o dar vis čiulpia pirštą — kiti tai daro net mokykloje, kai susijaudina. Piršto čiulpimas, dažniausia nykščio, atsiliepia neigiamai į nago augimą: jis nesivysto pakankamai. Dėl to motina, pastebėjusi kūdikio pastangas save raminti čiulpimu, turėtų jį apsaugoti nuo pastovesnio šio įpratimo; patartina duoti čiulptuką. Higieniškai laikomas jis nėra kenksmingas vaiko sveikatai ir nuo jo lengviau nupratinti.

Žinoma ir dažnai vartojama migdymo priemonė yra supimas. Motinos vaiką supa, laikydamos jį ant rankų, ar atitinkamoje lovytėje; taip pat migdo ir lopšinės dainos. Nors tai yra nekenksmingos priemonės, bet patartina jas vartoti neperdaug, nenuolatinai, nes sunku yra nupratinti, o kūdikis be jų jau nebemiega. Be to, jis reikalauja, kad jį suptų motina ir nori girdėti tik ją dainuojant. Čia reikėtų pastebėti, kad grynas oras veikia kūdikį migdančiai. Jis užmiega, būdamas lauke, greičiau ir miega giliau bei ramiau. Nervingą vaiką reikia ilgiau laikyti ore, pradėti nešioti anksčiau, net ir šaltam orui esant, nors trumpam laikui išnešti į orą.

Kūno švara

Kas liečia kūno švarumą, tai nervingas kūdikis švaros išmoksta lengviau, pavartojus jam tolyginį refleksą (sk. "Kūdikis" ar "Vaiko sveikata", prof. V. Tumėnienės). Nervingiems vaikams atsitinka, kad jau buvęs visai švarus, staiga vėl šlapinasi lovutėje ar į kelnaites. To priežastis yra emocinė. Jo yra sunkesnis pergyvenimas, kuomet jis pasijaučia apleistas ir be globos. Išmokyti vėl švarumo bus sunkiau, tenka pavargti daug ilgiau, kol bus pakelta bei išvystyta jo valia.

Didesnį kūdikį su jautriais nervais irgi sunkiau maitinti: jis atsisako valgyti dėl noro stokos ar atsisako nuo kaikurių valgių. Tokiu atveju nereikėtų jo versti valgyti ar užimti žaidimu, te ramiai suvalgo, kiek norės, bet patartina įvairinti maisto išvaizdą, pagražinant uogomis, riešutais bei razinkomis. Paįvairinti skonį, į maistą pridėjus kiek prieskonių ar iš dalies vesti į suaugusių maistą, jeigu kūdikis jau turi pakankamai dantukų, kad sukramtytų.

Nepatartina perdaug lepinti maisto atžvilgiu. Jeigu ir taikoma jam, jis to neturėtų suprasti bei žinoti.

Kalbos bei kitų galių vystymasis

Nervingas kūdikis yra daugiau judrus: jis nori vis daugiau bėgioti, judėti, imti daiktus, juos mėtyti, jis tuo būdu daugiau vystosi ir išmoksta. Bet motina turėtų jį pratinti ilgiau apžiūrėti, paliesti daiktus, juos pažinti ir jais pažaisti, nes tokiu būdu vystysis jo dėmesys, minties susikaupimas, ko trūksta ypatingai nervingam vaikui ir ko labai reikalinga vėliau mokykloje. Dažniausia tik mokykloje pastebimas vaiko blogas dėmesio koncentravimas, dažnai pertrumpas, todėl jis negali sekti mokytojo kalbos ir atlikti uždavinį iki galo. Jam trūksta ištvermės bei dėmesio.

Kada nervingas kūdikis pradeda kalbėti, išmoksta greičiau, dėka savo judrumo ir noro kalbėti; jis norėtų vis kalbinti motiną ir ją klausti, tokiu būdu jis greitai vystosi, bet jo nervų sistema darosi jautresnė. Jis kalbasi ir su savo žaisliukais, lėlėmis, arkliukais bei kareiviais, neretai juos personifikuoja, įsivaizduoja gyvus. Jis duoda klausimus ir pats už juos atsako.

Tokiame vaiko amžiuje būtų gera jam turėti draugą, kurį parinktų jam tėvai, tinkamą jo jautrumui, tik neperdaug smarkų ir grubų. Nors jautrus kūdikis išmoksta lengviau kalbėti, bet visgi patartina su juo kalbėti viena kalba, jis neturėtų girdėti dviejų kalbų nuo mažens, nes maišys jas kalbėdamas, ir neišmoks grynai nė vienos. Tautiniu atžvilgiu labai svarbu, kad kūdikystėje išmoktų vieną, savo tautos, kalbą.

Jeigu vaikas auga vienas šeimoje ir neturi draugo, tai jis nori būti visada kartu su motina ir kalbėti su ja, klausti ir vis gauti atsakymą. Bet reikėtų pratinti vaiką, kad jis išmoktų žaisti ir vienas ir užsiimti kuo nors praktiškai ir turėti kokį nors užsiėmimą. Tuo būdu jis įpras daugiau pažinti ir vartoti daiktus. Jo vystymasis bus daugiau savarankus, normalesnis ir jautrumas nuo to mažės.

Tėvų nurodymai

Kada kūdikis išmoksta pats vartoti, stebėti daiktus ir savo veiksmus, jis pradeda atskirti, kas yra gera ar bloga, kas jam pačiam galėtų pakenkti, tuomet jis geriau gali suprasti tėvų nurodymus, kaip geriau veikti ir vengti to, kas jų supratimu jam būtų negera. Tokiu būdu jis įpranta suprasti ir paisyti kitų nuomonės ir noro, stengiasi taikytis prie jų. Tokiu keliu vystosi jame tėvų autoriteto supratimas. Vėliau mokykloje jam bus lengviau prisitaikyti mokytojo autoritetui ir mokyklos tvarkai.

Būtų klaidinga, jeigu tėvai, norėdami išvystyti vaiko paklusnumą, jį apdovanotų už gerą arba baustų už blogą elgesį. Tos priemonės nėra pedagoginės, o fizinė bausmė yra žiauri ,gali sužaloti labai jau ir taip jautrią vaiko dvasią.

Tėvai turėtų mokėti vaikui išaiškinti, kad reikėtų susilaikyti nuo blogų veiksmų, vengti jų pasipriešinimo ar užsispyrimo. Jeigu tėvai supranta vaiko vystymąsi bei susivaldymą veiksmuose psichologiją, jo polinkius ir norus, jie mokės jį apsaugoti nuo emocinių sujaudinimų. Tuo būdu neprileis jo prie užsispyrimų ir nervinių priepuolių, kurie lengvai atsitinka nerviškam kūdikiui.

Nervingą vaiką reikia saugoti

Nervingą vaiką reikia saugoti nuo didelių jaudinimų ir pergyvenimų, kokius suteikia komikai ir TV. Taip pat nepasakoti ir nerodyti vaizdų, kurie jį gąsdintų, neleistų jam vakarais užmigti, o leisti jiems patiems ramiai žaisti.

Po tokių nervingų pasakų ar vaizdų vaikas neužmiega. Jam vaidenasi matyti ir sunkiai pergyventi įvykiai, o jei ir užmiega, atsibunda verkdamas ir šaukdamas, visas išsigandęs.

Labai svarbu yra nervingo kūdikio judėsius lavinti ir daryti juos tobulesniais, tikslesniais. Jam reikalingas viso kūno lankstumas, tikrumas, gražus ir teisingas kūno laikymas.

Tokius judesius galėtų pradėti kiek galima anksčiau, net 2-3 metų amžiaus, bet tie judesiai negali būti lavinami paprastu gimnastikos būdu, bet surišti su jo paties noru bei įdomumu ir žaidimais.

Lietuviško židinio pastogėje

Neseniai skaitėme spaudoje apie Toronto Lietuvių Vaikų Namų šventinimo iškilmes, kurios įvyko 1960 m. lapkričio 27 d., dalyvaujant Toronto kardinolui Jo Eminencijai J. C. McGuigan ir visai eilei garbingų svečių iš dvasiškių bei pasauliečių tarpo.

Stebint šios lietuviškos įstaigos vystymąsi, kurios pradžia siekia jau keletą metų atgal, tenka nustebti, kad per tokį trumpą laiką pajėgė išaugti tokia stipri lietuvybės tvirtovė.

Kada buvo prakasta žemė ir kilo naujų pastatų sienos TVN rėmėjų valdyba, kurios pirmininke yra M. Tamulaitienė, susikvietus rėmėjus

plušo įvairiuose kultūriniuose parengimuose ir visokiais įmanomais būdais stengėsi padauginti gan negausų finansinį iždą. Čia išryškėja lietuviškos širdies taurumas, kuris dėl kilnių idealų nepabūgsta sunkaus darbo net iki savęs užmiršimo.

Paskutinėmis dienomis vėl turėjau progos aplankyti TLV Namus. Šį kartą darbo metu. Darželio vedėja sesuo Margarita, supažindino su darželio dienotvarke, kur nuostabiai išmintingai sutvarkytas mažųjų laikas. Čia tikrai nėra kada nuobodžiauti.

Pirmiausia teko nueiti į "didžiųjų" kambarį. Čia 5 metų "studentai" įvairiai pabirę dideliame kambaryje. Vieni žaidžia prie staliukų, kiti pasitiesę lakštą popierio kažką piešia, kuria, treti šeimininkauja lėlių kampe. Keletas berniukų darbuojasi smėlio dėžėje. Čia pat "parduotuvėje" sukasi linksmas "pardavėjas", aptarnaudamas savo klijentus, bet labiausiai atrodo mėgiamas yra daktaro kabinetas. Čia 'daktaras" apsivilkęs baltu chalatu dviejų "gailestingųjų seserų" padedamas, vos spėja aptarnauti laukiančius "ligonius".

Eidamas per kambarį nepraeisi nepastebėjęs žvėryno, rasi ir lietuvišką sodybą su naminiais gyvuliais. Anksčiau pastatyta ir Gedimino pilis su trispalve. Kambario centre didoka Marijos Nekalto Prasidėjimo statula motiniškai žvelgianti į savo mylimus vaikus. Vaikai, kaip seselė paaiškino, kiekvieną rytą prie šios statulos kalba potėrius ir gieda įvairias giesmes.

Perėjom į sekantį kambarį. Čia mažieji dirba, kaip žirniukai ritinėjasi po erdvų kambarį. Tarp jų skraido paukščiukai, supasi jie ant įvairių arkliukų, važinėjasi dviratukais. Pajėgesni megina iš kaladėlių kažką pastatyti ar iš spalvotų skrituliukų pasidaryti karolius. Visi linksmučiai, patenkinti užsiėmę savo mėgiamais darbeliais.

Nuėjome į kitą kambarį, kur yra biblioteka. Be mažiesiems skirtų knygelių yra visa eilė knygų paaugliams bei suaugusiems. Jomis leidžiama naudotis visam Toronto jaunimui.

Plačiu nuolaidžiu taku nusileidome į salę. Ji šviesi, erdvi ir jauki. Žiemos metu, kada blogas oras, neleidžiama mažiesiems žaisti lauke, jie noriai naudojasi šia sale. Gi sekmadieniais čia vyksta katekizmo pamokos, mergaičių popietės, mergaičių moksleivių ateitininkių susirinkimai. Salė mielai užleidžiama ir kitiems kultūriniams reikalams.

Apžiūrint šias patalpas man ypatingai krito į akis nepaprastai kruopštus ir skoningas viso šio sudėtingo pastato išbaigimas. Kiekvienas dalykėlis čia dvelkia rūpestingos rankos pridėjimu. Tai kontraktoriaus, Jono Matulaičio jautrios širdies ir nepaprastai kruopštaus darbo vaisius. Kiek teko sužinoti, kad jis netik, kad neskaičiavo sau darbo valandų, neš damas atsakomingą statybos naštą, bet dar ir pats prie jos prisidėjo, paaukodamas virš tūkstančio su puse dolerių. Tenka pasidžiaugti, kad turime tokių kilniaširdžių žmonių.

Grįžtant vėl prie lietuviško darželio, turiu pripažinti, kad M. Marijos Nek. Prasidėjimo seserys puoselėja ir skiepija tėvynės meilę, naudodamos modernias priemones, tuo būdu ir darbas yra vaisingas. **Torontiškis A.**

Lietuviškas kryžius Toronte

Vaikų darželio patalpos — Toronto Lietuvių Vaikų Namai — pastatytos 1960 m. Marijos Nekalto Prasidėjimo seserų. Jau dešimt metų kaip ši įstaiga padeda lietuvių šeimoms lietuvybės ir auklėjimo baruose.

Lietuvių vaikų darželis Toronte jau trečiose patalpose. Bet ankstesnės darželio patalpos, naudojant šeimos gyvenimui skirtus namus, buvo nepatogios ir neatitiko Toronto miesto švietimo ir sveikatos reikalavimams.

Seserys patariamos savo vadovybės Putname, Conn., nusprendė įsigyti modernius namus, kurie atitiktų visiems valdžios reikalaujamiems nuostatams. Sesuo M. Margarita — Vaikų Namų vedėja Toronte — pareiškė, kad kongregacija šiems namams turinti 10.000 dolerių skolų ir 70.000 dolerių morgičių. Skolų ir morgičių mokėjimas eina normaliai, nes seserys turi didelę paramą iš Prisikėlimo parapijos, Tėvų pranciškonų ir Toronto lietuvių visuomenės.

Namų rangovu buvo J. Matulaitis, kuris baigęs statybos darbus padovanojo Vaikų Namams kryžių. Jo šventinimas įvyko š.m. birželio 13 d. Tą pačią dieną Toronte Jo Ekscelencija vysk. V. Brizgys teikė Sutvirtinimo sakramentą abiejose Toronto lietuvių katalikų parapijose ir ta pačia proga pašventino kryžių, pasakydamas lietuvių visuomenei įspūdingą kalbą, primindamas lietuvių tautos persekiojimus bolševikinėje okupacijoje. Ant kryžiaus yra įrašas: "Esu tremtinys išrautas iš Lietuvos pakelių, kuriose amžiais budėjau . . ."

Tai trečias lietuviškas kryžius Kanadoje. Pirmąjį kryžių Lietuvos kankiniams pagerbti pastate Kanados Lietuvių Katalikų Federacija Midlande, Ont., — Kanados kankinių jėzuitų vietovėje. Antrasis kryžius pastatytas Montrealyje prie Marijos Nekalto Prasidėjimo seserų vienuolyno.

Kryžių suprojektavo arch. dr. A. Kulpavičius, o kryžiaus fundatorius ir statytojas yra J. Matulaitis. Tai graži Matulaičių šeimos dovana ne vien Vaikų Namams, bet ir visai Toronto lietuvių visuomenei.

Vaikų Namai turi leidimą priimti 100 vaikų. Šiuo metu yra 70, o pastoviai lanko 50. 20 vaikų yra kitų tautybių. Pamokos ir užsiėmimai vyksta lietuvių kalba. Neretai svetimtaučių vaikai išmoksta ganėtinai lietuviškai. Baigę šį darželį vaikai tuojau yra priimami į pradžios mokyklos I-jį skyrių. Lietuvių kalbos išmokimas visai nekliudo vaikams būti gerais mokiniais angliškoje mokykloje.

Tenka labai apgailestauti, kad lietuvių šeimos nepakankamai leidžia savo vaikų į lietuvišką darželį. Šį rudenį miesto švietimo vadovybė pasiūlė nemokamus autobusus, kuriais vaikai galėtų būti pristatyti į darželį. Bet ta lengvata niekas nepasinaudoja. Tą mažumą lietuvių vaikų atveža patys tėvai savo automobiliais.

Esama lietuvių kolonijų, kurios prašo seserų atvykti ir vesti vaikų darželį, o ši 9.000 lietuvių kolonija, kur seserys parodė tokį pasišventimą, sukurdamos modernius Lietuvių Vaikų Namus, tėvai neleidžia savo vaikų. Toronte darželio amžiaus vaikų yra apie 400, kas juos moko ir kokie žmonės formuoja jų sielą, apie tai niekas nekalba.

— Kokiais sumetimais tėvai neleidžia savo vaikų į darželį, sunku pasakyti, — pareiškė sesuo M. Margarita, — bet ne medžiaginiais, nes neturtingus ar nepasiturinčių šeimų vaikus mokome beveik nemokamai.

Baimė sugadinti vaikų angliškąjį tarimą yra didžiausias nesusipratimas. Darželio amžiaus vaikai gali lengvai pasisavinti ne dviejų, o 3 ar 4 kalbų akcentą, nesužalodami kitos. Tvirto mokesčio už vaikus nėra nustatyta. Imama pagal šeimos materialinę padėtį ir finansinį pajėgumą.

J. M.

Moterys, laimėjusios Nobelio premiją

Moterys paprastai turi būti gerai pasiruošusios ir turi gerokai padirbėti, iki gali pasiekti tokį intelektualinį pajėgumą, kad galėtų pasirodyti Nobelio premijų sąrašuose.

Įkūrėjo mirties metinėse, gruodžio 10 d., Nobelio premija yra skiriama tiems asmenims, kurie padarė daugiausia gero žmonijai paskutiniaisiais metais.

Nobelio premija yra skirstoma į penkias kategorijas: Fizikos, Chemijos, Medicinos ir Psichologijos, Literatūros ir Taikos premija.

Moterys yra laimėjusios 5 literatūros premijas, 3 fizikos ir chemijos ir 3 taikos premijas. Moterys niekada nėra laimėjusios premijų medicinoje ir psichologijoje.

Pirmoji moteris laimėjusi Nobelio premiją, buvo garsioji lenkų mokslininkė Marija Curie. 1903 metais Marija Curie kartu su savo vyru prancūzų mokslininku, gavo pirmąją Nobelio premiją už fizikos mokslo atradimus, naudingus žmonijai. M. Curie buvo ne tiktai pirmoji moteris laimėjusi Nobelio premiją, bet taip pat ji yra vienintelis asmuo, kuriai Nobelio premija buvo skirta du kartu. Antru kartu ta garbė jai teko 1911 m. Tada M. Curie gavo Nobelio premiją už chemijos mokslo pagilinimą, už išradimą radijumo elementų ir už gamtos studijas.

Vienintelės moterys, laimėjusios Nobelio mokslo premijas, buvo Marija Curie ir jos vyresnioji duktė Irena Joliot-Curie. Irena kaip ir jos motina, ištekėjo irgi už prancūzų mokslininko. Jie, kaip pijonieriai atominės energijos tyrinėjimuose, Fridrikas ir Irena Joliot, 1935 m. gavo Nobelio premiją, už chemijos mokslo išradimus, kaip sintezę naujų radijoaktyvių elementų.

Marija Curie,
pirmoji moteris laimėjusi
Nobelio premiją

Nobelio paskutinis noras buvo toks: vieną dalį jo nuosavybės skirti tiems asmenims, kurie daugiausia pasižymės idealistinėje literatūroje. Šioje srityje pasižymėjo penkių kraštų moterys: Švedijos, Italijos, Norvegijos, Čilės ir Jungtinių Amerikos Valstybių.

Švedijos rašytoja Selma Lagerloef buvo pirmoji moteris, kuri 1909 m. laimėjo Nobelio literatūros premiją. Sekanti buvo Italijos novelistė Grazia Deladda, kuri 1926 m. irgi laimėjo Nobelio literatūros premiją. Norvegijos rašytoja Sigrid Undset 1928 m. laimėjo literatūros premiją. Gautus pinigus ji išdalino labdarybės reikalams.

Pearl Buck, gerai žinoma Amerikos rašytoja, 1938 m. laimėjo garbės literatūros premiją. Premija buvo paskirta už jos puikų epinį Kinijos kaimiečių gyvenimo aprašymą ir už meistriškai parašytą jos tėvų biografiją, kurie praleido savo gyvenimą Kinijoje, kaip krikščionių misijonieriai.

Čilės poetė Gabrielė Mistral 1945 m. laimėjo Nobelio premiją. Toji G. Mistral premija buvo pasididžiavimas Pietų Amerikos visų ispaniškai kalbančių žmonių.

Pasaulyje žymiausia Nobelio taikos premija yra skiriama tokiam asmeniui ar organizacijai, kas yra daugiausia padaręs gero žmonijai ar pasidarbavęs dėl gerų santykių tautų tarpe, ar už panaikinimą ar sumažinimą kariuomenės, ir už palaikymą ir sustiprinimą taikos kongresų. Daugelis kanadiečių didžiuojasi, kad Lester B. Pearson laimėjo 1957 m. Nobelio taikos premiją.

Moterys Nobelio taikos premijos laimėtojos yra šios: Austrijos baronesė Berthe von Suttner, laimėjusi ją 1905 m., ir dvi Amerikos sociologės: Jane Adams iš Čikagos 1931 m., ir prof. Emily Greene Balch iš Bostono 1946 m.

Įteikimas mokslo ir literatūros premijų vyksta Stockholme kiekvienais metais gruodžio 10 d. Karalius Gustavas VI-sis įteikia premijas Stockholmo didžiojoje koncertų salėje, dalyvaujant žymiausiems asmenims. Nobelio taikos premijų įteikimas vyksta atskirai, tą pačią dieną Norvegijoj, Oslo miesto universiteto didžiojoje salėje. Taip pat dalyvaujant daugybei žymių asmenų.

Joks asmuo pats save negali pristatyti gauti Nobelio premiją. Bet nežiūrint to, Nobelio premijų administracija gauna kas metai tūkstančius tokių laiškų, žinoma, jie automatiškai atmetami. Kandidatai Nobelio premijai gauti yra gerai ištyrinėjami ir apsvarstomi įvairių tyrinėjimų komitetų.

Kiekvienas Nobelio premijos laimėtojas gauna tam tikrą sumą pinigų, daugiau kaip 43.000 dol., diplomą ir 8 uncijų auksinį medalį, kuriame yra Alfredo Nobelio atvaizdas su atitinkamu įrašu.

M. G-nė.

K. Čiurlionio 50 metų mirties proga

DAIL. H. J. NARUŠEVIČIŪTĖ - ŽMUIDZINIENĖ

Gaila, kad tik vieneriais metais anksčiau už tebegyvenantį dailininką A. Žmuidzinavičių gimusiam Čiurlioniui likimas leido tik apie 6 metus kurti teptuku. Bet ir tai, ką jis per šį trumpą laiką suspėjo tempera dažais nutapyti, yra nuostabūs dalykai. Jie turėtų būti meno istorijos vertinami ne mažiau, jei ne daugiau, už, sakysim, Wassily Kandinskio darbus. Juk, ištikrųjų, ne jisai, o Čiurlionis yra abstraktinio meno pranokėjas, pirmasis tapytojas abstraktininkas, kaip 6 metais anksčiau už Kandinskį pradėjęs tapyti abstraktus. Yra nustatyta, kad Čiurlionis turėjo didelę įtaką Kandinskiui. Net kyla klausimas, tad kas, jei ne pavergianti Čiurlionio tapybos muzikinė dvasia ir dažni jo tapybos darbų muzikiniai pavadinimai įteigė Kandinskiui duoti visai eilei savo paveikslų vardus, paimtus iš muzikos pasaulio, kaip pvz. "Kompozicija Nr. 3".

Kad Čiurlionis yra pirmutinis pasaulyje abstraktininkas, tai nėra vien mano įsitikinimas. Jau 1946 metais meno kritikė Charmion von Wiegand laiko Čiurlionį "pirmuoju abstraktiniu tapytoju" (Encyclopedia of Art, New York); mums gerai žinomas meno kritikas, Tarptautinės meno kritikų sąjungos Paryžiuje narys, Aleksis Rannit ir Jersy Ludwinski (savo straipsnyje "Čiurlionis — Pierwszy Abstrakcijonista", atspausdintame Życie literackie, Krakow, 1958 m. liepos 6 d. Nr. 27) — yra tos pat nuomonės.

Kaip ne vienam jau žinoma, Nobelio laureatas Romain Roland buvo labai susižavėjęs Čiurlionio paveikslais ir norėjo apie jį parašyti knygą, ir jei ne karas šiandien Čiurlionis greičiausiai jau būtų visuotinai žinomas. Kalbant apie Rolandą prisimeni, jog ir mūsų poetas Henrikas Radauskas yra davęs kad ir trumpą, bet žavią Čiurlionio tapybos interpretaciją. Štai jos pirmoji dalis:

"Tarytum ežero dugne nugrimzdęs klonis / Kur liūdi žaluma pavargusioj mėlynėj, / Nutilo sienose žaliuojantis Čiurlionis, / Ir žiba fosforu vijokliai vandeniniai.

Čia amžiai baigėsi, čionai sustojo laikas, / Pražydo pasakoj karališki pelėsiai. / Į pienę miegančią vos gimęs žydras vaikas / Rankas užsnūdusias per žalsvą miglą tiesia".

Kokią tapybą vadiname abstraktine?

Pagal vyraujančią meno pasaulyje nuomonę abstraktine tapyba nūdien turi būti laikoma tokia, kurioje negalima nieko įžiūrėti bei surasti, kas būtų panašu į gamtą arba į regimą tikrovę, kuri sudaro mūsų gyvenimo aplinką. Taigi, net ir toks tapybinis darbas, kuriame visai atsitiktinai ir be kūrėjo noro atsiranda figūrinis elementas, negali būti vadinamas abstraktiniu, nes tik grynieji kūrybos ir spalvų elementai toje tapyboje galį reikštis.

Kelionė po Sovietų Sąjungą

Ištraukos iš žurnalistės Inge Santner užrašų

Sovietų Sąjungos biurokratija, panaudodama likučius kultūrinio užimtų kraštų blizgėjimo, lyg tiesia ranką, norėdama su jais pasisveikinti.

Dar geras kelio gabalas yra likęs ligi pasienio miesto stoties Bresto, o jau miegamojo vagono palydovas, malonus baltgudis, kuris mus aprūpindavo arbata tris kartus dienoje, išdalina keleiviams muitinės anketas. Jis žino, kad tos anketos yra gerai paruoštos sąžiningo komunisto ir jam dėl atsakomybės nereikia graužtis. Daug laiko tenka pašvęsti, bent patenkinamai jas atsakyti.

Ankieta savo turiniu įdomi. Joje klausiama, ar keleivis neturi perlų ir kitų brangenybių, brangakmenių ir jų išdirbinių, karinių ar medžioklinių ginklų. Taip bepildant anketą traukinys rieda jau Sovietų žemės laukais.

Atvykus stotin didelis spiečius vertėjų apspinta atvykusius iš vakarų, jie lydi keleivius į Inturisto stotį smulkiausiems biurokratiniams apklausinėjimams.

Inturiste jautiesi lyg prosenelio kontoroje. Mėlyno pliušo užuolaidos temdo langus. Tokios pat spalvos foteliai ir pliušu dengti stalai. Tarp tų sunkių baldų prieini prie lengvai grakštaus siūbuojančio rašomojo stalo. Šio stiliaus stalas yra būdingas šių dienų Sovietų Rusijos augštesnėms įstaigoms, kuris turi iškelti komfortą ir "lygų" kultūrinį lygį su Vakarais.

Čia dar klausiama, ar neturime opiumo bei kitų narkotikų. Toliau įsakoma: 'Visi turimi spaudiniai bei rankraščiai pateikiami muitinės kontrolei".

Pirmas Sovietų valdžios pareigūnas nėra uniformuotas policininkas ar kuris kitas pareigūnas, bet truputį padažytomis lūpomis, šviesių akių mergina su padidinamu stiklu rankoje.

— Ar turite vaisių? — mažiausiai lauktas klausimas. Iš tikrųjų tai vienintelis klausimas, nesuminėtas muitinės anketoje.

— Gal turite daržovių? Gal bulvių?

Išimu kelis apelsinus, kiekvienas jos rūpestingai apžiūrimas per padidinamą stiklą. Ji ieško amaro ir vabalų. Ji yra Žemės ūkio ministerijos kontrolės pareigūnė.

Po visų muitinės formalumų traukinys įrieda į tikrąjį Bresto miestą. Matyt, kad Kremlius yra įsakęs geležinkelio linijos puošimą. Nuo pylimų į pelkių rudeninę pilkumą šviečia milžiniškos raudonos žvaigždės, sudėstytos iš raudonų ir baltų akmenų maždaug dviejų metrų ilgio. Man atrodo, kad mikliausias stachanovietis turėjo pašvęsti visą darbo dieną vienai žvaigždei išdėstyti. O tų sovietinių žvaigždžių tūkstančiai, net akys raibsta.

Pro jas traukinys dunda Maskvos link į mįslingąją Sovietų Sąjungą, į kraštą sputnikų ir sunkaus pliušo, gyvuojantį ir paremtą nuvertinto žmogaus sunkia darbo jėga. Į šalį, kur žmogaus išnaudojimas laikomas didžiausiu nusikaltimu, bet kur tarnaičių skaičius žymiai prašoka Vakarų Europą ir Ameriką. Kur planingas valdžios ūkis vis išpildo ar viršija savo normas, bet kartu vešliai žydi juodoji rinka.

Šioje naujoje imperijoje pirkimas išsimokėtinai buvo pasmerktas, kaip vakarietiško gyvenimo žaizda, dabar laikomas komunistinio ūkio laimėjimu.

Čia daug kalbama apie ideologinį materializmą marksistine prasme, o vakarietišku materializmu gėrimasi. Ten, kur liežuvis skelbia kelią į komunizmą, o kojos žingsnis po žingsnio veda į priešingą pusę. Ten, kur mėnesinio atlyginimo vidurkis yra 600-700 rublių (senųjų, dabar 60-70 rublių. Red.), o šeimininkės žiemos metu stovi ilgose eilėse ir moka po 50 ar 60 rublių (5-6 naujų rb.) už pamirodų svarą. Ten, kur iš partijos pataikūnų susidarė nuostabiai platus vidurinis sluogsnis, kuriam daugiau rūpi jo atostogų kelionė, negu skridimas į mėnulį.

Važiuoju vis giliau į neišsprendžiamos mįslės kraštą, kuris kimba savo užsimojimais į 21-mą šimtmetį, o nėra dar išgyvenęs 19-tojo šimtmečio.

Maskva, milijoninis kaimas, susispietęs apie auksabokščio Kremliaus svetimą blizgesį. Spalio mėnesį daro blogiausią įspūdį garsioji pasaulio sostinė. Vasariniai rūbai ar žieminiai, kailiais pamušti drabužiai negali taip žiauriai atrodyti, kaip moterų rudeninis bespalvis apdaras su skarele. Blogas skonis ir medžiagos prasta rūšis padidina madingą bjaurumą. Be abejonės žmonės yra šiltai apsirengę. Niekas nešąla, bet tai ir viskas.

Praha, Budapeštas, Sofija ir Bukareštas daro vargingą įspūdį, tačiau kontraste su kaimiška Maskva, tai yra miestai. Juose dar yra užsilikęs likutis tos elegancijos, kurios dėka milijoniniai kaimai tampa miestais. Netik nuolatinis lankytojų antplūdis iš provincijos, bet ir prekių trūkumas deda kaimo antspaudą sostinei.

Blogiausia yra su moterų rūbais.

— Kas iš to, jei kasmet suprojektuoju šimtus naujų modelių! — skundžiasi valstybinė madų kūrėja.

GUM kasdien Maskvoje demonstruoja naujas madas ir ne kartą iššaukia furorą. Deja, nereprezentuoja nė vieno pirktino dalyko.

— Kai pagaminti rūbai ateina iš dirbtuvių, aš jų beveik neatpažįstu. Nesivaržant pakeičiamos sagos, apikaklės, diržai, net ir spalvos. Planą įvykdyti yra svarbiau, negu pristatyti tinkamas prekes, — skundžiasi madų kūrėja.

Dabar tariamai jaučiamas pagerėjimas. Vakarų korespondentai, kurie Sovietų Sąjungoje gyvena pusantrų metų, pastebi pažangą per tą palyginti trumpą laiką. Kas atlanko Maskvą po 4-5 metų pertraukos, esą atranda didelį skirtumą.

Tačiau tam, kuris pirmą kartą atvyksta į sostinę pasaulinės galybės, kuri taip daug kalba apie pagalbą atsilikusiems kraštams, sunku yra įsivaizduoti, kad dar galėtų būti kur nors blogiau apsirengusi žmonių masė.

Nenuostabu, kad Sovietų Sąjungoje daugiau statoma, negu kur kitur, jai daugiau ir reikia.

Maskva su 5,3 milijonų gyventojų neturi pilnai tokio gyvenamo ploto, kaip Viena su 1,7 mil. gyventojų. Maskvoje vienam žmogui gyvenamo ploto vidurkis yra 5 kv. metrai, Leningrade 7,5 kv. metro.

Priemiesčiuose matyti žemų 6 kambarių medinių namų, kur ant pakrypusių stogų kyšo kartais devynios TV antenos. Tatai reiškia, kad TV aparatai pigūs, kaip ir visa kita, kas tarnauja politinei propagandai. O taip pat reiškia, kad šešiuose kambariuose, perskirtuose spintomis, užuolaidomis, o gal ir garsiuoju kreidos brūkšniu, gyvena devynios šeimos.

Sulietuvino **O. G.**

Vokietijos karalienė Liuizė Klaipėdoje

IŠ M. KUNKIENĖS - BUNTINAITĖS PRISIMINIMŲ

Vokiečių - prancūzų karo metu, kada Napoleonas buvo okupavęs beveik visą Vokietiją, karalienė Liuizė, nenorėdama patekti į nelaisvę, lydima savo rūmų damų ir kitų palydovų pabėgo iš Berlyno karališkų rūmų į Klaipėdos kraštą. Tai buvo 1806 m. žiemą. Ji keliavo arkliais, kol pasiekė šiaurėje Kuršių Neringą. Pūtė šiaurus žiemys vėjas ir smarkiai pustė sniegą. Karalienė buvo priversta nakvoti pakeliui. Ji apsistojo Nidos karčiamoje, kurios langai buvo išdaužyti ir pro juos pustė smulkų sniegą. Nakties metu buvęs apipustytas net jos patalas.

Naktį nubudus, šaldama ir apimta širdgėlos, ji atsikėlusi ir savo deimantiniu žiedu įrašiusi užšalusiame lange šiuos žodžius:

"Wer nie sein Brot mit Traenen ass, Wer nie die Kummervollen Naechte auf seinem Bette sass, Der kennt nicht ihr himmlischen Naechte".

Rytojaus dieną ji važiavusi toliau iki Smiltynės, ir vėl sustojusi karčiamoje. Iš čia laivu buvusi perkelta per Nemuną į Klaipėdą ir apsigyvenusi netoli miesto viename dvare.

Klaipėdoje gyvendama, mėgdavo su savo aplydovėmis lankyti visas bažnyčias pamaldų metu. Tuo būdu ji atlankė ir lietuvių evangelikų bažnyčią, kurioje pamaldos buvo laikomos lietuvių kalba. Bažnyčioje ji pamačiusi grakščią lietuvaitę, tautiniais drabužiais apsirengusią ir verkiančią. Išėjusi iš bažnyčios, karalienė norėjusi sužinoti jos verkimo priežastį. Kadangi mergina vokiškai nemokėjusi, tai kalbėjosi per vertėją. Karalienė klausė ją:

— Tu esi tokia jauna ir graži, kodėl verkei bažnyčioje?

— Lietuvninkų yra senas paprotys, kad nuotakos verkia bažnyčioje, kai girdi kunigą skelbiant jos užsakus. Šeimos būsimas gyvenimas yra sunkus, jei neverksi būdama nuotaka, tai gailiai raudosi moterimi būdama, — atsakė mergaitė.

— O kada tavo vestuvės, liūdnoji nuotakėle? — klausė karalienė.

— Po trijų savaičių, — atsakė nuolankiai ir mandagiai būsimoji nuotaka Erdmutė Buntinaitė.

Karalienė, besižavėdama kuklia žemaičių gražuole nuotaka, pasiūlė jai:

— Ar norėtum, nuotakėle, kad aš atsilankyčiau į tavo vestuves?

Mergaitė, žinoma, sutiko ir pakvietė karalienę būti jos vestuvių viešnia.

Buntinaitės tėvai uoliai ruošėsi vestuvių puotai, žinodami, kokia viešnia aplankys jų namus. Buvo sujudę ir viso kaimo žmonės, nes reikėjo gražiai pasirodyti. Buntinų ūkis gulėjo nuostabiai gražiame gamtos fone. Jei nepūtė jūrinis vėjas, galėjai girdėti Kuršių marių švelnų vilnių ritmą ir žuvėdrų riksmą. Buntinai jau nuo senų nebeatmenamų laikų gyveno didžiulėje sodyboje, senoviškais erdviais pastatais. Trobos buvo apsuptos didžiulio sodo ir šimtamečių ąžuolų bei liepų. O ta giminė buvo senesnė, kaip šimtamečiai ąžuolai.

Karalienė savo pažadą ištesėjo. Vestuvių dieną ji atsilankė į Erdmės Buntinaitės vestuves su karališkomis damomis ir kitais palydovais. Ji visomis vestuvių apeigomis domėjosi ir buvo labai patenkinta, o jaunajai atvežė dovanų — visą tuziną sidabrinių peilių ir šakučių su karališkais herbais ir daug kitų papuošalų. Ši karalienės dovana buvo išlikusi ūkyje iki vėliausių laikų.

Į vestuves karalienė Liuizė atsivežė ir savo du sūnu: karaliūną (kronprincą) ir princą. Jauni karalaičiai vaikiškai džiaugėsi ir siautė po kiemą ir sodą, pagaliau jie įspruko į virtuvę. Čia juos domino didžiulė pryžeda, kur ant geležinių kablių kabojo katilai, o po jais degė didelė ugnis. Jaunesnysis princukas norėjo maišyti su menturiu puodus ir ugnį žarstyti. Bet nuo šeimininkės gavo tuo pačiu menturiu ir turėjo sprukti iš virtuvės. Tie atsiminimai apie karalienės atsilankymą lietuvninkų vestuvėse ilgai išsilaikė žmonių lūpose.

Napoleonas, pralaimėjęs karą, tarėsi su Vokietijos imperatoriumi ir Prūsijos karaliumi Wilhelmu I. Derybų tikslu jis atplaukė plaustu Ne-

munu prie Tilžės ir norėjo kalbėtis su Vokietijos karališka šeima. Atskirai jis norėjo kalbėtis su karaliene Liuize, išmėtinėdamas jai, kam ji savo vyrą karalių paveikusi išeiti prieš jį į karą. Vėliau toje vietoje per Nemuną prie Tilžės buvo pastatytas labai gražus geležinis tiltas ir pavadintas karalienės Liuizės vardu. Per II-jį Pasaulinį karą pačių vokiečių šis tiltas buvo išsprogdintas.

Mažojoje Lietuvoje 18 ir 19 amžiuje vis buvo siaurinamos lietuvių kalbos teisės mokyklose. Prūsų lietuviai, gindami savo gimtosios kalbos teises, ne kartą siuntė delegacijas pas karalių, prašydami atšaukti tuos lietuviams nepalankius įstatymus. Delegacijos jodavo į Berlyną ir raitos, ant gražių ristų trakėnų veislės žirgų. Lietuvaitės tose delegacijose būdavo apsirengusios tautiniais drabužiais.

Vienos tokios delegacijos metu pas tą patį karalienės Liuizės sūnų, kuris pats dalyvavo lietuviškose vestuvėse, o tuo metu valdė Vokietiją, kaip karalius Fridrichas III, lietuvių delegacija nuvežė jam prie prašymo ir jo motinos dovanotą sidabrinį šaukštelį, norėdami sujaudinti karalių prisiminimais. Tiesa, karalius, išgirdęs gražias lietuvių dainas ir gavęs dovanų rankšluostį, pirštines, juostą ir gintarinių dirbinių, net apsiverkęs, bet įstatymo dėl lietuvių kalbos nepakeitęs, nes jis maža ką galėjęs padaryti prieš geležinę kanclerio Bismarko germanizacijos politiką.

Mažosios Lietuvos lietuviai dar ilgai atkakliai kovojo dėl lietuvių kalbos teisių bažnyčiose ir mokyklose, kol galop III-jo Reicho hitlerinis režimas visai uždraudė vartoti lietuvių kalbą Prūsų Lietuvoje. **I. M-tė.**

Lietuviška Baleto Studija

Vieną vakarą, užėjus į Lietuvių Namus Toronte, išgirdau ritminės muzikos garsus vienoje salėje ir, durims esant praviroms, žvilgterėjau ... Pamačiau grupę vaikučių tvarkingai stovinčius eilėje, ritmingai apsisukančius, pritūpiančius, pašokančius ir gražiai ištempiančius kojytes. Pamačiusi mane p. Orentienė pakvietė į vidų, supažindino su savo padėjėja panele Nijole Eižinaite ir savo simpatinga pianiste ponia Cronenberg.

Man buvo įdomu sužinoti, kiek metų ši studija veikia, kokios darbo sąlygos ir planai ateičiai? P. Orentienė mane painformavo, kad studija jau baigia ketvirtus savo veiklos metus ir pasirodymai atliekami Kalėdų ir Motinos Dienos progomis.

Man buvo įdomu sužinoti, kaip kilo mintis įkurti lietuvišką Baleto Studiją ...

— Aš seniai apie tai galvojau, — atsakė p. Orentienė, — bet teko susilaikyti, kadangi pati būdama užimta dėstydama Boriso Volkovo studijoje ir turėdama tik vieną vakarą laisvą, būtinai reikėjo padėjėjos — asistentės, aišku, norėjosi lietuvaitės. Dabar aš ją turiu ... Teko laukti ketverius metus, kol ją paruošiau šiam uždaviniui. Aišku, sąlygos nėra lengvos, bet, dėka Lietuvių Namų administracijos, kuri kiekvieną kultūrinį vienetą palaiko, gavome patalpą palankiomis sąlygomis. Be tėvų entuziastiško pritarimo bei paramos, taip pat negalima būtų buvę šios idėjos įgyvendinti.

— Koks skaičius mokinių? — paklausiau.

— Pirmaisiais metais užsirašė dvylika, dabar turim trisdešimt tris. Aišku, tai nėra perdaug, bet tikimės, kad studija su laiku padidės.

— Ką jūs ruošiat šių metų pasirodymui Motinos Dienai?

— Statom du atskirus numerius: jaunesniųjų vaikučių grupė atliks vaizdelį lietuviškais motyvais, o vyresnieji šoks porą ištraukų iš baleto "Spragtukas" (Nutcracker Suite).

"Ar yra talentingų vaikų ir ko galima iš jų tikėtis ateityje?

— Dauguma yra labai gabūs ir, jei sąlygos leis, gal su laiku mes turėsime antrą Sabaliauskaitę arba Beriosovą ... **Iz. M-tė.**

Anastazija Tamošaitienė – žemės įsčių poetė - dailininkė

Neperseniausiai įvykusios Kanados Lietuvių Dienos dalyviai turėjo progos pamatyti šiokį tokį atspindį to, kas išeivio dailininko sukuriama plastinio meno srityje. Sakau — **atspindį,** nes parodos rengėjams nepavyko, deja, sutelkti visų dailininkų. Pasitenkinta Montrealiu ir jo apylinkėmis. Be to, kaip bebūtų keista, vietiniai nepasistengė pristatyti savo stiprių, originalių darbų. Nežinau, ko jie bijojosi, ar skolintis darbus iš privačių savininkų, ar nepritaikytų parodai patalpų, ar kad darbų nepasieks svetimtaučių kritikų žvilgsniai?

Kiekvienu atveju daugelio dailininkų tokia laikysena atsiliepė į bendrą parodos vaizdą. Atsilankiusieji išvydo kažką panašaus į našlaičių prieglaudos eiseną. Taip skurdžiai atrodė vienas šalia kito surikiuoti nelygaus dydžio, nevienodo meninio pajėgumo eksponatai. **Tik nugalėjęs šį pirmą įspūdį žiūrovas įstengė išskirti savitesnius, drąsesnius savo polėkiu dailininkus.**

Viena iš tokių mano dėmesį atkreipė viešnia iš Kingstono **A. Tamošaitienė.** Montrealiečiams gerai pažįstama, tautinių drabužių, kilimų, juostų audėja, nepralenkiama šios srities menininkė. A. Tamošaitienė išsiskyrė kaip savita dailininkė ir tapybos darbais. Kiek man žinoma, minėta dailininkė pradėjo savo tapybinį kelią akvarelėmis. Jų siužetai — gamtovaizdžiai. Vienok nerealistiniai, kaip būdinga daugumai pradedančiųjų. Priešingai, dailininkė — galbūt tiekos ornamentalių kilimų poveiky — jaučia, kad dailės kūrinys neprivalo būti vieno reginėlio perliejimas drobėn, ar popieriun. Jis turi kalbėti visa savo **kompozicine savijauta,** kaip jo autorius išgyvena tikrovės apraiškas. Liudyti ar akis išskiria būdingąsias linijas ar dėmes vietovaizdy, ir ar sugeba atmesti tai, kas yra neesminio. Tiesa, kaikuriuose šių akvarelių dar buvo galima justi, kad dailininkei sunku išgauti trečiojo matavimo gilumą. Nežiūrint saikaus spalvų derinio lengvoka buvo prikibti, kad dailininkės sukurtas gamtovaizdis primena visdėlto pro-

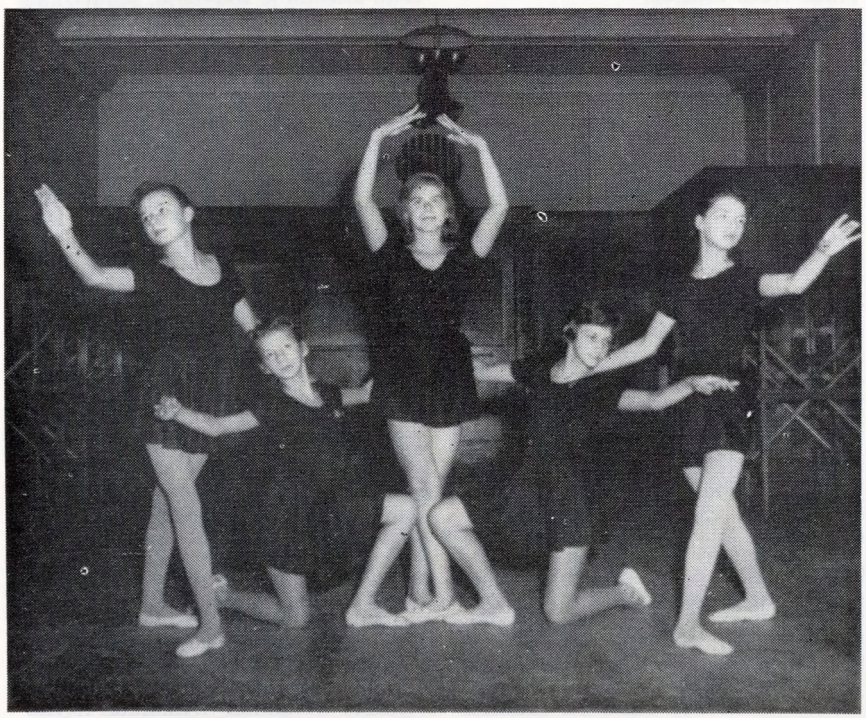

Z. Orentienės baleto studijos mokinių grupė

jektus kilimams ar gobeleniškų kompozicijų tonus.

Nauji Anastazijos Tamošaitienės darbai diametraliai skirtingi, nors ir jų tematikoj dominuoja peisažas. Imkim pavadinimus: "Žiedų verpetai", "Rudens šalna", "Pabudusi žemė", "Audra baloje", "Gilumų šaltiniai", "Sodrūs daigai".

Bet šiuo kartu **menininkės pasukta** labai ryškiai užakcentuota **abstraktaus impresionizmo,** sakyčiau, **intymizmo linkme.** Sunku aptarti savo įspūdį, bet atrodytų, kad A. Tamošaitienė organiškai pajuto, kad jos prigimčiai artimi tik tam tikri tikrovės atšvaitai. Kasdieninis kontaktas su gamta, tegul ir svetima, kanadiška, išugdė joje kūrybinį impulsą perteikti savo emocijas plastinio meno priemonėm. Ne fotografinės kameros bejausmiu tikslumu, bet **pusiau abstraktiniu spalvų srūvėsiu.** Kruopšti, rūpestinga audėja, kantriai atrenkanti siūlus, taikanti spalvas, prapliumpa savo guašuos ir aliejuos spalvų papliupa, kartais net perdaug sutirštintom, kaip "Pavasario ūgliuose", bet dažniausiai žaismingom, išbalansuotom ("Pabirusios spalvos"), arba raibuliuojančiom gyvybe, kaip "Gilumų šaltiniai".

Abstraktaus meno mėgėjai yra linkę prikišti šios srities dailininkams operavimu atsitiktinumu. Be abejo, neretai eskizinis apmatas slepia savy apgaulingą pataikymą netyčia. Savyje galbūt šviežią ir drąsų, tačiau imant darbą, kaip visumą — neišlaikytą, neišbalansuotą.

Kad A. Tamošaitienė žino šiuos pavojus, galbūt, vienu ženklu bus tai, jog ji atsisakė akvarelės, pasirinkdama koreguotiną guašo techniką. Bandymai aliejumi taip pat liudija ("Rudens šalna"), kad jos posūkis į tapybinę sritį nėra trumpalaikio pasikarščiavimo išdava.

Bet gal už vis džiugiausia, kad tematikos vienumas, bendroji paveikslų nuotaika, ženklina, kad A. Tamošaitienės aptiktas savas, giliai išjaustas, santykis su tikrove.

"Žiedų verpetai", "Rudens šalna", "Audra baloje", "Gilumų šaltiniai", rodos sako, kad jų kūrėja pajuto neskolintinį dvasinį kontaktą su versmių, nuolatos gimstančios, gyvybe knibždančios, **juodųjų žemės įsčių pasauliu** ir sugeba savo emociją perteikti spalvų akordais. Tvirtai kompoziciniai sukomponuotuos A. Tamošaitienės darbuose skamba jaunatviškumas ir ekspresija, kuri maloniai nustebina žiūrovą.

Turimomis žiniomis dailininkė netrukus turės Čikagos Jaunimo Centre išsamesnę savo darbų parodą. Linkim jai, kad šis viešas pasirodymas susilauktų šilto ir gero atgarsio. Telieka jis paskatinimu gražiai užsirekomendavusiai neofitei ir toliau brėsti ir tobulėti naujajam kūrybinio darbo bare. **M. Jonynienė**

"Herkaus Montės" nauja laida

DR. MARTYNAS ANYSAS

HERCUS MONTĖ, 5 veiksmų tragedija, parašė Juozas Grušas, išleido Valstybinė Grožinės Literatūros leidykla, Vilniuje, 1957 m.

Man neseniai pasisekė gauti viršminėtą veikalą, kuris, kaip iš laikraščių teko sužinoti, su dideliu pasisekimu pastatytas Kauno teatre. Veikalą perskaitęs, norėčiau jo turinį pateikti lietuviškai visuomenei su juo susipažinti ir susidaryti savo nuomonę.

Šios tragedijos autorius įžangoje paaiškino, kad jis daugiausia naudojęsis Dusburgo kronika: Scriptores Rerum Prussicarum, baigta rašyti 1326 m. Tačiau šiame Grušo veikale, be Herkaus Montės pavardės ir prūtėniškų - senprūsiškų giminių nuo 1260 ligi 1275 m. sukilimo fono, mažai kas terandama istorinio.

Iš didžiosios senprūsių giminių herojiškos kovos už laisvę ir senuosius religinius įsitikinimus lieka tik paprasta didžiojo herojaus Herkaus Montės eilinė meilės intriga su vokiečių vienuole, baronesa Kristina, kurią jis pažinęs iš savo Magdeburge praleistų laikų. Ši meilės istorija taip pat nėra istoriška, Dusburgas apie ją nieko nežino, taigi iš pradžios ligi galo sugalvota.

Šis didžiojo prūsų giminių vado Montės meilės romansas, vykstąs prūsiškų giminių žūtbūtinėje kovoje, yra mažai įtikinantis ir gana banalus, dažnai panašių siužetų randame pokariniuose špionažo romanuose.

Bendrai reikia pasakyti, kad autorius nepaduoda ano istorinio laikotarpio vaizdo ir jo didžiosios asmenybės, bet žmogų, kuris svyruoja tarp savo meilės jausmų, blaškosi tarp pagoniškų ir krikščioniškų religinių įsitikinimų.

Toliau autorius nepaduoda jokio istorinio asmens, išskyrus patį herojų, kelios mums iš šaltinių žinomos pavardės, kaip pabaigoje matysime, nekovojo prie Karaliaučiaus.

Pirmasis veiksmas vyksta prie senos prūsų pilies netoli Ordino pastatytos Regiomonte - Koenigsberg - Karaliaučiaus pilies. Kariai nori pulti Karaliaučiaus pilį, bet Herkus Montė nori kryžeiviams užkirsti vandens kelią Priegla ir Aisčių mariomis ir juos, išmarinęs badu, paimti pilį. Tam tikslui sugalvojamas klaidinantis laiškas, kad Herkus Montė su 3.000 karių išvykstąs į Kulmijos kraštą, susitikti su Lietuvos kunigaikščiu Trainota, paliekant prie Karaliaučiaus tik mažas jėgas.

Grįžta iš laimingo mūšio Koltis, atsivarydamas tris į nelaisvę paimtus brolius-riterius ir taip pat šimtą nelaisvėn paimtų kryžeivių. Ta proga Samilis kaltina Montę, kad jis sulaužęs senuosius giminės įstatymus, išlaisvindamas nuo priklausomybės kilmingiems liaudį ir tuo nuskriaudęs kilmingąjį luomą. Į Montės atsakymą: "Tau rūpi sodybos ir žemė, o man — Prūsija ir prūsai", Samilis sumurma: "O tau rūpi boba, vokietė".

Atvestasis pas Montę vienas iš nelaisvėn paimtų riterių kalba tiems laikams įprastu kryžeivių žargonu. Jis atvykęs kariauti už tikrąjį tikėjimą, garbingai kovojęs mūšio lauke, už pagonies mirtį kiekvienam kryžeiviui pažadėtas amžinas gyvenimas ir t.t. Ta proga riteris primena Montei, kad jis, Montė, esąs pakrikštytas ir dabar pakėlė ranką prieš Motiną Bažnyčią, įžeidęs Viešpaties teisę, bet Dievo galybė sutrins jį ir visą jo pagonišką galią. Riteris Montei primena Magdeburgo miestą, kur Montė eilę metų buvęs įkaitu. Jam šitą priminus, Montė jį atpažįsta kaip savo seną draugą Hirzhalsą.

Sekančiame veiksme atvaizduojamas ginčas tarp kilmingojo Samilio ir jo baudžiauninko Eisučio, iš kurio Samilis norėjęs paimti gerą arklį, kuriuo jojusi Eisučio į nelaisvę paimta krikščionė mergina. Eisutis paaiškino, kad kalbamoji mergina nesanti prūsė, bet vokietė, pabėgusi iš kryžeivių pilies ir norinti matyti didįjį rykį, Herkų Montę.

Merginą pas Montę atvedus, pasirodo, kad ji baronaitė Kristina, Montės sužieduotinė, kurią jis prieš dvejeta metų apleidęs, grįždamas į tėvynę. Jos tėvai, manydami, kad ji norinti pabėgti pas Montę, ją uždarę vienuolynan, kuriame ji pagimdžiusi sūnų, pavadintą Herkumi.

Arkivyskupas ją prakeikęs, nes pikti liežuviai aiškinę, kad jų susitikimai vykdavę vakarais bažnyčioje, atsiradę net liudininkų, dėlko reikėję bažnyčią net pervsventinti. Ji patekusi prieš bažnytinį teismą ir vos išvengusi laužo ugnies. Paklausta pasako, kad sūnų palikusi pas gimines ir vėliau paaiškėja, jog vaikas paliktas pas Karaliaučiaus komtūrą Sachsą, jos dėdę, kuris ją aprūpinęs arkliu ir pinigais vykti į Montės stovyklą.

Prūtėnų tarpe kyla nepasitenkinimas, kad jų vadas nenori leisti dievų garbei sudeginti belaisvio riterio ir kad Montė norįs vesti vokietę. Opozicijoje ypatingai pasižymėjo kilmingasis Samilis, kuris ta proga Montei vėl primena liaudies išlaisvinimą.

Kristina nori Montę paveikti, kad jis atšauktų įsakymą badu išmarinti Karaliaučiaus pilies gynėjus. "Bado mirtis baisi, mūsų sūnus mirs badu. Herkau, atitrauk kariuomenę nuo Karaliaučiaus", ji jo prašo. "Negaliu", atsako Montė, "Karaliaučius yra Prūsijos likimas. Jeigu vokiečiai valdys tą miestą, jie valdys ir mūsų kraštus".

Norėdamas numatytas vedybas sutrukdyti, Samilis pataria Montei atsiklausti Kriviu-Krivaičio. "Jis tavo vedybų nelaimins", tvirtina Samilis. Montė atsikerta: "O jeigu aš ją vesiu be palaiminimo?". Tai išgirdusi Kristina patenkinta sako: "Aš Herkui prisiekiau su juo gyventi arba mirti". Koltis ją paklausia: "Gali priimti mūsų tikėjimą?" Kristina Kolčiui atrėžia: "Ne, aš netikiu jūsų dievus!" Montė baigia šią sceną žodžiais: "Aš didžiuojuosi tavimi, Kristina".

Trečiame veiksme puotaują vitingai giriasi savo karžygiškais žygiais, kiek kryžeivių jie yra paguldę prie Aistmarių. Protarpiais dainuoja apie žalias girias, apie didįjį mūšį prie Aistmarių. Vienas vitingas Montei išmetinėja, kad jis kilminguosius perdaug nugenėjęs, "greitai visi liksime be marškinių". Montė į tai didingai atsako: "Už laisvę reikia brangiai

mokėti. Dovanai duodama tik vergija".

Samilis praneša, kad kariai jau sukrovę laužą ir laukią įsakymo, kurį belaisvį-kryžeivį aukoti dievams. Montė atsako: "Tegu aukoja jautį ir porą balandžių". Kyla nepasitenkinimas kilmingųjų tarpe. Jie Montei paaiškina įvairius atsitikimus, kiek nedorybių kryžeiviai yra padarę prūsams ir kad krikščioniškosios aukos nereikia gailėtis. Galiausiai Samilis jam primeta: "Tu viena ranka vadovauji sukilimui, o kita globoji vokiečius-krikščionis. Vadas laiko pas save vokietę krikščionę, Ordino šnipę, Karaliaučiaus komtūro giminaitę".

Tolumoje girdisi balsai: "Mirtis vokiečiams, mirtis kryžeiviams".

Iš atvestųjų pas Montę riterių, Hirzhalsas laikosi gana arogantiškai, vėl primena Montei Magdeburgą, jo ten išgyventus laikus ir jam primeta, kad jis, Montė, nors ir priėmęs krikšto sakramentą, bet neišsižadėjęs velnio.

Prūsų kariai, nepatenkinti jų vado ginču su belaisviu, šaukia traukti burtus. Kristina, iš pradžių nenorėdama, bet Montei liepus, traukia burtus, kurie pažymi Hirzhalsą kaip auką. Montei liepiant, burtų traukimas dar du sykiu pakartojamas, bet tuo pačiu rezultatu. Antrą kartą burtus traukiant, Samilis įtariamas klastojęs dievų valią, Montės įsakymu vietoje sumamas ir surištas išvedamas. Tuo žygiu Montė Samilį padaro savo dideliu priešu.

Montė, norėdamas riteriui pasiteisinti, Hirzhalsui sako: "Likimas pasirodė perdaug žiaurus, man ir tau. Aš negalėjau tavęs išgelbėti, aš bejėgis". Hirzhalsas jam atkerta: "Tu — niekšas, pagonių minia tave valdo. Tu būk prakeiktas! Anatema". Kristinai šaukiant: "Jis mylėjo Herkų!", pasmerktasis riteris išvedamas.

Likęs vienas su aklu kanklininku, Montė dūsauja: "Štai dar viena beprasmė auka" O, kas tai yra dievai? Ar ne mūsų pačių sudievintas žiaurumas, sudievinta vergija, sudievinta baimė. Krikščionys žudo mus savo dievų vardu. Mes tuo pačiu jiems atsikeršijame. Ir vieni ir kiti mokame perbrangiai už savo tikėjimą. O jeigu dievus nuverstume nuo sosto ir nuo altoriaus, kuo tuomet tikėtume? — Aš tikėjau žmogumi. — Ar nežudys žmogus žmogaus, kol amžiai pasibaigs. Dievai mirs, gims nauji, o žmogus liks amžinas".

Įbėga sujaudinta Kristina ir šaukia: "Bėkime iš čia. Bėkime pas sūnų, kol dar nepervėlu. Hirzhalsą veda ant laužo. Jis mirdamas prakeikė tave. Mirties burtą ištraukiau jam aš. Jeigu čia liksime, ant mūsų ir ant mūsų sūnaus kris prakeikimas".

Montė jai atsako: "Mano tėvą sudegino Lenzenbergo voigtas savo pilyje. Manieji nutempė Hirzhalsą ant laužo. O aš vedu prūsų sukilėlius per tų brangių žmonių pelenus ir nebijau prakeikimo. Aš tikiu į gyvenimą, Kristina". Jam atsakydama Kristina šaukia: "Herkau, aš myliu tave, su tavimi eičiau nors į pasaulio galą. Bet prūsų, pagonių, aš bijau. Jie yra kupini keršto ir neapykantos. Nuo jų reikia bėgti, bėgti, bėgti".

Šio veiksmo pabaigoje įbėgęs Eisutis Montei praneša, kad Samilis pabėgęs, nes vitingas Gurdas atsivedęs įsigėrusių karių ir jų padedamas išvaikęs sargybinius.

Vokiečių Riterių Ordino didysis magistras Hermann von Zalza, valdęs nuo 1210 ligi 1239 m.

Ketvirtame veiksme matome Karaliaučiaus pilies kambaryje komtūrą, skaitantį apie 1251 metų įvykius, kai į prūsų kraštus atžygiavo didelė kryžeivių kariuomenė.

Jo patikėtinis Dietrichas atveda pas komtūrą mums žinomą Samilį, kuris jam prisistato kaip prūsų vitingas, kuris norįs Ordinui patarnauti ir išduoti Herkų Montę. Jam nepilnai tikėdamas, komtūras jį klausia, kokio atlyginimo jis už tai norįs. Samilis atsako: "Aš ne dėl turto išduodu Montę. Vieno prašau: jeigu Ordinas vėl užvaldys kraštą, atsiminkite, kad kilmingieji jums padėjo ir nemažinkite vitingų teisių!"

Samilis papasakoja, kad Montės siųstas ir Ordino šnipų pagautas laiškas, kad Montė su 3.000 vyrų išvykęs į Kulmiją, yra klasta ir kad jis su kariuomene atvykęs prie Karaliaučiaus ir strėlės šūvio atstume, eglyne esanti jo palapinė. Prašo kareivių, kurių pagalba žada Montę paimti į nelaisvę. Komtūras sutinka, kad Samilis savo pasiūlymą vykdytų.

Į Dietricho klausimą, kodėl komtūras patikėjęs šiam pagoniui išdavikui, komtūras jam atsakė: "Išdavikais niekas nepasitiki, o tik naudojasi. O be to, aš čia turiu savo rankose jo sūnų ir jo moterį. Kas man uždraus juos panaudoti Viešpaties garbei ir Ordino naudai?"

Iš ką tik į pilį sugrįžusios Kristinos komtūras stengiasi išgauti, kur dabar Montė, kuri žinia tikresnė. Kristina aiškina pagal laišką, kad Montė prieš keleta dienų išvykęs į Kulmiją. Komtūras baisiai supyksta ir jai tarp kitko sako: "Tau daviau arklį, daviau pinigų, nurodžiau kelius, tau leidau pasimatyti su tavo mylimuoju, pats imdamas ant savęs baisią nuodėmę. O tu dabar meluoji, meluoji!"

Kristinai beaiškinant, jog ji kalbanti teisybę, sargybiniai įveda surištomis už nugaros rankomis Montę. Komtūras sujaudintas klaupiasi prie sienoje esančio kryžiaus ir dėkoja už tą Ordinui suteiktą malonę. Atsikėlęs komtūras paima žvakę Montei į veidą pažiūrėti. "Taip atrodo žmogus, prieš kurį visas Riterių Ordinas drebėjo. Sakoma, kad tu nepralaimėjęs nei vieno mūšio. Daug krikščioniško kraujo praliejai, Heinrich Monte! Ir štai atėjo atpildo valanda".

Komtūras iš jo reikalauja, kad jis atšauktų kariuomenę nuo Karaliaučiaus. Montė jam atsako: "Ne aš pašaukiau į karą ir ne aš jiems įsakysiu pasitraukti nuo Karaliaučiaus".

Komtūras toliau tęsia: "Apie tave kalba, kad tu kovoji kaip krikščioniškas riteris. Už tai tau leisiu prieš mirtį pasirinkti nuodėmklausį". Montė jam atkerta: "Man jis nereikalingas, bet aš turiu vieną prašymą. Mano išdaviką pakarkite valanda anksčiau, negu mane".

Komtūras jam atsako: "Koks skirtumas... Vienas pagonis mažiau ar daugiau. Dar šią naktį Samilis bus pakartas, o tu rytoj, viešai".

"Ką, mane?!" išsigandęs sušunka Samilis. "Tai taip tu man atsilygini, komtūre, ką tu man žadėjai. Aš gi Montę išdaviau. Ar jums neužtenka, kad tik vienas Montė žus?" Komtūras atsako: "Išdavimu mes naudojamės, vitinge, o išdavikus, kai jie nebereikalingi, mes naikiname. Vienas kitą išduokite ir abu žūkite. Brolau, Dietrich, paimkite šį pagonį ir jį dar šią naktį pakarkite". Dietrichas atsako: "Mes jį pakarsime kiaulidėje, nes kartuves audra išvertė".

Išvedus Samilį, komtūras kreipiasi į Montę, jam tarp kitko sakydamas: "Pagalvok, Monte, šimtai krikščionių ir tūkstančiai prūsų žuvo ir dar žus. O vaisiai bus tie patys. Ordinas vistiek užvaldys jūsų kraštą. Laikas veikia mūsų naudai, o jūsų nenaudai. Jūsų jėgos senka, o mūsų auga. Mes kariaujame už tikrą tikėjimą, Monte".

Išklausęs Montė jam atkerta: "Ar ilgai jums užteks mulkių, kurie vis dar tikės veidmainių pasakomis? Laisvės mintis nemiršta, kryžeivi. Kai visa tauta supranta, kad mirti už laisvę garbė, o gyventi vergijoje yra gėda, tokios tautos nepražudysite".

Montei atsisakius atšaukti kariuomenę nuo Karaliaučiaus pilies, o Kristinai nepasisekus iš sargybinio išplėštu durklu nudurti komtūro, ji pasisiūlo, nors Montė tam prieštarauja, eiti pas prūsų kariuomenę ir perduoti Montės įsakymą atsitraukti nuo pilies. Komtūras su tuo pasiūlymu sutinka. Montei tuomet iš savo pusės pasiūlius pradėti derybas dėl paliaubų, komtūras sudaro raštą ir, leidęs atrišti Montės rankas, prašo rašyti raštą. Vieton tvėręs plunksną, Montė griebia žvakidę ir trenkia į žemę. Menėje sumišimas, kurio metu dingsta Montė, kaip žemės prarytas.

Paskutiniame veiksme rodoma

prūsų stovykla, kurioje po Montės dingimo vyksta pilnas sumišimas. Nežinia, kur yra jų vadas. Galiausiai atranda Samilio durklą, iš ko daroma išvada, kad Samilis, nuo Montės kartuvių pabėgęs, atsidūrė pas kryžeivius ir Montę nužudė arba išdavė kryžeiviams.

"Kur Kristina?", klausia prūsai. "Ar ji nepadarė paslaugos? Kur ji dabar yra? Tikriausiai Karaliaučiaus pilyje. Atrodo, kad ir Montė nuėjo jos pėdomis. Kodėl į pilį, o ne į Magdeburgą, kur jis buvo susukęs šiltą lizdą".

Įvedama sargybinių pagauta Kristina, kuri praneša, kad Montė pas kryžeivius pilyje. "Gelbėkite Montę!" ji šaukia. "Jį pagrobė ir išdavė Samilis".

"Jai negalima tikėti", sako vienas vitingų. "Vitingas vitingo neišduos", aiškina kitas. "Pulkite pilį", šaukia Kristina. "Montę gali kiekvieną akimirksnį nukankinti. Komtūras įsiutęs kaip žvėris".

Vadams besiginčijant, ar paklausyti moters ir pulti pilį ar ne, atnešamas Montės įsakymas perduoti karo ženklą bartų vadui Kolčiui. Paklausus, kur yra vadas, pasakoma, kad prie užtvaros, nes kryžeiviai nori pulti upės užtvarą ir po to pačią sukilėlių stovyklą. Parengiama kariuomenė įsakymą vykdyti.

Kilmingiesiems vitingams dabar aišku, kad Kristina yra išdavikė ir apgavikė, norėdama įvesti vadus į pilį ir juos ten sunaikinti.

Koltis kreipiasi į ją: "Moterie, tu laisvai nueini į priešų pilį ir vėl grįžti. Yra karo metas, pilis apsupta. Mums praneši, kad vadas pilyje, o vadas yra laisvas. Šauki pulti pilį, o vadas įsako atsitraukti. Kas čia yra? Kas tave mėto iš jų pas mus ir vėl atgal? Kas už tavo nugaros stovi?"

Vitingai šaukia: "Už jos stovi Karaliaučiaus komtūras". "Kiti: "Krikščionys, kryžeiviai, vokiečiai! Ar dar neaišku, kam tą moterį pas mus atsiuntė Karaliaučiaus komtūras? Prūsus išdavinėti! Kaip baudžiama išdavikė? Mirtimi, mirtimi! Mirtis išdavikei, mirtis krikščionei!" šaukia aplinkui stovintieji.

Kristina: "Aš ne išdavikė! Kryžeiviai dabar mano priešai. Prūsija dabar mano antroji tėvynė! Aš noriu, kad jūs laimėtumėt karą". Koltis: "Ir priimtume krikščionybę, taip?. Atsakyk, tyli? Čia tave Ordinas atsiuntė mus iš vidaus griauti, krikščionybę platinti".

Vitingai šaukia: "Ant laužo Kristiną, ant laužo krikščionę! Paaukokime ją dievams. Ant laužo, ant laužo!"

Vitingams krikščionę išvedus, Koltis galvoja: "Išauš diena, vadas grįš ir neberas Kristinos. Kas išdrįs vadui tą baisią žinią pasakyti? Ko ji čia atėjo? Ar Vokietijoje nėra vyrų, nėra duonos, nėra saulės?"

"Ten Dievas yra prie kryžiaus prikaltas", pertraukia jį Eisutis.

Montei į stovyklą sugrįžus, jam šią rūsčią žinią praneša pats bartų vadas Koltis. "Ją paaukojome dievams. Tai buvo padaryta dėl mūsų krašto. Kaltas esu aš, kad patenkinau minios reikalavimus, nes norėjau ją pašalinti. Trauk kardą, Monte, aš nesiginsiu. Sutinku mirti nuo tavo rankos".

"Na, tai mirk, šunie!" šaukia Montė ir puola jį. Jį sulaiko jo motina Nomėda. Montė atsitraukia.

"Kam aš jį naikinsiu?" rezignuodamas prataria Montė. "Ir ką aš turiu sunaikinti? Aklą tamsybę? Žvėrį žmoguje? Ne, ne, čia kas nenugalima, jeigu tokie žmonės gyvi deginami ant laužo. Ne, ne, Kolti, ne tave reikia žudyti, bet stabus. Juos reikia sunaikinti, kuriuos jūs vadinate dievais. Temsta saulė ir miršta mintis jūsų stabų šešėlyje".

"Jis proto neteko", jį pertraukia Koltis.

"Nepažinsite jūs laisvės, kol jūsų dievai ją žudys. Tebūnie jie prakeikti!" šaukia Montė.

Koltis: "Monte, tu apakai! Tu nori atskirti prūsus nuo jų dievų. Tu esi sukilėlis prieš pačius prūsus. Be reikalo mane palikai gyvą. Tavo vadovybėje nebegaliu kariauti. Aš pasitraukiu".

"Mano kūnas išvagotas randais, kaip pati mūsų žemė, kurią aš visą gyvenimą gyniau. Bet dabar aš nebesuprantu, už ką tu kariauji ir už ką aš turiu kovoti? Kuris iš mūsų dviejų yra už Prūsiją ir kuris yra prieš ją? Mano gyvenimas atgyventas. Bartos kariai lieka tavo žinioje". Tai pasakęs, Koltis meta kardą Montei po kojų ir išeina.

Ateina bartų vadai ir klausia Montę: "Didysis ryki, Koltis buvo mūsų tėvas ir vadas. Tu jį privertei pasitraukti. Koltis išjojo į Ramovę susideginti. Visi bartai yra sujudę. Kodėl mūsų vadas pasirinko mirtį? Tai pranašauja didelę nelaimę. Gal tu susitaikei su Ordinu, su krikščionimis? Juk tu buvai Karaliaučiaus pilyje".

"Nurimkite, bartai", atsako Montė. "Aš su Ordinu nesusitaikysiu, kol nors vienas kryžeivis bus mūsų žemėje. O bartams dabar vadovaus Ragūnas".

"Tu gali paskirti tik vėliavų vadus, o genties vadą renkasi pati gentis", Montei atsako kitas bartų karys.

12 ir 13 amžiaus prūteniškas kareivis

Įbėga karys ir praneša, kad pilies riteriai nuleidę tiltus ir iš pilies išeina kryžeivių kariuomenė. Tai išgirdęs, Montė surinka: "Kausimės ligi paskutinio žmogaus! Karaliaučius yra Prūsijos likimas".

Balsai girdėti toliau: "Kryžeiviai, kryžeiviai, kryžeiviai!"

Montė užbėgęs ant kalnelio su dideliu dvasios pakilimu šaukia: "Prūsai, į mūšį! Už laisvą Prūsiją! Už laisvus prūsus, už laisvą tėvų žemę!" Balsai toliau girdėti: "Už laisvą tėvynę, už laisvą tėvų žemę!"

PASTABOS:

Herkus Montė kovojo su savo natangais, būdamas šios giminės vadu prie Karaliaučiaus, tik prūsų giminių sukilimo pradžioje. Kartu su jais kovojo ir sambiečiai. Istoriniai yra žinoma, kad Montė, puldamas Karaliaučiaus pilį, metė į Ordino riterį Uhlenbuschą jieti šaukdamas: "Tave dar šiandien į Dausas išdanginsiu!" Bet puolamojo riterio pagalbininkas metė atgal iš pilies į Montę jietį, pataikydamas ir sužeisdamas jam ranką. Sužeistas Montė pasitraukė nuo Karaliaučiaus ir daugiau tos pilies jau nebepuolė. Karaliaučiaus pilis tuo metu ir vėliau buvo nepaimta.

Bartų vadas Koltė (ne Koltis) tuomet nebedalyvavo kovose prie Karaliaučiaus. Jis yra paminėtas tik vėliau prūsų vedamose kovose vakarinėj Prūsijos daly — Pomeranijoje.

Prūsų giminių sukilimas tęsėsi apie 15 metų. Tame laikotarpyje Montė kovojo beveik be išimties vakariniuose Prūsų kraštuose, kartais vadovaudamas ir kelioms giminėms, bet jis nebuvo išrinktas vyriausiu karo vadu. Tame ir glūdėjo prūsų giminių tragedija. Jie buvo kryžeivių nugalėti atskiromis giminėmis, kol buvo galutinai palaužtas jų pasipriešinimas.

Samilis yra pogezanas (nuo Pagudės) vakarinių prūsų kilmingasis. Jis išdavė savo brolius prūsus, aprūpindamas kryžeivių Chrisburgo pilies įgulą maistu sukilimo metu. Jis kartą laisvųjų prūsų buvo pagautas ir žiauriai sumuštas. Bet jis išliko gyvas ir po sukilimo pabaigos jo vardas yra minimas Ordino sąrašuose apdovanojant žemėmis jiems pasitarnavusius prūsus. Prie Karaliaučiaus jis niekuomet nekovojo.

Nėra jokių žinių, kas buvo Montės motina. Istorinė Nomėda yra parsidavėlė Ordinui ir gynė su savo trimis sūnumis Beseleidos pilį nuo sūduvių.

Veikale be istorinių netikslumų yra keletas psichologiniai neįtikinamų scenų ir charakterių. Esama dialoguose ir komunistinės patosinės propagandos.

Baronesos Kristinos sudeginimas taip pat neįtikinamas. Prūsai ne taip dažnai degino žmones. Yra tik keli atvejai, kai priešai buvo deginami, kurie buvo pasižymėję nepaprastu žiaurumu.

Autorius klaidingai vadina prūsų kilminguosius "vitingais". Tas vardas iškyla tik vėliau, kai Ordinas atsilygindavo jų pusėje kovojusiems prūsų kilmingiems kariams žeme ir ypatingu apdaru. Tokie prūsai kariai be išimties buvo vadinami vitingais. Ką šis žodis etimologiškai reiškia, nežino nei vokiečių istorikai.

GFWC tarptautinė solidarumo konferencija

GFWC Tarptautinė Solidarumo Konferencija įvyko š.m. birželio 11-16 d.d. Rio de Janeire, Brazilijoje.

Konferencijos atidarymas įvyko Copacabana Palace Hotel patalpose, birželio 12 d. 14 val. dalyvaujant skaitlingam skaičiui GFWC atstovių daugumoje iš Jungtinių Amerikos Valstybių, Bahamas, Puerto Rico, Lima ir Brazilijos, pirmininkaujant Mrs. E. Lee Ozbirn, GFWC prezidentei, ir suvažiavimą savo atsilankymu pagerbusiam Guanabaros Estado gubernatoriui Snr. Carlos Frederico de Lacerda.

Konferencijos pirmininkei susirinkusius pasveikinus, buvo perskaityta Rev. Maurice L. Haelen invokacija. Po jos, delegates ir prezidiumą angliškai sveikino gubernatorius Snr. Carlos Lacerda, pabrėždamas tuos kilnius tikslus ir darbą, kurį yra užsibrėžusi moteris visuomenininkė, ir kurie yra siekiami per tarpusavio solidarų bendravimą suartinti Šiaurės ir Pietų Amerikos kontinentus, siekiant abiejų šalių gerbūvio, savitarpio paramos ir supratimo remiantis taikos ir krikščionybės bei laisvės principais. Jo kalba buvo palydėta šilto susirinkusiųjų pritarimo.

Po to sveikino Rio de Janeiro GF WC pirmininkė Mrs. William R. Marshall, džiaugdamosi tokiu gausiu delegačių skaičiumi, panorusių atvykti į Pietų Amerikos kontinentą, kad jį geriau pažinti, ir tuo pačiu užmegzti artimesnius santykius bendroje veikloje nusistatytos programos. Ji esanti įsitikinusi, kad šios ir sekančių konferencijų metu, visi rūpimieji klausimai ir problemos bus darniai išaiškintos.

Mr. Leonard J. Saccio, J. Valstybių pagalbos Brazilijai ekonomijos ministeris ir direktorius nušvietė tos pagalbos programą.

Paskiau sekė kalbos Mrs. E. Lee Ozbirn ir J. E. ambasadoriaus Mauricio Nabucco. Pabaigai pasirodė moterų choras meniškai sudainavęs po tris dainas angliškai ir portugališkai.

Tos pat dienos vakare tame pačiame Copacabana Palace įvyko banketas, kurio meninėje programoje pasirodė Brazilijos tautinis ansamblis vad. "Heitor des Prazeres e sua gente".

Birželio 13 d. konferencijos pradėtos 9 val. rytą pirmininkaujant Mrs. Lee Ozbirn. Paskaitose buvo nušviesta Brazilijos moters padėtis šeimos ir visuomeniniame gyvenime, namų vidaus įrengimai ir dekoravimas, augštojo mokslo moters padėtis Brazilijoje, jaunimo auklėjimo bei švietimo problemos.

Popietinėje sesijoje buvo kalbama apie ekonomini progresą abiejuose kontinentuose, Brazilijos meną ir literatūrą.

Konferencijos vyko labai gyvoje ir darnioje nuotaikoje. JAV-bių delegatės labai domėjosi visais klausimais prašydamos po paskaitų paaiškinimų iš prelegentų.

Birželio 14 d. viešnios išvyko aplankyti šio krašto naująją sostinę Brasilią, kur buvo priimtos Palacio de Alvorada, Kongresų namuose, Augščiausiame Tribunole. Joms taipogi buvo surengtas priėmimas JAV ambasadoje.

Birželio 15 d. delegatėms buvo surengta vakarienė Mrs. E. Lee Ozbirn garbei JAV-bių ambasadoje Rio de Janeire.

Sekančią dieną viešnios išvyko į S. Paulo. Iš čia aplankė Santos, Campinas ir kt. žymesnes vietas, rodydamos visur didelį susidomėjimą, fotografuodamos viską, ką tik rado egzotiško šiame mažai pažįstamame krašte.

Iš visko tenka spręsti, kad šio gražaus suvažiavimo tikslas buvo liečiantis grynai artimesnių santykių užmezgimo su Brazilijos GFWC, kurio centras randasi Rio de Janeire ir kuris teikia nuolatinę pagalbą įvairioms filantropinėms organizacijoms. Šiuo metu šio klubo pirmininkė yra Mrs. William R. Marchall.

H. Mošinskienė
L.M.A. atstovė konferencijoje

Vašingtono Lietuvių Moterų klubo baliaus loterijai dail. J. Bagdonas paaukojo aliejumi pieštą paveikslą, kurį laimėjo ponai Laučkai. Iš kairės į dešinę stovi: p. Ofrosimovienė pravedusi loteriją, laimėtojai Laučkai, dail. J. Bagdonas, Krivickienė Moterų klubo pirmininkė, šokėja Valaitytė išpildžiusi programą, priešais paveikslą sėdi Simonavičiūtė neseniai su tėvais ir seneliais atvykusi iš Kazachstano.

Lietuvių Moterų Klubas Vašingtone

Klubo valdybą sudaro: G. Krivickienė, G. Grinienė, Z. Jurkienė, Z. Platerienė ir narė V. Vasaitienė.

Prieš Velykas klubo narės ir mokyklinio amžiaus jaunimas pp. Kajeckų šeimos globoje buvo susirinkę Lietuvos pasiuntinybėje marginti lietuviškų margučių ir pamokyti to gražaus meno nemokančius.

Gegužės 6 d. gražiose patalpose Moterų klubas buvo suruošęs pavasario balių. Programoje dalyvavo šokėja Audronė Valaitytė ir Alfonsas Petrutis. Šokiams grojo orkestras. Narės buvo suruošę įvairų bufetą. Veikė loterija, kurią savo aukomis parėmė p. Kajeckai, Bačkiai ir dail. J. Bagdonas, dovanodamas gražų aliejum pieštą paveikslą. Linksmai praėjo vakaras, davęs pelno, kuris buvo paskirstytas paremiant Vasario 16 gimnaziją, Lietuvių Moterų Atstovybę, Vašingtono šeštadieninę lietuvišką mokyklą bei užsisakant "Moters" žurnalą.

Savo tolimesnėje veikloje klubas yra numatęs suruošti liaudies dainų koncertą. Be to, klubo narės lanko ligonius ir prižadėjo talkinti BAL Fui renkant drabužių, be to, paremti savo korespondencijomis ir straipsniais "Moters" žurnalą.

Romano konkursas

"Giedra" — vyresniosios giedrininkės ir korporacija skelbia romano konkursą šiais nuostatais:

1. Premijuojamas tikrai literatūriškai vertingas kūrinys.
2. Premijos dydis — $1.000.
3. Premija nedaloma.
4. Romano herojus turi būti teigiamo charakterio lietuvė moteris. Pageidaujama, kad būtų sukurtas idealus dvasinis ir fizinis lietuvės moters tipas.
5. Romanui fonas gali būti panaudotas: a. istorinis, b. netolimos praeities arba dabarties, c. ateities — perspektyvinis fonas.
6. Kūriniui temą pasirenka pats autorius.
7. Kūrinys turi būti parašytas mašinėle, ne mažesnis kaip 200 romaninio formato puslapių.
8. Kūrinys pasirašomas slapyvardžiu. Atskirame, uždarame voke turi būti pažymėta: a. tikroji pavardė ir vardas, b. adresas ir telefonas, c. kū-

Katalikių moterų veikla Lietuvoje

MOTINA AUGUSTA — Apolionija Sereikytė

Keletas faktų iš katalikių moterų veiklos

Apie LK Moterų Draugijos atsiradimą knygoje 'Tiesos ir meilės tarnyboje" prel. Januševičius rašė: "įkūrė ją Dievo Apvaizdos malonė Bažnyčios ir tėvynės labui". Ir tikrai kai pažvelgi į draugijos gyvenimą, jos nuveiktus darbus, turi sutikti su garbingu prelatu, kad per šią organizaciją atlikta daug reikšmingų darbų Kat. Bažnyčiai, Lietuvai, mūsų šeimoms ir moterų gerovei kelti. Žinoma, ir Bažnyčia bei jos atstovai rėmė šios organizacijos darbus, o Dievo malonė stiprino veikėjas ir nares ir lydėjo jųjų darbus.

Draugijos veikimas buvo tikrai krikščioniškas ir giliai moteriškas. Šios draugijos veikimo nebuvo palietusi klaidingos emancipacijos dvasia. Tai buvo dėl to, kad draugija buvo aiškiai katalikiška. Daug lietuvių kunigų nuoširdžiai draugijos veikimą rėmė. Žinome, kad ir visai draugijai pradžią davė kunigas, o vėliau daugelio skyrių steigėjai ir nuolatiniai patarėjai buvo kunigai. Jie matė, kad ši draugija yra didele pagalba Katalikų Bažnyčiai, jos narių religiniam auklėjime. Tačiau visą veikimo naštą nešė pačios moterys tiek centre, tiek provincijoje. Per įvairius kursus buvo paruošta vadovių. 1933-34 m. buvo ruošiami organizaciniai kelių dienų kursai visuose rajonuose ir regijonuose, reiškia 27 vietose. Kursuose dalyvaudavo po kelias dešimt moterų. 1935 m. kovo 11-15 d. tokie kursai įvyksta Kaune. Čia dar prijungiami ir auklėjimo klausimai. Kursai vyko 5 dienas, juose dalyvavo iš visos Lietuvos daugiau kaip 200 moterų vadovių. Teko stebėtis paprastų kaimiečių organizaciniais sugebėjimais, mokėjimu pravesti susirinkimus, pasakyti kalbą, parengti veikimo palnus.

Organizacijos dvasia

Tačiau didžioji sėkmingo veikimo paslaptis glūdi organizacijos dvasioje. Organizacijos dvasia buvo didelio pasiaukojimo dvasia. Atsisakyti poilsio, malonumų dėl savo organizacijos, ką nevalgius dėl savo organizacijos, dėl Dievo — buvo nuolatinis dalykas. Pavargti, pakentėti ruošiant šventę, kursus ar kongresą buvo įprastas dalykas. Reikia pažymėti, kad tiek Centro Valdyba, tiek cetnriniai komitetai, nekalbant apie skyrius, netik už savo darbus negaudavo atlyginimo, entik reguliariai aukodavo įvairiems draugijos reikalams, bet dar dažnai turėdavo pakelti valdžios nepalankumą. Todėl iš valstybės tarnautojų palyginti nedaug moterų dalyvavo LK Moterų draugijos veikime. Ir visdėlto buvo didelio pasiaukojimo moterų, kurios išdirbo draugijoje po 15 ir daugiau metų. O draugijos Centro Valdybos pirmininkė Magdalena Galdikienė išbuvo tose pareigose virš 20 metų.

1940 metais LK Moterų draugija turėjo 410 skyrių, 30 rajonų, 5 regijonus ir 42.000 narių. Draugijos organo "Moters" tiražas pašoko iki 25 tūkstančių. Tai buvo atsiekta dėka skyrių ir narių vajaus bei planingo naujų skyrių steigimo. Draugijos veikimas buvo gerai centralizuotas. Todėl tas veikimas buvo sėkmingas ir galingas — ką siekdavo, siekdavo visa organizacija. Prisiminkime tą didžiulį katalikių moterų ir mergaičių kongresą 1933 metais, kur dalyvavo 10.000 moterų. Kai pasipylė didžioji eisena Kauno gatvėmis, moterys pasipuošusios tautiniais drabužiais, nešinos savo organizacijos vėliavas — nustebino visus. Prof. Leonas po kongreso atsiuntė Centro Valdybai padėkos laišką. Kiekvienas taurus lietuvis džiaugėsi matydamas lietuvę moterį gerai organizuotą, susipratusią, šviesią. Kaimo moters kultūra dėka LK Moterų draugijos šuoliais kilo. Apytikriais duomenimis per metus buvo suruošiama apie 2000 paskaitų. Paskaitas skaitydavo pakviesti prelegentai, kartais jas gaudavo raštu iš Centro, bet taip pat ir pačios narės skaitė paskaitas. Štai Biržų skyriuje iš 48 paskaitų, 22 skaitytos pačių narių. Per paskutinį dešimtmetį, be perdėjimo galima sakyti buvo suruošta vien LK Moterų draugijos nemažiau 20.000 paskaitų. Koks tai nepaprastas indėlis į tautos kultūrą! Lietuvė moteris mėgo klausytis paskaitų, mėgo skaityti knygas ir alikraščius.

Šeimų sukrikščioninimas ir jaunų motinų organizavimas

"Grąžinkite šeimą Kristui!" — šiuo šūkiu katalikės moterys kvietė savo 1936 metų konferenciją. Konferencija pavadinta šeimos auklėjimo konferencija. Konferencijos darbų pagrindan paimta šv. Tėvo enciklika "Casti Conubii". Tuo klausimu skaitytos devynios turiningos ir išsamios paskaitos. Tokiu klausimo pastatymu ir nagrinėjimu LK Moterų dr-ja pirmoji išėjo plačion visuomenėn su taip rimtu, nuodugniu šeimą liečiančių klausimų svarstymu. Iki tol buvo būdinga paimti nagrinėti visas sritis po truputį, o nieko išsamiai ir pagrindinai.

Po konferencijos paskelbta šeimų sukrikščioninimo vajus. Visoj Lietuvoj, visuose draugijos skyriuose buvo rengiamos paskaitos, kursai. Taip pat buvo rengiamos jaunų motinų dienos, per kurias buvo svarstomi joms svarbūs auklėjimo klausimai. Buvo stengiamasi ištekėjusias pavasarininkes įtraukti į LK Moterų dr-jos eiles. Tos jaunų motinų dienos buvo sėkmingos, jos mielai klausydavo joms skirtų paskaitų. Per šį laiką daug jaunų motinų įstojo į draugijos eiles, pačios draugijos veidas pajaunėjo.

Moterų spaudos statistika Lietuvoje 1937 metais

Statistika imta iš O. Beleckienės straipsnio "Lietuvė spaudos darbe", tilpusio "Naujoje Vaidilutėje".

Moteris	15.500
Naujoji Vaidilutė	2.500
Motina ir Vaikas	1.500
Vadovė (skaučių)	1.200
Liepsnos	10.500
Moteris ir Paasulis	1.000

---

rinio antraštė, d. autoriaus slapyvardis.

9. Kūrinius siųsti: "Giedros" romano konkurso komisijai, 8741 Albany Ave., Chicago 42, Ill.

10. Kūriniai turi būti prisiųsti ne vėliau kaip 1963 m. rugsėjo 1 d. (pašto antspaudo data).

11. Konkurso komisiją sudaro: Benys Babrauskas, Kazys Bradūnas, Elena Juknevičienė, Vincas Ramonas, Juzė Vaičiūnienė.

12. Autorius, laimėjęs šio konkurso premiją, be papildomo honoraro pirmosios laidos teises perleidžia "Giedrai" — vyresniosioms giedrininkėms ir korporacijai, įskaitant teisę romaną spausdinti "Draugo" dienraštyje ir išleisti atskiru leidiniu.

13. Rankraščiai, nelaimėję konkurso, grąžinami autoriams.

10 metų Melbourno LK Moterų Draugijos skyriui

Rugpjūčio 20 d. Marijos Dangun Ėmimo šventėje, Kat. Moterų Dr-ja Melbourne atšventė 10-ties metų sukaktį. Diena buvo pavasariška, maloni, todėl sutraukė gausų narių būrį po savo kilnia vėliava St. John's bažnyčion išklausyti šv. Mišių, kurias aukojo kun. P. Vaseris jų intencija. Choro jausmingos giesmės kėlė šventą nuotaiką. Gi kun. P. Vaserio pamokslo žodžiai sužadino gražius Žolinių prisiminimus tėvynėje, kartu iškėlė svarbią reikšmę organizacinės veiklos, paskatindamas jaunąsias motinas draugijan įstoti.

Bendrai priėmusios šv. Komuniją ir pasimeldusios Dievo palaimos ateities siekimams ir darbams, narės su savo šeimomis bei pakviestais svečiais patraukė link parapijos namų pradėti linksmąją dalį. Siaurutė, bet visgi talpi salė nebuvo ligšiol mačiusi tokių skaitlingų svečių. Apie 130 dalyvių susėdo prie gražiai paruošto pietų stalo.

Pasistiprinusios jaukioj nuotaikoj, išgirdom skyriaus pirm. Zubrickienės įdomų pasakojimą apie LKM Dr-jos garbingą praeitį Lietuvoje. Pirm. Zubrickienė kalbėjo ne vien iš statistikos, bet ir iš savo gilios patirties kaip ilgametė dr-jos veikėja Lietuvoje.

Po to sekė eilė malonių sveikinimų bei linkėjimų. Dvasios vadas kun. Vaseris padėkojo už KM Dr-jos talkinimą parapijos darbe, ypatingai už gausią paramą parapijos namams, palinkėdamas toliau drąsiai ir ištvermingai tęsti savo darbą.

Kun. Bačinskas pasidžiaugė Kat. Mot. gražiu pavyzdžiu — jų pasiaukojimą tarnauti augščiausiam idealui, būtent — "Tiesai ir Meilei". Paste-

bėjo, kad Kat. Mot. darbas nesiriboja vien Melbourne, bet pasiekia net Adelaidę ir Geelongą, kartu paragino nesidrovėti panaudoti reklamos priemonių naujų narių patraukimui. Kat. Mot. Dr-ja esanti verta ne 50, o 500 narių.

Kat. Fed. pirm. Grigaitis savo kalboje iškėlė mūsų laikų svarbią jaunimo problemą. Daugelis jaunuolių klaidingai vengia katalikiškų organizacijų dėl jų senų pažiūrų, kada iš tikro katalikų pasaulėžiūra esanti labai moderniška. Kat. Mot. uždavinys šią klaidingą nuomonę pataisyti.

Linkėjimus ir sveikinimus taip pat perdavė Soc. Mot. Dr-jos pirm. Kuncaitienė; Skimberauskas — bažnytinio choro vardu; Čižauskas — Melbourno parapijos mokyklos vedėjas, ir Mulokas — vėliavos krikšto tėvas.

Draugijos 10 metų apžvalga paruošė ir skaitė Vaitekūnienė. Įsidėmėtina, kad organizacija buvo įsteigta Raulinaitienės iniciatyva 1951 m. liepos mėnesį. Pirmame susirinkime dalyvavo tik 9 narės. Iš šio mažo branduolio tačiau išaugo pajėgi ir gausi 90 narių organizacija, be kurios materialės bei moralės pagalbos neapsieitų nei parapija, nei katalikiška spauda. Raulinaitienei išvykus į Ameriką, pirmininkavimą perėmė Civinskienė, kurios valdybos kadencijos metu užvirė nepabaigiami reikalai ir darbai. Pradėti laikyti bufetai po pamaldų, kurie šiandien ir sudaro svarbiausią dr-jos pajamų šaltinį. Suruoštos vaišės kun. Vasario 15 metų kunigystei paminėti. Taip pat atmintinos vaišės kun. J. Petrausko primicijų proga. Nuo 1955 m. pradedama švęsti dr-jos metinę šventę. Taip pat suruoštos vaišės kun. J. Kungio kunigystės 10-čio proga. Sekė dar 45-rių metų ateitininkijos jubilėjus ir pan.

Nuo 1956 m. Civinskienei išvykus Amerikon, vadovavo Šemetienė. Jos vadovavimo metu be įprastų parengimų suruoštos dvi paskaitos, skaitytos kun. dr. Bačinsko ir E. Žižienės.

Nuo 1957 m. du metus pirmininkavo Naujokaitienė. Prasideda "Tėviškės Aidų" balių ruošimas. Taip pat J. E. vysk. Brizgio lankymosi metu surengtos didelio masto vaišės.

Nuo 1959 m. iki dabar skyriui sėkmingai pirmininkauja Zubrickienė. Šių metų Kat. Mot. Dr-jos valdybą, be pirm. Zubrickienės, sudaro: Šeštokienė, Šemienė, Baltutienė ir Statkuvienė. Užbaigdama pranešimą Vaitekūnienė pastebėjo: "Kat. Moterų Dr-ja yra ištverminga ir jums tarnaus dar ilgus metus".

Po to sekė puiki ir įvairi meninė programa. Statkuvienė ir Miliauskienė padeklamavo po gražų eilėrašti. St. Čižauskas su A. Raudžium padainavo tai progai pritaikytus kupletus, sukeldami daug skaidraus juoko svečių tarpe. Mus linksmino dar Juškos paruoštas moterų oktetas ir J. Selioko paruoštas moterų duetas. Sudainuota labai sena daina "Angelėli ir kvietkeli". Svečių prašomas Zdanavičius padainavo solo, o P. Vaičaitis, išklausė minios prašymą padeklamuoti "Juodą, baltą". Vakaro staigmena gi sudarė "Fotografo" vaizdelis, kuri iš tikro gana imantriai suvaidino Seliokas ir A. Petraitienė.

Kun. Bačinskas meninę dalį užrašė į juostelę, kurią vėliau, kavutę geriant galėjom iš naujo išgirsti. Įdomų ir nuotaikingą vakarą užbaigėme malda. **D. Baltutienė**

Naujas kunigas altoriaus tarnyboje

Audrys Juozas Bačkis įšventintas kunigu š.m. kovo 18 d. Romoje, šv. Jono Laterano Bazilikoje. Kunigystės sakramentą suteikė kardinolas Aloyzas Traglia. Pirmas iškilmingas šv. Mišias atlaikė kovo 19 d. šv. Kazimiero lietuvių kolegijos koplyčioje.

Kun. Audrys Juozas Bačkis yra gimęs 1937 m. vasario 1 d. Kaune. Vos pusantrų metų būdamas paliko Lietuvą su savo tėveliais atsidurdamas Prancūzijoje. Paryžiuje jis baigė pradžios mokyklą, gimnaziją ir dar vienus metus studijavo augštąją matematiką. Galutinai apsisprendęs savo pašaukimo kelyje, jis įstojo į St. Sulpice seminariją Parvžiuje ir ten, išklausęs dvejų metų filosofijos kursą Katalikų institute, įgijo filosofijos bakalauro laipsnį.

1957 m. įsijungdamas į Kauno vyskupiją, apsigyveno lietuvių šv. Kazimiero kolegijoje ir studijavo teologiją Gregoriano un-te, ruošdamasis teologijos licencijato laipsniui. Bažnytinės vyresnybės patariamas, jis dar pasilieka Romoje studijuoti Bažnytinę teisę.

Jaunasis kunigas nuo mažens dalyvavo aktyviai prancūzų katalikų skautų organizacijoje ir vėliau buvo nuoširdus lietuvių ateitininkų dr-vės ir Pr.LB narys. Ypatingai domėjosi socialine, religine veikla.

Jo, kaip jauno idealisto pagrindinis siekimas buvo: ruoštis apaštalavimui labiausiai dechristanizacijos paliestų žmonių tarpe.

Kun. A. J. Bačkis su savo mamyte

Nauja akademikė

Sofija Butkevičienė

Šiais metais gegužės mėn. Toronto universitetą baigė Sofija Butkevičienė, įsigydama net du mokslo laipsnius: Bachelor of Arts — humanitarinių mokslų ir Bachelor of Social Work — socialinės globos srityje.

Nauja akademikė, siekdama savo profesijos, per aštuonerius metus parodė tvirtą charakterį ir discipliną. Ji yra ne iš jaunųjų tarpo, bet apie 40 m. moteris, viena išauklėjusi savo sūnų, kuris dabar yra technikos mokyklos studentas Čikagoje.

Ji pati yra gimusi Rusijoje, kur jos tėvai buvo I-jo D. karo nublokšti. I Lietuvą grįžo tik 1924 m. 1938 m. baigė Kauno "Aušros" mergaičių gimnaziją. Jos lietuvių kalbos mokytojai buvo: a.a. Marija Skardžiuvienė, A. Skrupskelienė, a.a. Ašmantas, K. Jokantas. Anglų kalbos mokytoja — Aldona Rugytė.

Lietuvių tautos visuotinės nelaimės metu 1944 m. su visais tremtiniais atsidūrė Vokietijoje. Po II-jo D. karo dirbo kaip II-ro laipsnio valdininkė Wiesbadeno, Kasselio ir Miuncheno lietuvių tremtinių stovyklose. Mokėdama slavų kalbas dirbo vaikų našlaičių globos skyriuje prie UNRA Miunchene. 1948 m. atvyko į Kanadą kaip tarnaitė. Bet po pusės metų savo darbo prievolės gavo darbą Catholic Children Aid Toronte socialinėje srityje. Bet neturėdama šiam darbui profesinio paruošimo, savo darbo vadovybės patariama, 1953 m. įstojo į Toronto un-tą Science of Arts skyrių. Studijavo vakarais. 1955 m., baigusi gerai pirmus du semestrus, gavo stipendiją studijuoti socialinius mokslus — School of Social Work, kuriuos baigė 1956 m. Sėkmingai baigusi studijas ir gavusi Ontario provincijos stipendiją tęsė socialinių mokslų studijas Toronto un-te ir gilinosi psichiatrinių mokslų srityje. 1958 m. baigusi šių mokslų šaką, įstojo į Ontario Hospital, kur gydomi psichiniai ligoniai, atlikti reikalaujamą praktiką. Vakarais lankydama un-te paskaitas, sėkmingai

pasiruošė egzaminams abiejose mokslo šakose ir juos išlaikiusi gavo diplomus.

Šiuo metu siekdama magistro laipsnio yra įteikusi savo profesoriui mokslinę tezę: "Kokios įtakos turi socialinė bei ekonominė šeimos padėtis vaikų scizofreninėse ligose". Šiam klausimui tirti renka medžiagą Toronto ligoninėse.

Nauja akademikė yra "Moters" žurnalo bendradarbė, duodanti išsamių straipsnių iš savo srities. Ją dažnai išgirstame Liet. Kat. Moterų Dr-jos susirinkimuose su paskaitomis. Jos paskaitos yra labai gausiai lankomos, nes ji iškelia daug naudingų klausimų socialinėje ir moterų teisių srityje. Yra kilnaus būdo ir jautrios širdies padėti savo artimui.

Ši nauja akademikė yra naudinga ne tik savo naujai tėvynei Kanadai, bet ir lietuvių katalikų visuomenei. Ji yra Liet. Kat. Moterų Dr-jos Kanadoje Centro Valdybos narė.

Linkime naujai akademikei sėkmės jos kilnioje profesijoje. **Iz. M-tė**

DALIA KATILIŪTĖ šiais metais baigė Omahos, Nebr. Notre Dame augštesniąją mokyklą magna cum laude pažymėjimu. Laimėjo Amerikos National Merit Scholarship, kurį gauti yra nepaprastai sunku, laimėjimo galimybė yra maždaug tik vienas iš 1750.

Ši kukli ir nuostabaus rimtumo lietuvaitė, laimėdama tą augštąją Amerikos stipendiją, padarė garbę visiems lietuviams. Ir net savo gimnazijai padarė garbę, nes ji yra pirmoji tos gimnazijos istorijoje laimėjusi National Merit Scholarship. Gandas apie jos gabumus greit pasklido Amerikoje ir net 16 universitetų atsiuntė jai pasiūlymus pas juos studijuoti. Amerikos Matematikų Sąjunga apdovanojo ją aukso sage, jos ir jos tėvelių nuotraukos buvo dedamos į Amerikos laikraščius.

O ji pati? — Įsikūnijes kuklumas. Atrodo, kad jai net koktus tas "pragarsėjimas". Laimingiausia ji jautėsi ištrūkusi iš tų visų klausinėjimų ir stebėjimųsi, ir praleidusi dalį atostogų Dainavoje prie savo mylimojo Spyglio.

Studijas pradėjo Omahos Creightono universitete. Turi ypatingus gabumus matematikoje, bet dar nėra galutinai apsisprendusi, ką pasiims studijų pagrindu.

Nuostabą kelia jos tautinis susipratimas, jos meilė lietuviškam žodžiui, lietuviškai dainai, lietuviškam menui, žodžiu — viskam, kas lietuviška. Puikiai žino Lietuvos istoriją, lietuvių literatūrą — senąją ir naująją. Jos, kaip ir jos motinos, knygų lentynos pilnos lietuvių autorių.

Savo kolonijoje yra veikli ateitininkė ir skautė, gabi vaidyboje, labai muzikali, puikiai skambina pijaninu, dalyvauja Omahos Liet. Bendruomenės chore, rašo į "Ateitį" ir t.t. **Z.**

DANUTĖ TAUTVILAITĖ,

dirbdama Kongreso bibliotekoje Vašingtone, baigė katalikų universitetą, gaudama bibliotekininkės magistro laipsnį. Bakalauro laipsnį yra gavusi New Rochelle kolegijoje, N.Y.

ŠEIMININKIŲ KAMPELIS

Ką valgysime, kuo vaišinsime?

Veda BR. PABEDINSKIENĖ

ŽINOTINA.....

• kad marinados kiekvieną mėsą padaro trapesne ir gardesne. Pvz.: 1 puod. prancūziško padažo (French dressing), arba raudono vyno (galima vartoti ir vyninį actą kas mėgsta), 2 arbatiniai šaukšteliai prieskonių (gvazdikų, laurų lapų ir česnako), 2 šaukštai kapotų svogūnų, petruškų, žalių krapų ir krapų sėklų, 1 arbatinis šaukštelis garstyčių miltelių. Viską sumaišyti kartu, pamerkti mėsą mažiausiai porai valandų prieš kepimą ar virimą. Likusią nuo marinavimo sunką vartoti mėsos palaistymui kepant ar padažo darymui.

• kad apkepant svogūnus geriau vartoti pusę sviesto ir pusę olives alyvos. Šis mišinys ne taip greit dega ir pakeičia svogūnų kvapą. Tas pats mišinys tinka grybų ir žalių pipirų apkepimui.

• kad nedera žalių salotų pjaustyti peiliu. Jei lapai dideli, juos reikia suplėšyti. Plauti salotus visada labai šaltame vandenyje, paskui nuvarvinti — gerai nukratyti — tik nespausti. Sudėti į didoką indą ir įstatyti į šaldytuvą kokiai valandai prieš duodant į stalą.

• kad viščiukus gerai marinuoti citrinos sunkoje su svogūnų riekutėmis.

• kad žalios be sėklų vynuogės labai tinka į vištienos ar vėžių mišraines.

• kad prie keptų viščiukų labai tinka persikai ir abrikosai, juos prieš valgant įstatyti į krosnį kelioms minutėms toje sunkoje kur kepė viščiukai.

• kad betkokio paukščio vidurius prieš kepant reikia ištrinti vieno ar kelių daržovių prieskoniais, pvz.: kmynų, krapų, petruškų ar visų kartu.

• kad negalima virti daržoves ant labai karštos ugnies. Užvirinus jas laikyti virimo stovyje. Virti tampriai uždengtame inde ir labai mažame kiekyje vandens, reikalui esant galima visada pridėti verdančio vandens. Daržovės gardesnės kai jos apykietės. Negalima leisti joms ištižti. Druska ir prieskoniai į daržoves dedami joms išvirus.

• kad prieš verdant ryžius į puodą įdėti 1 šaukštą sviesto ar alyvos. Ryžiai taip nesukimba ir nepritraukia taip greit prie dugno.

• kad reikia būti labai atsargioms su stipriais prieskoniais. Geriau dėti mažiau, nes reikalui esant visada galima dadėti.

• kad pamarinuota žuvis yra labai gardi, pvz.: prieš kepant, pamerkti žuvį dviems valandoms į mišinį: 1 dalis acto ar rūgštaus balto vyno ir dvi dalys alyvos.

• kad reikia stengtis neperkepti ar nepervirti žuvies. Daugeliui iš jų reikalinga tik kelios minutės kepimo (jei jos yra kambario temperatūros). Patikrinimui ar iškepus arba išvirus, paimti dantų krapštuką ir įdurti į storiausią vietą (paprastai prie kaulo), atskirti mėsą nuo kaulo ir jei mėsa nėra permatoma — ji yra išvirus.

• kad kiaušinius reikia kepti uždengtoje keptuvėje ir vartoti galimai mažesnę ugnį. Keptuvę lengvai ištepti riebalais, sukulti kiaušinius, uždengti ir kepti apie 5 minutes. Gražiai atrodo ir be to, skoningesni.

• kad dviejų kiaušinių omletui reikia prieš plakant pridėti vieną šaukštą vandens. Niekada nevartoti pieno.

• kad kietai virti kiaušiniai maišyti su plonai pjaustytais neluptais obuoliais ir trupučiuku majonezo labai gardu.

• kad kiaušiniai retai sprogsta, jei juos dėti į šaltą vandenį ir nuo užvirimo virti ant lengvos ugnies 5 min.

Kiaušiniai su sūriu ir lašinukais

4 riekutės lašinukų,
4 riekutės šveicariško sūrio (gruyere),
4 kiaušiniai,
½ puoduko grietinėlės,
¼ arba ½ arbat. šaukšt. gatavų garstyčių.

Užkepimams vartojamą indą iškloti lašinukais ir apkepti ant ugnies. Nuimti nuo ugnies ir ant lašinukų uždėti sūrį taip kad lašinukai užsidengtų. Virš sūrio sukulti 4 kiaušinius, indą įstatyti į krosnį ir kepti 4 min., tada užpilti grietinėlę sumaišytą su garstyčiomis ir baigti kepti lengvame karštyje apie 10 min.

Turint didesnį indą ar daugiau valgytojų, šį produktų kiekį galima dvigubinti.

Kiaušiniai su Madeiros padažu

5 kiaušiniai,
3 puodukai pieno,
1 arbat. šaukšt. druskos,
⅛ arbat. šaukšt. pipirų.

Suplakti gerai kartu kiaušinius, pieną, druską ir pipirus. Supilti mišinį į gerai pasviestuotą kepimo for-

mą (gerai viduryje su skyle). Įstatyti formą į kokį indą su vandeniu ir įstačius į krosnį kepti prie 325-350 F., kol iškeps, apie 1 valandą, jei gilus indas.

Padažui:

3 šaukštai sviesto,
2 šaukštai miltų,
3 šaukštai pomidorų košės,
½ puoduko tirštos grietinėlės,
¼ puoduko Madeiros vyno,
½ arbat. šaukšt. druskos,
⅛ arbat. šaukšt. pipirų,
½ arbat. šaukšt. paprikos,
½ arbat. šaukšt. muškatinio riešuto.

Išleisti sviestą, pridėti miltus ir maišyti kaitinant, kol pasidarys vientisa masė. Tada sudėti pamidorų košę ir grietinėlę ir virti maišant, kol sutirštės. Gale sudėti prieskonius ir supilti vyną. Jei pasirodytų pertirštas, galima dar įpilti grietinėlės. Išversti iškeptus kiaušinius į apskritą indą ir užpilti šiuo padažu. Valgyti tuojau.

Žuvies filet su grybais

2 svarai žuvies nuvalytos be kaulo,
4 šaukštai sviesto,
¾ puod. smulkiai kapotų svogūnų,
½ svaro kapotų grybų,
¼ puod. žalių be sėklų vynuogių,
1½ puod. pasviestuotų baltos duonos smulkiai grūstų džiūvėsių.
Daržovių: salėrų lapų, petruškų, laurų lapelių, citrinos sunkos ir druskos pagal skonį.

Sudėjus daržoves ir prieskonius į puodą ir labai mažai vandens (nedaugiau 1 colio) užvirti, sudėti žuvį ir and labai mažos ugnies pavirti 5 min. Patroškinti svogūnus ir grybus svieste, uždengtoje keptuvėje. Apvirti žuvį, išimti iš vandens ir nuvarvinti. Paimti užtektinai didelį indą vartojamą užkepimams, gerai pasviestuoti, dėti eilę (maždaug pusę) žuvies, užpilti troškintus svogūnus, grybus ir vynuoges, ant viršaus užkloti likusią žuvį, užpilti grietinės padažu, apibarstyti džiūvėsiais ir kepti prie 350 F. apie 30 min.

Grietinėlės padažas:

4 šaukštai sviesto,
4 šaukštai miltų,
¾ puoduko vištienos buliono,
¾ puoduko tirštos grietinėlės,
½ arbat. šaukšt. druskos,
truputį pipirų, maironų, taragono.

Padažas gaminamas kaip ir kiti padažai. Sukaitinti miltus su sviestu, užpilti bulionu maišant sušildyti, įpilti grietinėlę ir prieskonius ir vartoti.

Pietūs vienam katile

4 svarai vištienos ar viščiuko,
1 kvorta verdančio vandens,
1 šaukštas druskos,
3 lapai salėrų,
1 morka,
1 vidutinis svogūnas pusiau perskeltas,
1 mažas gabaliukas laurų lapo,
1 svaras žalių pupelių,
1 sėkla raudono pipiro,
2 puodukai arba 4 uncijos makaronų.

Supjaustyti vištiena duodamais į stalą gabaliukais. Sudėti į didelį (4 kvortų) puodą, pridėti druską, užpilti vandens, sudėti visus prieskonius ir tamprai uždengus virti nuo užvirimo ant lengvos ugnies apie porą valandų. Sudėti pupeles ir vėl virti 20 min. Tada dėti makaronus, virti dar 10 min. Galima valgyti. Laurų lapą išimti po pusvalandžio nuo užvirimo.

Aviena su ryžiais

1 svaras avienos iš krūtinės be kaulo,
1¾ arbat. šaukšt. druskos, truputis pipirų,
2 saukštai riebalų,
1 vidutinio didumo svogūnas,
½ puoduko ryžių,
1 puodukas vandens,
2½ puoduko nuluptų pjaustytų pomidorų,
⅛ arbatinio šaukštelio trintų gvazdikų, truputis cinamono ir žalių petruškų.

Supjaustyti mėsą 1 colio kubikais, apkepti riebaluose kol apruduos, pridėti kapotą svogūną ir kepti kol svogūnai bus minkšti ir apgeltę. Tada pridėti ryžius, vandenį, pomidorus, gvazdikus ir cinamoną, taip pat druską ir pipirus. Uždengti puodą ir lengvai virti 1 - 1½ val. Pridėti daugiau vandens, jei reikalinga. Visas skystis turi būti sugertas ryžių kai baigia virti. Paduodant apibarstyti kapotomis petruškomis.

Persikų saldusis

1 pakelis želatinos — Jello
4 šaukštai cukraus
2 kiaušiniai
½ puoduko vandens
1 dežutė persikų (15 oz.) be skysčio
1 šaukštas citrinos sunkos
1 šaukštukas tarkuotos citrinos žievės.

Sumaišyti želatiną ir 2 šaukštu cukraus stikliniame puode. Išplakti trynius ir vendenį kartu ir užpilti ant želatinos. Uždėti ant verdančio vandens dvigubame puode ir virti iki sutirštės apie 5 min. Nuėmus nuo ugnies įmaišyti persikus, citrinos sunką ir citrinos žieveles. Atšaldant gerai maišyti, kad viskas gerai ir vienodai būtų išsimaišę. Atskirai išplakti baltymus ir 2 šaukštus cukraus. Lengvai viską sumaišyti ir duoti į stalą stiklinėse taurėse papuoštose persikų skiltelėmis.

Paįvairinti ryžiai

3 puodukai buljono,
1 puodukas ryžių,
1 šaukštas sviesto.

Ryžius paspirginti svieste keptuvėje, užpilti bulionu ir uždengus kepti krosnyje prie 350 F. apie 30 min.

Greitas padažas

2 šaukštai sausų garstyčių,
1½ puoduko majonezo,
1 šaukštas cukraus,
1 šaukštukas acto arba citrinos sunkos.

Viską gerai ištrinti ir galima vartoti prie kumpio, šaltos mėsos ar užkandėliams. Vietoje garstyčių pridėjus krienų turėsime kito skonio padažą.

Kepti šonkauliai

3 svarai šonkaulių, sukapotų norimo dydžio gabaliukais,
2 dideli svogūnai supjaustyti plonomis riekutėmis,
2 skiltys kapoto česnako,
2 valgomi šaukštai alyvos ,
½ puoduko citrinos sunkos,
½ puoduko vandens,
¼ puoduko chili sauce,
2 valgomi šaukštai Worcester sauce,
3 valgomi šaukštai rudo cukraus,
1½ arbat. šaukšt. druskos,
1 arb. šaukšt. garstyčių miltelių.

Užkaitinti krosnį iki 450 F. Sudėti šonkaulius į keptuvę ir kepti 30 min. Išimti iš krosnies ir nupilti susidariusius riebalus. Sumažinti krosnies karštį iki 350 laipsnių. Svogūnus ir česnaką pakepti alyvoje, kol bus minkšti, pridėti visus augščiau išvardintus prieskonius ir dar lengvai duoti pakepti 10 min. Užpilti tuo padažu šonkaulius ir įstačius į krosnį kepti apie 45-60 min. Laikas nuo laiko palaistyti ir apvartyti.

Aptepas keptai kiaulienai ar šonkauliukams

½ puoduko medaus,
1 šaukštas sausų garstyčių,
½ puoduko sojos padažo.

Viską sumaišyti ir aptepti mėsą bangiant kepti.

Madų pasaulis

SUKNELĖS šį rudenį dėvimos minkštų vilnonių medžiagų, kurios yra plačios ir klasinių formų. Sijonėliai pilno kliošo ar visai siauri. Vakarinės suknelės dėvimos dideliais pečių iškirpimais, matinio šilko, labai plonos vilnos ar aksomo. Ankstybam popiečiui labai madinga juoda bliuzelė ir platus satino sijonas šviesios spalvos.

SPORTINIAI PALTAI IR KOSTIUMĖLIAI

Vartojamos minkštos ir storos medžiagos. Žaketėliai trumpi ir didelėmis apikaklėmis, kartais puošti kailiukais. Deininiai paltai yra languoti ar dryži škotų raštais. Dėvimi apmestiniai sijonai su šviesiais pamušalais, o sporto reikalams ar kelionėms tos pačios medžiagos kelnaitės — vad. "Bermuda style".

Jaunų mergaičių apsiaustai tiesių linijų, paprasti ar liemenyje įimti ir mažu kliošu. Rankovės ilgos ar trijų ketvirčių. Ilgulmas truputį žemiau kelių. Jaunoms mergaitėms tinka lengvų linijų ir nekomplikuoto kirpimo drabužiai.

Rudens spalvose vyrauja tamsiai ir šviesiai pilka, juoda, bendram gamtos tonui taikantis dėvimi raudoni, vyšniavi, geltoni ir šivesiai rudi ar vyšniniai raudoni sunkesni kostiumėliai.

Šių metų rudens naujausia mada kailinė skrybėlaitė ar puošta tik kailiais ar storo milo kepuraitės su kailio apvadais.

Dėvima šviesūs kostiumėliai ar paltai su tamsios spalvos kepurėmis ir tamsaus kailio apikaklėmis. Apikaklių stilius: stačias prie kaklo ir didesnės angliško stiliaus karakulio apikaklės.

KASDIENINAI darbo ir gatvės drabužiai pasilieka klostyti angliško stiliaus languoti ar siauri lygūs sijonai, ir minkštos vilnos bliuzelė ar žakietėlis anglų stiliaus.

PLAUKŲ ŠUKUOSENOJE daugiau laisvumo. Jaunoms mergaitėms vėl grįžta ilgesni lengvai ir natūraliai garbanoti plaukai. Nėra madinga dažyti plaukus įvairiomis spalvomis dirbtinai juos sušukuojant ant viršugalvio, panašiai kaip kepurę.

NEMADINGA smarkiai suraityti plaukai. Šukuosena nuleidžiama kiek ant kaktos, bet bendrai kakta yra nepadengta. Šukuosenoje paprastumas ir kuklumas, kas duoda veidui jaunatvės išraišką.

NAMUOSE labai maidnga tamsios spalvos kelnaitės ir gelsvi riešutiniai ar rudo aksomo palaidi žaketai. Labai madinga gražiuose namuose platus ilgas kliošo sijonėlis su kontrastinės spalvos bliuzelėmis. **M.**

Moterų galvos aptaisas madingas rudenį ir žiemą.

ŽURNALUI AUKOJO:

$5 — kun. K. Butkus, OFM, Kennebunkport, Maine; $2 — Kriaučeliūnienė S., E. Chicago, Ind.; po $1 — B. Beleskienė, J. Grigaliūnienė, B. Kasčiukienė, A. Kirvaitytė, J. Ramanauskienė (visos iš Čikagos), J. Krakauskaitė, Philadelphia, Pa., E. Masaitienė, Havre de Grace, Md., V. Saulynienė, Baltimore, Ill., R. Šomkaitė, Newark, N.J.

GARBĖS PRENUMERATOS:

Abromaitienė O., Lemont, Ill.,
Alenskienė T., Chicago, Ill.,
Ambrazevičienė S., Cleveland, Ohio,
Andrikytė M., Waterbury, Conn.,
Balčytienė M., Chicago, Ill.,
Barzdaitienė J., Sutton West, Ont.
Bendikienė R., Courtland, Ont.,
Bitlerienė S., Detroit, Mich.,
Bujokienė B., Winnipeg, Man.,
Čempienė K., Oakville, Conn.,
Dambarienė M., Toronto, Ont.,
Danilevičienė J., Chicago, Ill.,
Jasionytė M., Toronto, Ont.
Kačinskienė E., Washington, D.C.,
Kazragienė M.,East Chicago, Ind.,
Ketvirtis A., Toronto, Ont.,
Kondratienė E., Quaker Hill, Conn.,
Kriščiokaitienė L., W. Hartford,
Matulionienė O., Plattsburg, N.Y.,
Mickevičienė M., Omaha, Nebr.,
Mikėnienė B., Chicago, Ill.,
Puškoriūtė A., Cleveland, Ohio,
Rimienė J., Toronto, Ont.,
Rudienė M., Chicago, Ill.,
Rudienė A., Chicago, Ill.,
Rutėnienė V., Brooklyn, N.Y.,
Sadauskienė V., Toronto, Ont.,
Šmulkštienė J., Chicago, Ill.,
Stankūnienė K., Chicago, Ill.,
Trimakienė J., Brooklyn, N.Y.,
Vaičaitienė G., Chicago, Ill.,
Vinclovienė I., Cleveland, Ohio.

SKAITYTOJOS LAIŠKAS

. . . Siunčiu mano nuoširdžiausius linkėjimus Jūsų kruopščiame idėjos darbe.

"Moteris" yra puikus lietuvių katalikių moterų žurnalas ir labai laukiamas kiekvieno naujo numerio pasirodymas. "Moterį" skaitant jauti, kad tavo siela turtėja žiniomis, o akys gėrisi nuotraukomis, kurių pirmieji šių metų numeriai yra ypač gausingesni.

Tad ištvermės ir sėkmės ateityje!

Reiškiu gilią pagarbą

Br. Vizbaraitė-Bujokienė,
Winnipeg, Man.